

ΕΠΑΡΧΙΑΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ
ΕΝΩΠΙΟΝ: Ν. ΤΑΛΑΡΙΔΟΥ - ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, Ε.Δ.

Αρ. Αγωγής: 5208/2010

Μεταξύ:

1. ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΛΗΡΙΔΗ
2. ΞΕΝΗ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Ενάγοντες

και

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΡΚΤΙΝΟΣ ΛΤΔ

Εναγομένων

31 Ιανουαρίου, 2017

Εμφανίσεις:

Για τους Ενάγοντα 1: κος Α. Αιμιλιανίδης.

Για Εναγόμενους: κα Κ. Γεωργίου.

Α Π Ο Φ Α Σ Η

Ο απομείναντας ενάγοντας στην αγωγή έχει αξίωση εναντίον της εναγομένης εταιρείας για γενικές, ειδικές και παραδειγματικές αποζημιώσεις σε σχέση με κατ' ισχυρισμό δυσφημιστικό δημοσίευμα της εφημερίδας Πολίτης που κυκλοφόρησε στις 13 Ιουνίου 2010.

Παρατίθεται αυτούσιο πιο κάτω το επίδικο δημοσίευμα που η δημοσίευση του και κυκλοφορία του τη συγκεκριμένη ημερομηνία είναι παραδεκτή:

«Αγωγή κατά της ΚΙΣΑ, αλλά στη συνέχεια και κατά του Νίκου Τριμικλιγιώτη, υπευθύνου του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για το Ρατσισμό και τη Ξενοφοβία και της εφημερίδας «Πολίτης», διότι δημοσίευσε το άρθρο του, κίνησαν οι δικηγόροι Ξενής Ξενοφώντος και Χριστος Κληρίδης. Ο κ. Ξενής Ξενοφώντος είναι ως γνωστό το άτομο που φέρεται, σύμφωνα με την αστυνομία ως ο διαχειριστής της ιστοσελίδας Christofias Watch κι ο κ. Κληρίδης είναι ο δικηγόρος του. Τις τελευταίες εβδομάδες, ο κ. Ξενής, διά του δικηγόρου του, μας έχει βομβαρδίσει με παράπονα και διαμαρτυρίες γιατί τον ξύπνησαν στις 6.30π.μ. για να ελέγξουν τον υπολογιστή του, καταγγέλλει παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και επιχείρηση φήμωσης του ίδιου και του μπλογκ που διαχειρίζεται μετά την προσφυγή του Μακάριου Δρουσιώτη στην αστυνομία για διερεύνηση απειλών κατά της ζωής του που διατυπώθηκαν στο εν λόγω μπλογκ. Σήμερα οι κύριοι αυτοί, οι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ελευθεροφωνίας και της δημοκρατίας κινούν αβέρτα αγωγές ... προσέξτε ... όχι εναντίον κάποιων που απειλούν τη ζωή τους, αλλά εναντίον όσων τους ασκούν δημόσια και ενυπόγραφη κριτική. Βεβαίως, αυτή η εξόφθαλμη αντίφαση δεν μπορεί να εξηγηθεί από ένα λογικό άνθρωπο. Κάποιοι άνθρωποι σε αυτόν τον τόπο θεωρούν ότι είναι εξ οφίκιο πατριώτες. Λόγω λοιπόν της πατριωτικής τους στάσης δικαιούνται να βρίζουν, να λοιδορούν, να ευτελίζουν τις ζωές των αντιπάλων τους, απειλώντας ακόμα και την ίδια τους τη ζωή με φωτιά και τσεκούρι, ασβεστώματα και άλλες ανοησίες. Εάν βέβαια τολμήσει κάποιος να τους κρίνει, ακόμα και χωρίς να βρίζει, όπως έκανε ο κ. Τριμικλιγιώτης, τότε αισθάνονται θιγμένοι».

Είναι θέση του ενάγοντα, ως την εξέφρασε ενόρκως, ότι το πιο πάνω δημοσίευμα του απέδιδε τα ακόλουθα γεγονότα, χαρακτηρισμούς και ιδιότητες.

«5. Οι Ενάγοντες θα ισχυριστούν ότι το πιο πάνω στην παράγραφο 4 δημοσίευμα είναι δυσφημιστικό καθότι το περιεχόμενο του κειμένου και της γελοιογραφίας, είτε από μόνων τους είτε συνδυασμένων, στη φυσική καινή συνηθισμένη σημασία του καινή υπό μορφή υπονουμένου, αποδίδει μεταξύ άλλων, στους Ενάγοντες καινή έγινε αντιληπτό να σημαίνει τα εξής:

(α) ότι ανέχονται καινή συμμετέχουν σε απειλές κατά της ζωής άλλων προσώπων.

(β) ότι συγκαλύπτουν καινή παρέχουν συνδρομή σε άτομα που διαπράττουν ποινικά αδικήματα

(γ) ότι δεν σέβονται την αντίθετη άποψη

(δ) ότι επιχειρούν να φιμώσουν την αντίθετη άποψη μέσω κατάχρησης δικαστικών διαδικασιών καινή δικονομικών διαβημάτων.

(ε) ότι δεν σέβονται τη δημοκρατία και τους θεσμούς της.

(ζ) ότι θεωρούν ότι είναι μοναδικοί πατριώτες στην Κύπρο

(ι) ότι επιδοκιμάζουν καινή προβαίνουν σε ύβρεις εναντίον προσώπου, απειλές θανάτου.

(ια) ότι υβρίζουν άλλα πρόσωπα που τα θεωρούν «αντιπάλους τους»».

Σύμφωνα με τον ενάγοντα, η ιστοσελίδα «Christofias Watch», δημοσίευσε συγκεκριμένο δημοσίευμα στο τέλος του οποίου πρόσωπα επώνυμα και ανώνυμα μπορούσαν να κάνουν διάφορες αναρτήσεις. Σκοπός της ιστοσελίδας ήταν η άσκηση δριμείας κριτικής της πολιτικής και διακυβέρνησης του Προέδρου

Χριστόφια, σε σχέση με το Κυπριακό και με άλλα ζητήματα της οικονομίας, συχνά με σατιρικό τρόπο ή σκωπτικό τρόπο, καθώς επίσης υπερασπιζόταν την ανάγκη μίας δίκαιας λύσης στο Κυπριακό πρόβλημα. Στις αναρτήσεις της αυτή η ιστοσελίδα περιείχε τις ακόλουθες αναφορές σε σχέση με το πρόσωπο και τις δραστηριότητες του δημοσιογράφου Μακάριου Δρουσιώτη. Παραθέτω πιο κάτω σχετικά αποσπάσματα από το τεκμήριο 1.4 . Είναι θέση του ενάγοντα ότι αυτές οι αναρτήσεις έγιναν από ανώνυμο επισκέπτη της ιστοσελίδας.

«.....

[04 Μαρτίου 2010 2:06 μμ

Ρήγας είπε

Αν ο Μαγάριος...

**Ζούσε στην Ίρλανδία και αντί σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων και Τούρκων εδώ ήταν σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων εκεί, θα τον είχαν καθαρίσει από χρόνια τώρα και δεν θα τον ήξερε κανένα.

**Ζούσε στην Παλαιστίνη και αντί σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων και Τούρκων εδώ θα ήταν σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων και Ισραηλινών εκεί, θα τον είχαν καθαρίσει από χρόνια τώρα και δεν θα τον ήξερε κανένα.

**Ζούσε στην κατεχόμενη Ελλάδα του '40 και αντί σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων και Τούρκων εδώ θα ήταν σφογγοκωλάριος των Γερμανών εκεί, θα τον είχαν καθαρίσει από χρόνια τώρα και δεν θα τον ήξερε κανένα.

**Ζούσε στην Αγκόλα και αντί σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων εδώ θα ήταν σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων εκεί, θα τον είχαν καθαρίσει από χρόνια τώρα και δεν θα τον ήξερε κανένα.

**Ζούσε στην νοτιοανατολική Τουρκία, στα Κουρδικά εδάφη και αντί σφογγοκωλάριος των Τούρκων εδώ θα ήταν σφογγοκωλάριος των Τούρκων εκεί, θα τον είχαν καθαρίσει από χρόνια τώρα και δεν θα τον ήξερε κανένα.

**Ζούσε στην ΕΣΣΔ το '40 και αντί σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων και Τούρκων εδώ θα ήταν σφογγοκωλάριος των γερμανών Ναζί εκεί, θα τον είχαν καθαρίσει από χρόνια τώρα και δεν θα τον ήξερε κανένα.

** Τον καιρό της γερμανικής κατοχής στην Σερβία, Στην Γαλλία, .. κλπ.

Συμπέρασμα:

ΜΟΝΟ στην Κύπρο μπορεί να ζήσει ο Μαγάριος. Που οι προδότες, οι δωσίλογοι, τα γιουσουφάκια, οι πουτάνες και σφογγοκωλάριοι του κατακτητή (και το συγκεκριμένο ανθρωπάκι της ντροπής τα συνδυάζει ΟΛΑ) μπορούν και πουλάνε μούρη..

Φωτιά και τσεκούρι στους προδότες.

Λάκος με ασβέστη στους δωσίλογους.

P.

.....»

Ο δημοσιογράφος, Μακάριος Δρουσιώτης, αντέδρασε στα πιο πάνω με επιστολή προς τον Γενικό Εισαγγελέα και ζητούσε τον εντοπισμό των συντακτών της ιστοσελίδας, διότι θεωρούσε ότι οι πιο πάνω αναφορές στις αναρτήσεις της ιστοσελίδας αποτελούσαν παρότρυνση τρίτων κατά της ζωής του. Ο Γενικός Εισαγγελέας τον παρότρυνε να κάνει καταγγελία στην αστυνομία, πράγμα που έκανε και η αστυνομία εξασφάλισε διάταγμα παροχής δεδομένων χρήστη IP

address και ένταλμα ερεύνης της κατοικίας του Ξενή Ξενοφώντος (πρώην ενάγοντα 2) ως ύποπτου διαχειριστή της ιστοσελίδας.

Ο ενάγοντας ήταν δικηγόρος του Ξενή Ξενοφώντος, και εκ μέρους του καταχώρησε αίτηση προνομιακού εντάλματος με την οποία τα διατάγματα αργότερα ακυρώθηκαν. Δίωξη ουδέποτε καταχωρήθηκε κατά του Ξενή Ξενοφώντος.

Ο ενάγοντας ισχυρίζεται ότι εκείνος αλλά και ούτε ο κ. Ξενοφώντος αποδέχθηκε το περιεχόμενο αυτής της ανάρτησης του κειμένου-σχολίου «Ρήγα» και αντιθέτως τοποθετήθηκε δημόσια για το θέμα και το χαρακτήρισε ως «*ρυπογράφημα*». Παράλληλα, τοποθετήθηκε δημοσίως υπέρ του πελάτη του, ότι είχαν παραβιασθεί τα ανθρώπινα του δικαιώματα.

Είναι θέση του ενάγοντα ότι το σχόλιο έχει προκαλέσει ζημιά στην υπόληψή του ως άτομο που έχει δραστηριοποιηθεί ευρέως στην προώθηση ανθρώπινων δικαιωμάτων. Συγκεκριμένα, λήφθηκε από την FRA καταγγελία εναντίον του ενάγοντα και αναγκάστηκε να ζητήσει από τον πρώην Δικαστή Λουκή Λουκαΐδη να στείλει επιστολή στο FRA προς ανασκευή των εντυπώσεων που είχαν δημιουργηθεί από το δημοσίευμα στον οργανισμό.

Ο ενάγοντας δεν ήταν σε θέση και αδιαφορεί για τις πολιτικές θέσεις που προωθούσε τότε η ιστοσελίδα «*Christofias Watch*». Δεν είχε καμία σχέση με την ιστοσελίδα παρά μόνο κλήθηκε κάποτε για συνέντευξη από την ιστοσελίδα για να εξηγήσει τις πολιτικές του θέσεις για το Κυπριακό. Δεν γνωρίζει κατά πόσο αυτή που είχαν τη διαχείριση της ιστοσελίδας επέτρεψαν και διευκόλυναν την ανάρτηση του σχολίου «*Ρήγα*» κάτω από το επίσημο δημοσίευμα της ιστοσελίδας «*Ενας Μαγάριος στην Αυλή του Αρταξέρξη*», και ούτε γνωρίζει κατά πόσο αυτό το σχόλιο διαγράφηκε από την ιστοσελίδα και πότε. Υπεράσπισε τον κ. Ξενοφώντος υπό την ιδιότητά του ως δικηγόρος. Εκφράστηκε δημόσια, ως ήταν ισχυρισμός του, στην εφημερίδα «*Φιλελεύθερος*» και «*Σημερινή*», κατά του σχολίου «*Ρήγα*» που αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα και καταδίκασε το σχόλιο αυτό. Το παράπονό του είναι ότι η εφημερίδα «*Πολίτης*» τον ταύτισε με το σχόλιο του «*Ρήγα*» που αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα, ενώ απλά ήταν δικηγόρος που χειριζόταν την υπεράσπιση του Ξενή Ξενοφώντος κατά την έναρξη ποινικής διερεύνησης με την έκδοση εντάλματος ερεύνης.

Ήταν θέση των εναγομένων κατά την αντεξέταση του ενάγοντα ότι η πραγματική σημασία της ερμηνείας του επίδικου δημοσιεύματος είναι κριτική για αδικαιολόγητο ζήλο που επέδειξε ο ενάγοντας εις υπεράσπιση του ενάγοντα 2. Καταχώρησε εκ μέρους του πελάτη του Δικαστικές διαδικασίες κατά του ΚΙΣΑ για την επιστολή τεκμήριο 1.2 και κατά του Νίκου Τριμικλινιώτη για το δημοσίευμα τεκμήριο 1.3. Ο ενάγοντας ανέφερε ότι ενδεχομένως να μην είχε θιγεί για την αναφορά στο δημοσίευμα σε αδικαιολόγητη καταχώρηση αγωγών όμως εκείνο το οποίο θεωρεί δυσφημιστικό είναι το λεκτικό που χρησιμοποιείται και συνδέεται με τον ίδιο στη δεύτερη παράγραφο του δημοσιεύματος δηλαδή τις λέξεις *«Λόγω λοιπόν της πατριωτικής τους στάσης δικαιούνται να βρίζουν να λοιδορούν, να ευτελίζουν τις ζωές των αντιπάλων τους, απειλώντας ακόμα και την ίδια τους την ζωή με φωτιά και τσεκούρι, ασβεστώματα και άλλες ανοησίες»*. Ήταν θέση του ενάγοντα ότι το πρόσωπο που αφορά αυτό το απόσπασμα πρόκειται για άτομο που ασπάζεται τις θέσεις στο σχόλιο *«Ρήγας»* που αναρτήθηκε ανώνυμα στην ιστοσελίδα *«Christofias Watch»* ως προκύπτει από την ερμηνεία του δημοσιεύματος.

Ο ενάγοντας παραδέχθηκε ότι προβλήματα με την υπόληψη του στον οργανισμό FRA (Fundamental Rights Agency of the European Agency), προέκυψαν άμεσα από την αποστολή της επιστολής (τεκμήριο 1.2) της ΚΙΣΑ, που στάλθηκε στην επιτροπή στις 20 Μαΐου 2010. Σ' αυτή την επιστολή ζητήθηκε να τερματισθεί ο διορισμός του ενάγοντα ως αντιπροσώπου της Κύπρου σ' αυτόν τον οργανισμό. Η αποστολή αυτής της επιστολής προηγείται χρονολογικά της δημοσίευσης του επίδικου δημοσιεύματος στην εφημερίδα των εναγόμενων.

Έγινε παραδεκτή η κυκλοφορία της εφημερίδας Πολίτης παγκυπρίως. Επομένως, ο ενάγοντας έχει αποδείξει για σκοπούς υπολογισμού των αποζημιώσεων ότι η εφημερίδα με το επίδικο δημοσίευμα έχει κυκλοφορήσει προς το κοινό παγκύπρια.

Σύμφωνα με την παράγραφο 8 της Έκθεσης Απαιτήσεως, το επίδικο δημοσίευμα περιέχει τα ακόλουθα υπονοούμενα, τα οποία αφορούν το πρόσωπο του ενάγοντα που βασίζονται σε γεγονότα που καταγράφονται στις λεπτομέρειες γεγονότων της παραγράφου 8.

«8. Περαιτέρω και ή διαζευτικά οι Ενάγοντες θα ισχυριστούν ότι το αναφερόμενο στην παράγραφο 4 δημοσίευμα περιείχε σαφώς υπονοούμενα εναντίον των εναγόντων τα οποία προέκυψαν μεταξύ άλλων από τα πιο κάτω γεγονότα τα οποία κατέστησαν παγκυπρίως κοινά λόγω της δημοσιότητας που είχε δοθεί σε σχέση με δημοσίευμα στον ιστότοπο γνωστό σαν Christofias Watch.

ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΥΠΟΝΟΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ Ή ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΣΤΗΡΙΧΘΗΚΑΝ ΟΙ ΕΝΑΓΟΜΕΝΟΙ

(α) Κατά ή περί την 4.3.10 δημοσιεύθηκε άρθρο/σχόλιο στην αντιπολιτευτικού περιεχομένου διαδικτυακή εφημερίδα/ιστότοπο γνωστής σαν Christofias Watch άρθρο με τίτλο «ένας Μαγάριος στην αυλή του Αρταξέρξη». Η σελίδα – Blog Christofias Watch, τυγχάνει διαχείρισης από ανώνυμοι, οι οποίοι παρουσιάζονται ως «Επιτροπή για την Αποκατάσταση της Δημοκρατίας στην Κύπρο». Σε αυτήν την ιστοσελίδα, επισκέπτες δύνανται να αναρτούν αυτόματα, δικά τους σχόλια, τα οποία τοποθετούνται σε ξεχωριστή σελίδα από την κεντρική και δεν είναι εμφανή στον οποιοδήποτε αναγνώστη της κεντρικής σελίδας.

(β) Το εν λόγω άρθρο ασκούσε δριμεία κριτική κατά του δημοσιογράφου Μακάριου Δρουσιώτη σε σχέση με την δημοσιογραφική και πολιτικού περιεχομένου δραστηριότητα του και σε σχέση με την επίσκεψη του στην Τουρκία και λήψη συνέντευξης από τον Πρωθυπουργό της Τουρκίας κ. Ερτογάν.

(γ) Σε σχόλια τα οποία ακολούθησαν το δημοσίευμα από ανώνυμους και ή επώνυμους και ή με ψευδώνυμα αναγνώστες του εν λόγω άρθρου, τα οποία αναρτήθηκαν αυτόματα και χωρίς παρεμβολή και/ή γνώση των διαχειριστών του εν λόγω ιστολογίου, έγιναν διάφορες αναφορές στο εν λόγω δημοσίευμα. Οι επισκέπτες της σελίδας, οι οποίοι αναρτούν σχόλια επί των αναρτήσεων της σελίδας, ανήκουν σε διάφορα ιδεολογικά φάσματα και συχνά διαφωνούν με τις αναρτήσεις τις σελίδας ή συμφωνούν με αυτές ή ακόμα διεξάγουν διάλογο, ενίοτε έντονο μεταξύ τους. Οι διαχειριστές της σελίδας, σπάνια έως ποτέ, συμμετέχουν στις συζητήσεις των επισκεπτών.

(δ) Μεταξύ άλλων δημοσιεύθηκε και σχόλιο ανώνυμο, επισκέπτη της εν λόγω σελίδας με ψευδώνυμο «Ρ» ως εξής:

«[04 Μαρτίου 2010 2:06 μμ

Ρήγας είπε

Αν ο Μαγάριος...

**Ζούσε στην Ίρλανδία και αντί σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων και Τούρκων εδώ ήταν σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων εκεί, θα τον είχαν καθαρίσει από χρόνια τώρα και δεν θα τον ήξερε κανένας.

**Ζούσε στην Παλαιστίνη και αντί σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων και Τούρκων εδώ θα ήταν σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων και Ισραηλινών εκεί, θα τον είχαν καθαρίσει από χρόνια τώρα και δεν θα τον ήξερε κανένας.

**Ζούσε στην κατεχόμενη Ελλάδα του '40 και αντί σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων και Τούρκων εδώ θα ήταν σφογγοκωλάριος των Γερμανών εκεί, θα τον είχαν καθαρίσει από χρόνια τώρα και δεν θα τον ήξερε κανένας.

**Ζούσε στην Αγκόλα και αντί σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων εδώ θα ήταν σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων εκεί, θα τον είχαν καθαρίσει από χρόνια τώρα και δεν θα τον ήξερε κανένας.

**Ζούσε στην νοτιοανατολική Τουρκία, στα Κουρδικά εδάφη και αντί σφογγοκωλάριος των Τούρκων εδώ θα ήταν σφογγοκωλάριος των Τούρκων εκεί, θα τον είχαν καθαρίσει από χρόνια τώρα και δεν θα τον ήξερε κανένας.

**Ζούσε στην ΕΣΣΔ το '40 και αντί σφογγοκωλάριος των Εγγλέζων και Τούρκων εδώ θα ήταν σφογγοκωλάριος των γερμανών Ναζί εκεί, θα τον είχαν καθαρίσει από χρόνια τώρα και δεν θα τον ήξερε κανένας.

** Τον καιρό της γερμανικής κατοχής στην Σερβία, Στην Γαλλία, .. κλπ.

Συμπέρασμα:

ΜΟΝΟ στην Κύπρο μπορεί να ζήσει ο Μαγάριος. Που οι προδότες, οι δωσίλογοι, τα γιουσουφάκια, οι πουτάνες και σφογγοκωλάριοι του κακακτητή (και το συγκεκριμένο ανθρωπάκι της ντροπής τα συνδυάζει ΟΛΑ) μπορούν και πουλάνε μούρη..

Φωτιά και τσεκούρι στους προδότες.

Λάκος με ασβέστη στους δωσίλογους.

Ρ.»

(ε) Ο εν λόγω δημοσιογράφος απέστειλε καταγγελία στο Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας με ημερ. 4/3/2010 στην οποία ζητούσε να εντοπιστούν οι συντάκτες εν γένει της εν λόγω ιστοσελίδας και ή ιστοτόπου γνωστού σαν *Christofias Watch* και κατήγγειλε ότι το εν λόγω δημοσίευμα αποτελούσε παρότρυνση τρίτων κατά της ζωής του. Ζητούσε δε, όχι ανεύρεση του συντάκτη του εν λόγω σχολίου, αλλά των διαχειριστών του ιστολογίου.

(στ) Ο Γενικός Εισαγγελέας παρέπεμψε τον παραπονούμενο να προβεί σε καταγγελία στις Αστυνομικές Αρχές το οποίο και έπραξε.

(ζ) Οι Αστυνομικές Αρχές παρέλαβαν την καταγγελία κατά ή περί την 16.3.2010 εξασφάλισαν δε διάταγμα παροχής δεδομένων χρήστη IP Address και στη συνέχεια ένταλμα ερεύνης στην κατοικία του Ενάγοντα 2 δικηγόρου ο οποίος εντοπίστηκε σαν ο χρήστης του IP Address κατ' ισχυρισμό του ενάγοντα 2 και του δικηγόρου του τον οποίο είχε διορίσει για υπεράσπισή του, δηλαδή του Ενάγοντα 1, εντοπίστηκε με παράνομη παρακολούθηση και ή παγίδευση, η οποία φαίνεται να προηγήθηκε και της καταγγελίας, γεγονός για το οποίο ο Ενάγοντας 2 μετά της συζύγου του κατεχώρησαν δύο αιτήσεις *certiorari* στο Ανώτατο Δικαστήριο μετά από άδεια που δόθηκε για τον σκοπό αυτό.

(η) Το θέμα είχε λάβει ευρεία δημοσιότητα και πολιτικοποιήθηκε στα μέγιστα.

(θ) Ήταν η θέση του Ενάγοντα 2 και του Ενάγοντα 1 δικηγόρου του ότι επρόκειτο καθαρά για πολιτική δίωξη η οποία στόχευε στην φίμωση του Ενάγοντα 2 ως επίσης και των αντιπολιτευμένων στην Κυβέρνηση, αλλά και τον εντοπισμό της Επιτροπής για την Αποκατάσταση της Δημοκρατίας στην Κύπρο, η οποία διαφημίζει ότι διαχειρίζεται την εν λόγω ιστοσελίδα η οποία είχε στο παρελθόν επίσης ασκήσει οξεία κριτική κατά του εν λόγω δημοσιογράφου και της κυβερνητικής πολιτικής.

(ι) Μέσα σε αυτό το πλαίσιο το οποίο είχε καταστεί γνωστό στους αποδέκτες των δημοσιευμάτων οι Εναγόμενοι προχώρησαν ψευδώς και κακοβούλως στη δημοσίευση των εν λόγω δημοσιευμάτων.

(ια) Το περιεχόμενο των παραγράφων 5-7 πιο πάνω επαναλαμβάνεται».

Ήταν δικογραφημένη θέση των εναγομένων ότι ισχυρισμοί για υπονοούμενα που διατυπώνονται στην έκθεση απαιτήσεως δεν εκφράζονται ορθά και ολοκληρωμένα ως δυσφημιστικά υπονοούμενα κατά του ενάγοντα;

Είναι δικογραφημένη θέση των εναγομένων ότι το επίδικο δημοσίευμα δεν είναι δυσφημιστικό για το πρόσωπο του ενάγοντα και διαζευκτικά προβάλλεται η υπεράσπιση ότι το επίδικο δημοσίευμα συνιστά εύλογο σχόλιο επί θέματος ενδιαφέροντος και/ή συμφέροντος. Δηλαδή ότι πρόκειται για εύλογη κριτική του ενάγοντα για τον τρόπο που χειρίστηκε το ζήτημα ανάρτησης στο Blog «*Christofias Watch*», και που καταχώρησε αγωγή δυσφήμισης εναντίον προσώπων που του άσκησαν δημόσια κριτική.

Στην παράγραφο 15 της Έκθεσης Υπεράσπισης, καταγράφονται λεπτομέρειες για την δικογραφημένη υπεράσπιση της εύλογης κριτικής.

«15. Οι Εναγόμενοι αρνούνται ότι το επίδικο είναι δυσφημιστικό για οποιοδήποτε από τους Ενάγοντες.

Αν ήθελε φανεί ότι είναι οι Εναγόμενοι θα ισχυριστούν ότι τούτο συνιστά εύλογο σχόλιο επί θέματος δημοσίου ενδιαφέροντος και/ή συμφέροντος που έγινε καλόπιστα, ήτοι:

Επί της ανάρτησης στο Blog Christofias Watch ενός κειμένου κατά του δημοσιογράφου Μακάριου Δρουσιώτη, του τρόπου που οι Ενάγοντες χειρίστηκαν το ζήτημα ως επίσης και των αγωγών που αυτοί καταχώρησαν κατά των Εναγομένων και προσώπων που τους άσκησαν δημόσια κριτική.

ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

(α) Περί το Μάρτιο 2010 δημοσιεύθηκε και/ή αναρτήθηκε στον ιστότοπο και/ή blog Christofias Watch κείμενο και/ή άρθρο το οποίο υπογραφόταν με το ψευδώνυμο «Ρήγας», με κείμενο με όμοιο και/ή παρόμοιο περιεχόμενο με αυτό που καταγράφεται στην παράγραφο 8(δ) της Έκθεσης Απαίτησης, κατά του δημοσιογράφου Μακάριου Δρουσιώτη.

(β) Ο εν λόγω δημοσιογράφος προέβη σε καταγγελία στον Γενικό Εισαγγελέα, ο οποίος τον παρέπεμψε να προβεί σε καταγγελία στις Αστυνομικές αρχές, πράγμα το οποίο και έπραξε.

(γ) Οι Αστυνομικές αρχές μετά την καταγγελία εξασφάλισαν διάταγμα παροχής δεδομένων χρήστη IP Address, οπότε και εντόπισαν ως τέτοιον τον Ενάγοντα 2 και στην συνέχεια ένταλμα έρευνας στην κατοικία του.

(δ) Ο Ενάγων 2 διόρισε ως δικηγόρο του τον Ενάγοντα 1 και ισχυρίστηκαν ότι ο εντοπισμός του ως χρήστη του IP Address έγινε με παράνομη παρακολούθηση.

(ε) Οι Ενάγοντες δια των δημόσιων δηλώσεων και/ή τοποθετήσεων τους έκαναν μόνο λόγο για πολιτική δίωξη, η οποία στόχευε στην φίμωση του εν λόγω blog, αλλά επί της ουσίας και του περιεχομένου του κειμένου που έφερε την υπογραφή «Ρήγας» και αναφέρεται στην παράγραφο 8(δ) της Έκθεσης Απαίτησης δεν διαφώνησαν και/ή δεν διαχώρισαν την θέση τους και ή στην ουσία συμφώνησαν με αυτό και/ή ήταν η θέση τους ότι αυτό δεν ήταν προτροπή κατά της ζωής του εν λόγω δημοσιογράφου και/ή ότι αυτός δεν απειλείται και/ή ότι εν πάση περιπτώσει αυτό ενέπιπτε εντός των ορίων της ελευθερίας της έκφρασης και δεν ήταν επιλήψιμο σε καμιά περίπτωση.

(στ) Ο Ενάγων 2 ουδέποτε διαχώρισε την θέση του από το εν λόγω δημοσίευμα, ούτε αρνήθηκε ότι το IP Address ήταν εγγεγραμμένο στο όνομα του.

(ζ) Οθ διαχειριστές του Blog Christofias Watch είχαν και έχουν την δυνατότητα να διαγράφουν άρθρα και/ή σχόλια και/ή κείμενα που αναρτώνται από τρίτους και/ή επισκέπτες και/ή μη διαχειριστές του blog ακόμα και χωρίς την συγκατάθεση τους. Εντούτοις μέχρι και λίγες μέρες πριν την δημοσίευση του επίδικου δημοσιεύματος το κείμενο με την υπογραφή «Ρήγας» που καταγράφεται στην παράγραφο 8(δ) της Έκθεσης Απαίτησης ήταν ακόμη αναρτημένο στο εν λόγω blog.

(η) Το περιεχόμενο του εν λόγω κειμένου μπορούσε να εκληφθεί ως μισαλλόδοξο και/ή που δεν ανεχόταν την αντίθετη άποψη και/ή ρατσιστικό και/ή απειλητικό κατά της ζωής του Μακάριου Δρουσιώτη και/ή που προκαλούσε και/ή εξωθούσε τρίτους να τον βλάψουν και/ή συνιστούσε ποινικό ή άλλο αδίκημα.

(θ) Στην υπεράσπιση του Ενάγοντα 2, οι Ενάγοντες επικαλέστηκαν ανάμεσα σε άλλα την προστασία των προσωπικών του δεδομένων και την ελευθερία του λόγου. Περαιτέρω, ο Ενάγων 2 αρνήθηκε να αποκαλύψει την ταυτότητα του συντάκτη του εν λόγω κειμένου, που υπέγραψε ως «Ρήγας».

(ι) Κατά τον ουσιώδη χρόνο, ο Ενάγων 1 είχε παραχωρήσει συνέντευξη στο blog Christofias Watch.

(ια) Κατά τον ουσιώδη χρόνο, η ΜΚΟ οργάνωση του ΚΙΣΑ (Κίνηση Στήριξης Αλλοδαπών) είχε εκδώσει κείμενο και/ή δημοσίευμα και ή ανακοίνωση με την οποία ασκούσε κριτική στους Ενάγοντες για τον τρόπο που χειρίστηκαν την υπόθεση αυτή. Εναντίον της, οι Ενάγοντες καταχώρισαν αγωγή στη κλίμακα 2 εκατομμυρίων Ευρώ.

(ιβ) Αμφότεροι οι Ενάγοντες ήταν κατά τον ουσιώδη χρόνο διορισμένοι από την κυβέρνηση εκπρόσωποι της Κύπρου στο FRA, του οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στόχος του οποίου είναι η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ο αντιρατσισμός.

(ιγ) Ο Νίκος Τριμικλιωνίτης ήταν κατά τον ουσιώδη χρόνο μέλος του National Focal Point on Racism and Xenophobia για την Κύπρο τον ουσιώδη χρόνο, ο οποίος είναι οργανισμός για την πληροφόρηση του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) (όπως μετονομάστηκε το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τον Ρατσισμό και την Ξενοφοβία). Κατά ή περί την 06/06/2010 έγραψε υπό αυτή

την ιδιότητα και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΠΟΛΙΤΗΣ, άρθρο με τίτλο «Υπέρ των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων», με το οποίο ασκούσε κριτική στους Ενάγοντες για την όλη στάση που τηρούσαν στο θέμα ως αναφέρεται πιο πάνω.

(ιδ) Για το υπό (ιγ) άρθρο του εν λόγω Νίκου Τριμικλινιώτη και των Εναγομένων, οι Ενάγοντες καταχώρησαν την 10/06/2010 την αγωγή 4937/10 Ε.Δ. Λευκωσίας η οποία τους επεδόθη την ίδια ημέρα ζητούσαν αποζημιώσεις για λίβελλο και/ή επίζημια ψευδολογία.

(ιε) Υπό τις περιστάσεις, το δημοσίευμα συνιστούσε εύλογο σχόλιο, που έγινε καλόπιστα, εκφράζοντας την άποψη ότι:

Η συμπεριφορά των Εναγόντων υπό τις περιστάσεις είναι αντιφατική, αφού ενώ από την μία θεωρούσαν ορθή ή μη επιλήψιμη ή προβληματική την ανάρτηση του «Ρήγα» και έκαναν λόγο για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του Ενάγοντα 1, ταυτόχρονα ενήγγαγαν πρόσωπα που τους άσκησαν δημόσια κριτική για την συμπεριφορά τους αυτή.

(ιστ) Θέματα που σχετίζονται με τον τύπο, τους δημοσιογράφους, τον πολιτικό λόγο δημοσιογράφων, blogs και άλλων ΜΜΕ, ο τρόπος στελέχωσης οργανισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων ήταν και συνεχίζουν να είναι θέματα δημόσιου ενδιαφέροντος και ή συμφέροντος».

Τρίτη υπεράσπιση είναι η θέση των εναγομένων ότι το δημοσίευμα προστατεύεται ως προνομιούχο για θέμα δημόσιου ενδιαφέροντος υπό την επιφύλαξη ότι έγινε καλόπιστα.

Άκουσα με προσοχή τη μαρτυρία του μοναδικού μάρτυρα των εναγομένων Διονύση Διονυσίου. Η γενική εντύπωση που αποκόμισα είναι ότι, γνήσια νιώθει πικρία και απογοήτευση για το γεγονός ότι δεν υπήρχε η αναγκαία προστασία του δημοσιογράφου Μακάριου Δρουσιώτη από τα εμπρηστικά, εξευτελιστικά και επικίνδυνα σχόλια, όπως τα αποκάλεσε, που καταγράφηκαν σε εκείνη την περίπτωση αλλά και σε άλλες περιπτώσεις στην ιστοσελίδα «*Chritofias Watch*». Αντιθέτως, η εφημερίδα, για την οποία εργάζεται και κυκλοφορεί σε έντυπη μορφή με γνωστό ιδιοκτήτη και εκδότη, είναι υπόλογοι συνεχώς για δημοσιεύματα που θίγουν δικαιολογημένα ή μη την προσωπικότητα διαφόρων ατόμων.

Θέση του ήταν ότι η συγκεκριμένη σελίδα στην οποία εμφανίζεται το επίδικο δημοσίευμα, ήτοι η σελίδα 10, πρόκειται για τη σελίδα που χρησιμοποιεί η εφημερίδα για να κάνει παραπολιτικά σχόλια για να καλύπτει την επικαιρότητα.

Ο λόγος που εκδόθηκε αυτό το συγκεκριμένο δημοσίευμα σ' αυτή τη σελίδα ήταν για να κατακρίνει τον ενάγοντα, που καταχώρησε αγωγή εναντίον της οργάνωσης ΚΙΣΑ για την επιστολή που απέστειλε τεκμήριο 1.2, και εναντίον του Νίκου Τριμικλινιώτη για το δημοσίευμα του στην εφημερίδα «*Πολίτης*», τεκμήριο 1.3. Το δημοσίευμα, περιέχει διάφορα γεγονότα που αληθεύουν, όπως το γεγονός ότι τότε είχε

εξασφαλίσει η αστυνομία διάταγμα παροχής δεδομένων κατά του πρώην ενάγοντα 2, διότι υπήρχε υποψία ότι ήταν διαχειριστής της ιστοσελίδας «*Christofias Watch*». Αυτό το διάταγμα ακυρώθηκε πολύ αργότερα, κατά το έτος 2011. Επίσης, ήταν θέση του ότι η επίθεση κατά της προσωπικότητας του δημοσιογράφου Μακάριου Δρουσιώτη δεν περιορίζεται στο επίσημο δημοσίευμα με τίτλο «*Ένας Μαγαριος στην αυλή του Αρταξέρξη*», μετά το οποίο αναρτήθηκε το ανώνυμο σχόλιο «*Ρήγα*», αλλά επεκτείνεται σε βάθος χρόνου από το 2009 μέχρι το 2011. Εξήγησε επίσης ότι δεν γνωρίζει κατά πόσο ο ενάγοντας είχε κατακρίνει το ανώνυμο σχόλιο «*Ρήγα*», ως «*ρυπαρογράφημα*» που αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα αλλά δεν είχε υπόψη του ο ενάγοντας να είχε κατακρίνει το σχόλιο γραπτώς. Είχε όμως υπόψη του δημοσιεύματα όπου ο ενάγοντας δεν είχε κατακρίνει το ανώνυμο σχόλιο «*Ρήγα*» αλλά χαρακτήρισε την έρευνα που έγινε στην οικία του πρώην ενάγοντα 2 ως πολιτική δίωξη. Ήταν θέση του ΜΥ1 ότι, ο ενάγοντας δεν περιορίσθηκε στο ρόλο του ως συνηγόρου του ενάγοντα 2, αλλά τον υπεράσπισε λόγω των πολιτικών του θέσεων, και ενήργησε ως πολιτικό πρόσωπο στην υπεράσπιση του ενάγοντα 2. Επίσης, θεώρησε τη συνέντευξη που έδωσε στην ιστοσελίδα «*Christofias Watch*», ως καθαρή υποστήριξη των ενεργειών και θέσεων της ιστοσελίδας κατά του Μακάριου Δρουσιώτη.

Επιχείρησε να αποδείξει ότι το σχόλιο αναρτήθηκε με την ανοχή των διαχειριστών της ιστοσελίδας «*Christofias Watch*», επειδή το ανώνυμο σχόλιο «*Ρήγας*» παρέμεινε αναρτημένο στην ιστοσελίδα για αρκετούς μήνες, ενώ υπήρχε η δυνατότητα διαγραφής αυτού του σχολίου από την αρχή. Για να αποδείξει αυτό τον ισχυρισμό, με παρέπεμψε στο τεκμήριο 4.2, που προέρχεται από την ιστοσελίδα «*Christofias Watch*», όπου διαχειριστές της ιστοσελίδας διέγραψαν σχόλιο όταν κάποιος ανάρτησε το τηλέφωνο και τη διεύθυνση του δημοσιογράφου Μακάριου Δρουσιώτη στην ιστοσελίδα. Δέχθηκε όμως ότι στην ιστοσελίδα αυτή υπάρχουν και αναρτήσεις προσώπων που τάχθηκαν εναντίον της ιστοσελίδας, και κατέκριναν επιθέσεις σε προσωπικό επίπεδο κατά του Μακάριου Δρουσιώτη. Όμως, το παράπρονό του ήταν ότι ενώ ο ενάγοντας υπέδειξε υπέρμετρο ζήλο προς υπεράσπιση του ενάγοντα 2, δεν κατέκρινε τις επιθέσεις της ιστοσελίδας κατά του Μακάριου Δρουσιώτη, και δεν κατάκρινε το σχόλιο «*Ρήγα*» κατά του Μακάριου Δρουσιώτη «*Φωτιά και τσεκούρι στους προδότες*» και «*Λάκκος με ασβέστη στους δοσίλογους*» επειδή ο Μακάριος

Δρουσιώτης έχει αντίθετη πολιτική θέση σε σχέση με την λύση του Κυπριακού προβλήματος.

Σε σχέση με τον τρόπο που ερμηνεύει το επίδικο δημοσίευμα ανέφερε ότι δεν ταυτίζεται με τα κείμενα του ΚΙΣΑ και του Νίκου Τριμικλιγιώτη, ούτε ταυτίζει τον ενάγοντα με το σχόλιο του «Ρήγα». Θεωρεί ότι η επίδικη φράση που ενόχλησε τον ενάγοντα δεν τον αφορούσε αλλά αφορούσε γενικά «εξ οφίκιο πατριώτες». Ωστόσο κατά την αντεξέταση παραδέχθηκε ότι ο ενάγοντας συγκαταλέγεται στους «εξ οφίκιο πατριώτες», για τους οποίους υπάρχει η αναφορά στο δημοσίευμα ότι «λόγω της πατριωτικής τους στάσης δικαιούνται να βρίζουν να λοιδοριών να ευτελίζουν τις ζωές των αντιπάλων τους απειλώντας τους ακόμα και την ίδια τους τη ζωή με φωτιά και τσεκούρι, ασβεστόματα και άλλες ανοησίες». Τέλος, ο ΜΥ1 ανέφερε ότι θα ήταν διατεθειμένη η διεύθυνση της εφημερίδας να βρει διακανονισμό στην αγωγή, όμως κάτι τέτοιο δεν έγινε κατορθωτό. Δέχθηκε ότι δεν υπήρχε επίσημη απολογία από την εφημερίδα.

Θα επιχειρήσω πρώτα να εξετάσω το επίδικο δημοσίευμα, δια να αποφανθώ ποια είναι η ερμηνεία των λέξεων που αποτυπώνονται στο δημοσίευμα και κατά πόσο αυτό το δημοσίευμα δυσφημίζει τον ενάγοντα. Αντιλαμβάνομαι ότι είμαι κριτής αυτού του ζητήματος, όμως θα πρέπει να αποφασίσω κατά πόσο ο μέσος λογικός άνθρωπος θα αντιλαμβανόταν το δημοσίευμα να έχει ερμηνεία δυσφημιστική για τον ενάγοντα.

Λαμβάνω υπόψη μου ότι ο ενάγοντας ήταν κατά τον επίδικο χρόνο γνωστός δικηγόρος. Ήταν γνωστός για την ανάμιξη του σε πολιτικά ζητήματα της Κύπρου καθώς και για την δράση του στο τομέα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων με αποτέλεσμα να διορισθεί μέλος του FRA θεσμικό όργανο της Κύπρου ως αντιπρόσωπος της Κύπρου. Το συγκεκριμένο δημοσίευμα παρουσιάσθηκε στην σελίδα 10 της εφημερίδας, όπου καταγράφονται διάφορες μικρές ειδήσεις κάτω από την επικεφαλίδα «Παρασκήνιο». Αντιλαμβάνεται ο αναγνώστης από τη φύση και περιεχόμενο αυτής της σελίδας ότι η στήλη «Παρασκήνιο» περιλαμβάνει και πικάντικες ειδήσεις με στοιχεία του σκανδάλου.

Δεν θεωρώ ότι είναι περίπτωση όπου η πραγματική ερμηνεία του δημοσιεύματος γίνεται αντιληπτή εάν ο αναγνώστης ανατρέξει σε γεγονότα τα οποία δεν περιλαμβάνονται στο εν λόγω δημοσίευμα. Διαφωνώ ότι υπάρχουν υπονοούμενα γεγονότα που προκύπτουν μόνο με αναφορά αλλά γεγονότων που βρίσκονται εκτός του άρθρου. Αντιλαμβάνομαι ότι ήταν σημαντικό για τα δύο μέρη να εξιστορήσουν το όλο ιστορικό που προηγήθηκε της επίδικης δημοσίευσης, αλλά κρίνω ότι όλα τα στοιχεία και γεγονότα απαραίτητα για να κρίνω κατά πόσο το δημοσίευμα είναι δυσφημιστικό βρίσκονται στο ίδιο το δημοσίευμα. Είναι γι' αυτό που συμφωνώ με τη δικογραφημένη θέση στην Έκθεση Υπεράσπισης ότι δεν εκφράζεται αιτία αγωγής για δυσφήμιση που προκύπτει από πραγματικό υπονοούμενο (*innuendo*). Αυτό δεν σημαίνει ότι, λέξεις που περιέχει το άρθρο δεν αφήνουν δυσφημιστικά υπονοούμενα που να αποδίδονται στον ενάγοντα. Όμως δυσφήμιση που προκύπτει συμπερασματικά από πραγματικό υπονοούμενο (*true innuendo*) δεν είναι αυτό που προκύπτει από τις λέξεις, του ίδιου του κειμένου. Πραγματικό υπονοούμενο προκύπτει μόνο επειδή ο αναγνώστης γνωρίζει γεγονότα που δεν βρίσκονται στο δημοσίευμα, με αποτέλεσμα να εξάξει το συμπέρασμα ότι στο άρθρο εκφράζεται δυσφημιστικό υπονοούμενο για τον ενάγοντα. Η διάκριση μεταξύ ενός υπονοούμενου που προκύπτει από το άρθρο και υπονοούμενου που προκύπτει επειδή ο αναγνώστης γνωρίζει γεγονότα που δεν βρίσκονται στο κείμενο, επεξηγούνται αναλυτικά στην Αγγλική υπόθεση **Grubb v Bristol United Press**¹:

«When read in conjunction with extrinsic facts words may in law of defamation have some special secondary meaning additional or different from, their natural ordinary meaning . This special or secondary meaning is not one in which the words viewed in isolation are capable of sustaining. It is one which a reader acquainted with the extrinsic facts will understand the words in the light of those facts».

Είτε το άρθρο αποδίδει ευθέως στον ενάγοντα ότι λοιδορεί, βρίζει κλπ ή του αποδίδει συμπερασματικά ως υπονοούμενο, το πιο πάνω συμπέρασμα προκύπτει αποκλειστικά μόνο από τις λέξεις του κειμένου του δημοσιεύματος. Το κριτήριο για το κατά πόσο ένα δημοσίευμα είναι δυσφημιστικό είναι αντικειμενικό και δεν μπορεί να εξαρτάται από την υποκειμενική πρόθεση του συγγραφέα του δημοσιεύματος. Το κριτήριο, το οποίο εφαρμόζεται, και έχει επεξεργασθεί στη νομολογία, είναι κατά πόσο λογικοί άνθρωποι που έχουν διαβάσει το επίδικο δημοσίευμα, κάτω από τις

¹ [1963] 1 Q.B. 309, 327

συνθήκες που έχει δημοσιευθεί, θα το ερμήνευαν με τρόπο που να είναι δυσφημιστικό για τον ενάγοντα².

Ο λογικός άνθρωπος, είναι ο άνθρωπος που έχει γενικές γνώσεις για τον κόσμο και το περιβάλλον του αλλά δεν έχει οποιεσδήποτε ειδικές γνώσεις πάνω στις οποίες θα μπορούσε να βασισθεί για να ερμηνεύσει τις λέξεις ή των συνδυασμό των λέξεων που αναφέρονται στο δημοσίευμα³. Η ερμηνεία, που θα αποδοθεί στο δημοσίευμα είναι πάντοτε, πραγματικό εύρημα, και εξαρτάται από τη γενική εντύπωση που δημιουργείται απ' αυτό στο λογικό αναγνώστη.

Το Δικαστήριο, θα πρέπει να εξετάσει ποια είναι η ρητή και φυσική ερμηνεία των λέξεων στο σύνολό τους. Θα πρέπει να συγκεντρωθεί στη γενική σημασία του δημοσιεύματος και να αποφύγει τη νομικίστικη και αποσπασματική εξέταση των λέξεων που αναφέρονται στο επίδικο δημοσίευμα.

Θα πρέπει να λάβει υπόψη του, όλους τους σχετικούς παράγοντες, που έχουν σχέση με τη δημοσίευση του επίδικου άρθρου, είτε αυτοί οι παράγοντες διαπιστώνονται από το ίδιο το δημοσίευμα ή από την μαρτυρία, που έχει τεθεί ενώπιον του Δικαστηρίου από τους διαδίκους.

Στην παρούσα περίπτωση, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη, το γενικό πλαίσιο μέσα στο οποίο συντάχθηκε το άρθρο. Επίσης, έλαβα υπόψη μου το σύνολο του άρθρου, και όχι μόνο τα αποσπάσματα, τα οποία καταγγέλλει ο ενάγοντας ότι είναι δυσφημιστικά γι' αυτόν.

Στις αποφάσεις **Australian Newspaper Company v Bennet**⁴ και **Speidel v Plato Films Ltd**⁵ Αγγλικό Δικαστήριο επεξήγησε ότι είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη όλο το δημοσίευμα ή το έργο, για να μπορέσει το Δικαστήριο να αντιληφθεί ποια θα ήταν η γνώμη του λογικού ανθρώπου σε σχέση με τα επίδικα αποσπάσματα.

² Gattley on Libel and Slander, Sweet & Maxwell, Sixth Edition, Chapter 3 Interpretation, par.88 Objective Test.

³ Id. Par. 93

⁴⁴ [1894] 2 AC 284

⁵ [1960] AC 1090

Εξάλλου, δεν είναι ορθή η εισήγηση ότι στην περίπτωση που υπάρχουν δύο πιθανές ερμηνείες στις λέξεις, η μία που είναι δυσφημιστική και η άλλη ερμηνεία που να μην είναι δυσφημιστική, το Δικαστήριο να είναι υποχρεωμένο να αποδεχθεί τη μη δυσφημιστική ερμηνεία. Το Δικαστήριο, έχει πάντοτε το καθήκον να αποφασίσει ποια είναι η μία και σωστή ερμηνεία των λέξεων, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι μπορεί να υπάρχει και το ενδεχόμενο μιας άλλης ερμηνείας.

Η ορθή θέση είναι, όπως επεξηγείται στην Αγγλική απόφαση **Newstead v London Express Ltd**⁶ ότι, στην περίπτωση που υπάρχει αμφιβολία ως προς την ορθή ερμηνεία του επίδικου δημοσιεύματος, είναι πάντοτε ρόλος των ενόρκων να αποφασίσουν κατά πόσο θα επικρατήσει η ερμηνεία η οποία είναι δυσφημιστική.

Στην Κύπρο, ο διαχωρισμός μεταξύ του καθήκοντος του δικαστή να αποφασίσει κατά πόσο το επίδικο δημοσίευμα, θα μπορούσε να εκληφθεί από το λογικό άνθρωπο ως δυσφημιστικό (*question of law*), και το καθήκον των ενόρκων να αποφασίσουν κατά πόσο το επίδικο δημοσίευμα θα εκληφθεί από το λογικό άνθρωπο ως δυσφημιστικό (*question of fact*), είναι θεωρητικό, διότι ο επαγγελματίας δικαστής εκτελεί και τα δύο καθήκοντα.

Στην Αγγλική απόφαση **Slim v Daily Telegraph Ltd**⁷ γίνεται ωραία αναφορά στους δύσκολους και τεχνικούς κανόνες του αστικού αδικήματος του λιβέλου που κάποτε περιπλέκουν το καθήκον του Δικαστή να αποφασίσει με βάση τους κανόνες της κοινής λογικής σε σχέση με την ορθή ερμηνεία του επίδικου δημοσιεύματος:

«If this protracted exercise in logical positivism has resulted in our reaching a conclusion as to the meaning of either letter different from the first impression which we formed on reading it, the conclusion reached is unlikely to reflect the impression of the plaintiff's character or conduct which was actually formed by those who read the letters in their morning newspaper in 1961...[Diplock] Words are imprecise instruments for communicating the thoughts of one man to another ...but the notion that the same words should bear different meanings to different men and that more than one meaning should be 'right' conflicts with the training of a lawyer...for lawyers the major premise is that any particular combination has one meaning ...and is capable of ascertainment as being the 'right' meaning by the adjudicator to whom the law confides the responsibility of determining it...When libel tried by judge it is he who has to arrive at a single right meaning as the natural and ordinary meaning of the words complained of...It would be carrying artificiality too far for a judge to ask himself not only 'What is the natural and ordinary meaning in which the words would

⁶ [1940] 1 KB. 397

⁷ (1968) 1 All E.R. 497

be understood by reasonable men to whom they were published?’ but also the further question ‘could reasonable men understand them as bearing that meaning?’

(ελεύθερη μετάφραση)

«Είναι αβέβαιο κατά πόσο η ενδελεχής εξέταση του κειμένου θα μας οδηγήσει σε διαφορετική ερμηνεία της επιστολής σε σύγκριση με την άποψη που σχηματίσαμε όταν διαβάσαμε την επιστολή για πρώτη φορά. Αυτό το οποίο είναι βέβαιο είναι ότι τα συμπεράσματα μας δεν θα πρέπει να αναθεωρηθούν σε σχέση με την εντύπωση που δημιουργήθηκε στους αναγνώστες που διάβασαν την πρωινή εφημερίδα το 1961 για το χαρακτήρα και συμπεριφορά του ενάγοντα. Οι λέξεις δεν μπορούν με ακρίβεια να μεταφέρουν τις σκέψεις ενός ανθρώπου σε άλλο άνθρωπο. αλλά η θέση ότι οι ίδιες λέξεις θα πρέπει να σημαίνουν διαφορετικά πράγματα σε διαφορετικούς ανθρώπους και ότι δεν υπάρχει η «ορθή» ερμηνεία των λέξεων έρχεται σε αντίθεση με τις αρχές τις οποίες μαθαίνει ο δικηγόρος..για τους δικηγόρους η αρχή που οδηγεί την σκέψη τους είναι ότι οποιοσδήποτε συνδυασμός λέξεων έχει μία ερμηνεία.και αυτή η ερμηνεία μπορεί να διαπιστωθεί και είναι καθήκον του κριτή να την διαπιστώσει. Όταν ο λιβελλος δικάζεται μόνο από Δικαστή είναι αυτός ο οποίος θα πρέπει να αποφασίσει ποια είναι η φυσική και συνηθισμένη ερμηνεία των λέξεων που καταγγέλλονται από τον ενάγοντα. Θα ήταν αφύσικο για ένα δικαστή να ρωτάει τον εαυτό του όχι μόνο «ποια είναι η φυσική και συνηθισμένη ερμηνεία των λέξεων τα οποία προκύπτουν από το επίδικο δημοσίευμα με βάση την αντίληψη λογικών ανθρώπων» αλλά και το ερώτημα ‘κατά πόσο οι λογικοί άνθρωποι θα μπορούσαν να έχουν αυτή την αντίληψη σε σχέση με εκείνη την ερμηνεία.»

Το άρθρο 17(γ) του περί Αστικών Αδικημάτων Νόμου, Κεφ. 149, προνοεί τα ακόλουθα:

«17.Η δυσφήμιση συνίσταται στη δημοσίευση από οποιοδήποτε πρόσωπο με έντυπο, γραπτό, ζωγραφιά, ομοίωμα, χειρονομίες, λόγια ή άλλους ήχους, ή με κάθε άλλο μέσο οποιασδήποτε φύσης περιλαμβανομένης και της εκπομπής με ασύρματη τηλεγραφία, δημοσιεύματος το οποίο

(γ) Εκ φύσεως τείνει να βλάψει ή να επηρεάσει με δυσμένεια την υπόληψη άλλου προσώπου στο επάγγελμα, επιτήδευμα, την εργασία, απασχόληση, ή τη θέση του...».

Λέξεις που επηρεάζουν την υπόληψη του ατόμου στο επάγγελμά του, εργασία του ή την απασχόληση του είναι δυσφημιστικές.

Είναι σωστή η θέση της κας Γεωργίου ότι, η επιζήμια ψευδολογία είναι ξεχωριστό αστικό αδίκημα και αφορά το άρθρο 25 του περί Αστικών Αδικημάτων Νόμου. Είναι αστικό αδίκημα που αποδεικνύεται πολύ πιο δύσκολα, διότι ο ενάγοντας πρέπει να αποδείξει ότι τα λόγια που διαδόθηκαν ήταν ψευδής και ότι διαδόθηκαν κακόβουλα. Στην περίπτωση του άρθρου 17, ο ενάγοντας δεν έχει το βάρος να αποδείξει ότι τα λόγια ήταν ψευδή αλλά στην περίπτωση που το νόημα τους ήταν δυσφημιστικό, ως προνοούν οι πρόνοιες του άρθρου 17, τότε εναπόκειται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι τα λόγια αυτά αληθεύουν για το πρόσωπο του ενάγοντα, για πλήρη

υπεράσπιση κατά του αστικού αδικήματος της δυσφήμισης. Είναι κατανοητό από την έκθεση απαίτησης ότι ο ενάγοντας έχει εκθέσει γεγονότα για να στηρίξει απαίτηση βασιζόμενη στις πρόνοιες του άρθρου 17, ότι το επίδικο δημοσίευμα, έχει θίξει την υπόληψή του ως άτομο που εργάζεται ως δικηγόρος, και άτομο που κατείχε κατά τον επίδικο χρόνο θέση και/ή αξίωμα που αφορούσε την προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όταν η δυσφήμιση έχει γίνει σε έντυπη μορφή, ο ενάγοντας δεν είναι ανάγκη να αποδείξει ειδική ζημιά στην περίπτωση που το δυσφημιστικό δημοσίευμα έχει επηρεάσει την υπόληψη του ατόμου στο επάγγελμα του.

Στο σύγγραμμα **Gatley on Libel and Slander, Sweet and Maxwell**⁸, επεξηγείται ότι το ορθό κριτήριο για να αξιολογηθεί το δημοσίευμα από αυτή την πτυχή είναι ως ακολούθως:

«Even if the words do not relate to qualifications peculiar to the claimant's calling and would not be defamatory if published of others, they are actionable per se if they would be likely adversely to affect his professional reputation (and not merely his private character) in the eyes of reasonable people».

(Ελεύθερη μετάφραση)

«Ακόμη και εάν οι λέξεις δεν έχουν σχέση με τα ειδικά προσόντα της θέσης του ενάγοντα και οι συγκεκριμένες λέξεις δεν θα ήταν δυσφημιστικές για άλλα πρόσωπα, θεωρούνται ότι είναι λέξεις δυσφημιστικές για την υπόληψη του ενάγοντα εάν κοινοποιηθούν σε τρίτο πρόσωπο και επηρεάζουν δυσμενώς την υπόληψη του ενάγοντα στο επάγγελμα του (όχι την υπόληψη του σε σχέση με την ιδιωτική του ζωή) στα μάτια λογικών και αντικειμενικών ανθρώπων».

Οπότε πρέπει να εξεταστεί το κείμενο στο σύνολό του για να διαπιστωθεί κατά πόσο επηρεάζεται δυσμενώς η υπόσταση του ενάγοντα σε σχέση με το επάγγελμά του ή το αξίωμα που κατείχε ως αντιπρόσωπος της Κύπρου στο FRA.

Η πρώτη πρόταση αναφέρει ως γεγονός ότι ο ενάγοντας και ο πρώην ενάγοντας 2, ως δικηγόροι, έχουν κινήσει αγωγή κατά της ΚΙΣΑ και κατά του Νίκου Τριμικλιγιώτη. Στη δεύτερη πρόταση, ο αναγνώστης πληροφορείται ότι, ο ενάγοντας 2, είναι πρόσωπο που σύμφωνα με έρευνες της αστυνομίας, φέρεται να είναι διαχειριστής της ιστοσελίδας «*Christofias Watch*». Η λέξη, διαχειριστής, σημαίνει πρόσωπο που

⁸ Eleventh Edition, Section 4. Words Calculated to Disparage in any Office Profession, Calling Trade or Business pg. [149]

διαχειρίζεται την ιστοσελίδα με κάποιο τρόπο. Κρίνω ότι η λέξη διαχειριστής, ως εμφανίζεται στο πλέγμα των γεγονότων της δεύτερης πρότασης του δημοσιεύματος, αποδίδει στον ενάγοντα 2 ότι είναι πρόσωπο που φέρεται να έχει κάποια ευθύνη για την ιστοσελίδα και τον τρόπο που γίνεται η διαχείρισή της. Η τρίτη πρόταση έχει δύο σκέλη. Το πρώτο σκέλος, αποδίδεται στον ενάγοντα. Δηλαδή, του αποδίδει ότι έχει βομβαρδίσει τους πάντες με παράπονα και διαμαρτυρίες σε σχέση με τον έλεγχο του υπολογιστή του ενάγοντα 2 η ώρα 6.30π.μ.. Το δεύτερο μέρος, αφορά τη δράση του ενάγοντα, ώστε να επεξηγηθεί τι εννοείται με την φράση *«μας έχει βομβαρδίσει με παράπονα και διαμαρτυρίες»*. Ο μέσος αναγνώστης, θα αντιληφθεί με τη χρήση των συγκεκριμένων λέξεων ότι ο ενάγοντας έχει ενεργήσει με υπέρμετρο ζήλο σε σχέση με τα παράπονό του στο σημείο που έχει γίνει κουραστικός και φορτικός στους επιμελητές της σελίδας *«Παρασκήνιο»*.

Είναι φανερό ότι οι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στους οποίους γίνεται αναφορά στην τέταρτη πρόταση του δημοσιεύματος αφορά το πρόσωπο του ενάγοντα και τον πρώην ενάγοντα 2. Επειδή όμως κινούν, όπως αναφέρει *«αβέρτα αγωγές»*, και το κάνουν με υπέρμετρο ζήλο, γίνεται αντιληπτό ότι τους αποδίδεται ο τίτλος *«υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»*, με σαρκαστικό τρόπο και γίνεται αντιληπτό ότι οι επιμελητές της σελίδας *«Παρασκήνιο»*, κάθε άλλο παρά θεωρούν ότι ο ενάγοντας είναι υπερασπιστής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Γίνεται αντιληπτό ότι του ασκείται έντονη κριτική για το γεγονός της καταχώρησης των αγωγών αλλά και για το ότι έχει καταγγείλει παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων του πρώην ενάγοντα 2. Επίσης, γίνεται αντιληπτό ότι του γίνεται έντονη κριτική ότι υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα, επιλεκτικά, και όχι με τη σωστή ισορροπία, καθότι έχει επιλέξει να υπερασπίσει τον πρώην ενάγοντα 2, που θεωρεί ότι είναι πρόσωπο που έχει σχέση με το μπλογκ. Αυτό είναι το μπλογκ στο οποίο κατά την άποψη των επιμελητών της σελίδας *«Παρασκήνιο»*, διατυπώνεται απειλή κατά της ζωής του Μακάριου Δρουσιώτη.

Αυτή, η έντονη κριτική, γίνεται πιο εμφανής στην έκτη πρόταση, όταν το άρθρο αναφέρεται στην εξόφθαλμη αντίφαση που παρατηρείται στη δράση του ενάγοντα σε σχέση με τα παράπονα του και διαμαρτυρίες του εις υπεράσπιση του ενάγοντα 2.

Η έβδομη πρόταση, ασχολείται με πρόσωπα που είναι «*εξ οφίκιο πατριώτες*». Η λέξη «*εξ' οφίκιο*», είναι λατινική, και σύμφωνα με το δωρεάν νομικό λεξιλόγιο «*Farlex*» στο διαδίκτυο, η λέξη «*εξ οφίκιο*» σημαίνει πρόσωπο που χάριν της θέσεως που κατέχει ή του αξιώματος που κατέχει έχει κάποιες εξουσίες για τις οποίες δεν χρειάζεται εξουσιοδότηση από τρίτο ή εξουσία συνεπεία διορισμού για να ασκεί τη συγκεκριμένη εξουσία. Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό ότι αυτή η λέξη σε συνδυασμό με τη λέξη «*πατριώτες*», αφορά πρόσωπο, το οποίο επειδή θεωρεί τον εαυτό του πατριώτη, αναλαμβάνει κάποιες εξουσίες και δραστηριότητες, χωρίς να έχει εξουσιοδότηση για εκείνες τις δραστηριότητες ή διορισμό για να ασκεί την εξουσία αυτή. Είναι αντιληπτό ότι δεν υπάρχει καμία επίσημη θέση ή αξίωμα «*πατριώτης*». Συνεπώς η φράση «*εξ' οφίκιο πατριώτης*» είναι χλευαστική για πρόσωπο που θεωρεί ότι είναι ο υπέρτατος πατριώτης, και επειδή κατέχει αυτή τη θέση στην κοινωνία, ως νομίζει, αναλαμβάνει χωρίς τη σύμφωνη γνώμη από άλλες εξουσίες την ιδιότητα του «*πατριώτη*». Στο παρόν δημοσίευμα είναι φανερό ότι αυτή η δράση αφορά την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κατά την άποψή μου ο μέσος λογικός άνθρωπος θα αντιλαμβάνετο ότι ο ενάγοντας συγκαταλέγεται ανάμεσα σε πρόσωπα που θεωρούνται «*εξ οφίκιο πατριώτες*». Όμως, συμφωνώ με τη θέση του κ. Διονυσίου ότι, αυτή η φράση δεν αφορά μόνο τον ενάγοντα, αλλά ότι ο ενάγοντας είναι ένας από τους ανθρώπους που ανήκει σ' αυτή την κατηγορία των ανθρώπων. Επειδή όμως το άρθρο ασχολείται εκτενώς για το πρόσωπο του, είναι αντιληπτό ότι σκοπός αυτής της πρότασης είναι να ασκηθεί κριτική στον ενάγοντα για τη συγκεκριμένη δράση που του αποδίδεται στο δημοσίευμα.

Αφήνω κατά μέρος την επίδικη πρόταση για την οποία έχει παραπνοηθεί ο ενάγοντας, και θα ασχοληθώ με την τελευταία πρόταση. Η τελευταία πρόταση, αφορά την αγωγή του Νίκου Τριμικλιγιώτη, για την οποία ο ενάγοντας κατακρίνεται ότι την έχει εγείρει αδικαιολόγητα και με υπέρμετρο ζήλο, παραγνωρίζοντας τα δικαιώματα του Μακάριου Δρουσιώτη, ως και επίσης επισημαίνεται με τις λέξεις «*αν κάποιος τολμήσει να τους κρίνει*» ότι, ο ενάγοντας, είναι πρόσωπο που θίγεται εύκολα όταν του ασκείται κριτική και αντιδρά με αγωγή.

Η επίδικη, ένατη πρόταση, επιδέχεται κατά την άποψη μου δύο διαφορετικές ερμηνείες αλλά μόνο η μία μπορεί να επικρατήσει εάν διαβασθεί η πρόταση αυτή σε συνδυασμό με το υπόλοιπο δημοσίευμα. Εξήγησα προηγουμένως γιατί γίνεται

αντιληπτό ότι ο ενάγοντας θεωρείται ότι συγκαταλέγεται ανάμεσα στους «εξ οφίκιο πατριώτες». Αυτοί είναι μία τάξη ανθρώπων που έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά, και αυτά τα χαρακτηριστικά είναι ότι «λόγω της πατριωτικής τους στάσης δικαιούνται να βρίζουν, να λοιδορούν, να ευτελίζουν τις ζωές των αντιπάλων τους απειλώντας ακόμα και την ίδια τους τη ζωή με φωτιά και τσεκούρι ασβεστώματα και άλλες ανοησίες».

Η μία ερμηνεία της πρότασης είναι ότι, ο ενάγοντας επειδή είναι αυτός που έχει συμπεριφερθεί αδικαιολόγητα με την καταχώρηση των αγωγών, και ανήκει στην τάξη των πιο πάνω προσώπων, θεωρεί ότι έχει το δικαίωμα να κάνει, όλα τα πιο πάνω, χωρίς συνέπειες. Είναι πρόσωπο, που είναι ικανός για τέτοια δράση, επειδή έχει τα ίδια χαρακτηριστικά προσωπικότητας μ' αυτά τα πρόσωπα, και έχει σχέση μ' αυτά τα πρόσωπα, δηλαδή τα πρόσωπα που βρίζουν και λοιδοριών κτλ. Θεωρείται ότι είναι ένα από αυτά τα πρόσωπα εξαιτίας της σχέσης του με την ιστοσελίδα «*Christofias Watch*». Η δεύτερη ερμηνεία είναι ότι, ο ενάγοντας, είναι αυτός που έχει κάνει όλα τα πιο πάνω, δηλαδή ταυτίζεται ως το πρόσωπο που είναι υπεύθυνο για τις συγκεκριμένες απειλές, κατά της ζωής του Μακάριου Δρουσιώτη.. Περαιτέρω, και στις δύο περιπτώσεις, υπάρχει τέτοια ανάμιξη των γεγονότων στο άρθρο, δηλαδή την όλη δράση του ενάγοντα προς υπεράσπιση του πρώην ενάγοντα 2, με τη διατύπωση αυτή, δηλαδή, τη διατύπωση ότι είναι πρόσωπο που νομίζει ότι έχει δικαίωμα να βρίζει, λοιδορεί κτλ, που μεταδίδεται και ως γεγονός ότι ο ενάγοντας έχει κάποια σχέση και ευθύνη με την ιστοσελίδα «*Christofias Watch*», και τις αναρτήσεις που ακολουθούν το δημοσίευμα της ιστοσελίδας. Γίνεται κατανοητό ότι ο λόγος που ο αρθρογράφος παραπονείται για τη δράση του ενάγοντα προς υπεράσπιση του ενάγοντα 2 στο Δικαστήριο είναι ότι ενεργεί αδικαιολόγητα, ως πρόσωπο που έχει ευθύνη για τα όσα δημοσιεύτηκαν στην ιστοσελίδα κατά του Μακάριου Δρουσιώτη, εξ ου και ο χαρακτηρισμός του ενάγοντα, στην ένατη πρόταση του δημοσιεύματος. Ο αναγνώστης αντιλαμβάνεται ότι, ο ενάγοντας, έχει ευθύνη για την πρόκληση της ζημιάς κατά του Μακάριου Δρουσιώτη, εξ ου και είναι αδικαιολόγητος τώρα που τρέχει στα Δικαστήρια και κινεί αγωγές. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι, αυτή η αναφορά, αφορούσε και τους δύο ενάγοντες, αλλά στην ένατη πρόταση, το δημοσίευμα δεν ξεχώρισε μεταξύ τους για να διευκρινίσει ότι, ένας επί παραδείγματι έχει βρίσει και λοιδορήσει και ο άλλος έχει απειλήσει κατά της ζωής των αντιπάλων. Παρόλο τούτο, εάν διαβασθεί ολόκληρο

το δημοσίευμα, όπου περιγράφεται η δράση του ενάγοντα, ήτοι ότι έχει κινήσει αγωγές και «μας έχει βομβαρδίσει με παράπονα και διαμαρτυρίες», δύσκολα μπορεί να του αποδοθεί ως πιθανή ερμηνεία ότι είναι το πρόσωπο που έχει απειλήσει την ζωή του Μακάριου Δρουσιώτη στο Το συμπέρασμα ότι μέρος της πρότασης αποδίδεται στον ενάγοντα 2 είναι πιο δυνατή διότι το δημοσίευμα εκθέτει γεγονότα που τον συνδέουν με το μπλογκ. Είναι γι' αυτό που θεωρώ ότι, η πρώτη ερμηνεία που καταγράφεται στην προγενέστερη παράγραφο, είναι η επικρατέστερη, και εφόσον το Δικαστήριο είναι απόλυτος κριτής για την αντίληψη του μέσου λογικού ανθρώπου σε σχέση με το περιεχόμενο όλου του άρθρου, και όχι μόνο της ένατης πρότασης, συμπέρασμα μου είναι ότι η ερμηνεία αυτής της πρότασης είναι ότι, ο ενάγοντας, επειδή θεωρεί ότι είναι «πατριώτης» και πρόσωπο συνδεδεμένο με την ιστοσελίδα «*Christofias Watch*», πιστεύει και θεωρεί ότι έχει το δικαίωμα να κάνει όλα τα πιο πάνω, χωρίς συνέπεια, προκειμένου να προωθήσει τη δική του πολιτική θέση, και είναι πρόσωπο που είναι ικανό ή τουλάχιστον ενθαρρύνει και υποστηρίζει τέτοια δράση (ως έχει κάνει με την ιστοσελίδα «*Christofias Watch*»), προκειμένου να προωθεί τις πολιτικές του θέσεις. Αυτό διαφέρει από την ερμηνεία ότι ταυτίζεται με το σχόλιο «*Ρήγα*» στην ιστοσελίδα ή ότι κατ' ανάγκη είναι πρόσωπο που έχει σχέση με την απειλή κατά της ζωής του Μακάριου Δρουσιώτη, διά μέσου της ιστοσελίδας. Όμως αναπόφευκτα η σύνδεσή του με την ιστοσελίδα είναι δεδομένη, με τον τρόπο που έχουν αναμιχθεί τα γεγονότα με τη φράση ότι ο ενάγοντας είναι πρόσωπο που θεωρεί ότι δικαιούται να κάνει όλα τα απαράδεκτα πράγματα που του αποδίδει η συγκεκριμένη πρόταση. Περαιτέρω, η λέξη «δικαιούνται» στην αρχή της πρότασης είναι ακόμη ένα στοιχείο που τείνει να καταδείξει ο ενάγοντας θα ήταν διατεθειμένος ή και θεωρεί ότι δικαιούται να κάνει, όλα τα πιο πάνω ή/και ενθαρρύνει ως πρόσωπο άλλους να τα κάνουν, διότι είναι πρόσωπο που ανήκει σ' αυτή την προνομιούχα τάξη προσώπων των «πατριωτών».

Παρόλο που δεν επικρατεί η ερμηνεία ότι ο ενάγοντας είναι το πρόσωπο που ταυτίζεται με το σχόλιο «*Ρήγας*», θεωρώ ότι αυτή η πρόταση είναι δυσφημιστική πρόταση για την υπόληψη του ενάγοντα ως πρόσωπο που είναι δικηγόρος και είναι γνωστός για τη δράση του στην προάσπιση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Εάν πρόκειται για πρόσωπο που είναι διατεθειμένο να προωθήσει ή να ενθαρρύνει με αθέμιτους μεθόδους τις δικές του θέσεις μέχρι και να δικαιούται να παρανομήσει, χωρίς συνέπεια, επειδή θεωρεί ότι κατέχει σημαντική θέση στην κοινωνία, για να

προωθήσει συγκεκριμένη πολιτική ατζέντα, αυτό δεν αρμόζει σε πρόσωπο το οποίο παρουσιάζει τον εαυτό του ως προασπιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δικηγόρο που ασχολείται με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Συνεπώς, παρόλο που η ερμηνεία του δημοσιεύματος είναι πιο ήπια, από αυτή που ισχυρίζεται ο ενάγοντας, υπό την έννοια ότι δεν θεωρώ ότι γίνεται αντιληπτό ότι ο ενάγοντας ταυτίζεται με το σχόλιο «Ρήγα», η ερμηνεία ότι πρόκειται για πρόσωπο μονόπλευρο, χωρίς αναστολές που έχει ευθύνη για την ιστοσελίδα «*Christofias Watch*» που θεωρεί ότι μπορεί να προωθήσει παράνομες και αθέμιτες ενέργειες επειδή έχει δικαιώματα ως πρόσωπο που ανήκει σε ειδική κατηγορία ανθρώπων «*πατριωτών*», δεν είναι καθόλου κολακευτικό δημοσίευμα για δικηγόρο, που μεγάλο μέρος της επαγγελματικής του δράσης αφορά την προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στην Αγγλική υπόθεση **Gough v Local Sunday Newspapers (North) Ltd.**⁹ πρόσωπο με δημόσια θέση χαρακτηρίστηκε ως ανίκανος σε σχέση με τον τρόπο που χειρίστηκε ζήτημα καταμέτρησης ψήφων που ήταν σε δέσμη που δεν λήφθηκε υπόψη κατά τη ψηφοφορία αμέσως μετά τις εκλογές. Απέτυχε η υπεράσπιση της αλήθειας κατ' έφεση της πρωτόδικης απόφασης, επειδή κατά την αξιολόγηση της μαρτυρίας δεν εντοπίστηκε συγκεκριμένη νομοθεσία ή κανόνας που να ρυθμίζει το συγκεκριμένο πρόβλημα που προέκυψε μετά την ψηφοφορία, επομένως δεν μπορούσε να χαρακτηριστεί ανίκανος στην απουσία ενδεδειγμένου τρόπου χειρισμού της κατάστασης.

Περαιτέρω, στην Αγγλική υπόθεση **Parmiter v Coupland**¹⁰ (1840) 151 EP 340 επεξηγήθηκε ότι έχει δυσφημιστική έννοια όποια αναφορά σε πρόσωπο με δημόσια θέση που ενεργεί κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του με μη νόμιμο τρόπο, άδικα ή όταν του αποδίδεται ότι είναι διεφθαρμένος.

Αν κριθεί ότι η ερμηνεία των λέξεων αποδίδει δυσφημιστική έννοια για την επαγγελματική ζωή του ενάγοντα αυτός δεν είναι ανάγκη να αποδείξει ειδικές ζημιές για να δικαιούται θεραπεία και δύναται μόνο να αποδείξει ότι υπέστη ταλαιπωρία και ψυχική οδύνη για να δικαιούται αποζημιώσεις. (Βλ. **Gatley on Libel and Slander**)¹¹.

⁹ [2003] 1 WLR 1836

¹⁰ (1840) 151 EP 340

¹¹ pg. [148] υποσημείωση 87

Ο συνδυασμός και σειρά των λέξεων του δημοσιεύματος δεν αφήνουν περιθώρια άλλης ερμηνείας παρά μίας που είναι δυσφημιστική για την επαγγελματική ζωή του ενάγοντα. Είναι κατά την άποψή μου δυσφημιστικό να αποδίδεται σε δικηγόρο ότι είναι ικανός για όλα, και ότι θεωρεί ότι δικαιούται να προβεί σε αθέμιτες και παράνομες πρακτικές, προκειμένου να προωθήσει μία πολιτική θέση, πράγμα που θα παραβίαζε τους κανόνες δεοντολογίας των δικηγόρων, που αναγνωρίζουν ότι το καθήκον του δικηγόρου είναι να προωθεί τα συμφέροντα του πελάτη του χρησιμοποιώντας μόνο το δίκαιο. Εάν ο ενάγοντας, επρόκειτο να εκμεταλλευτεί την ιδιότητα του δικηγόρου για να προωθήσει αθέμιτα μία συγκεκριμένη πολιτική θέση ή για να καταστρέψει τους πολιτικούς του αντίπαλους, θα παραβίαζε το καθήκον του ως δικηγόρος. Εάν γίνεται αντιληπτό στο μέσο αναγνώστη ότι αυτό κάνει ο ενάγοντας ή ότι θεωρεί ότι μπορεί να πράξει ανάλογα αυτό επηρεάζει την υπόληψη του ως δικηγόρος.

Στο σύγγραμμα **Gatley on Libel and Slander Sweet and Maxwell 11th edition Chapter 2 Defamatory Imputations paragraph 2.32** επεξηγείται ότι οποτεδήποτε το δημοσίευμα έχει ως αποτέλεσμα να παρουσιάσει δικηγόρο ως πρόσωπο που δεν έχει αρχές και ήθος το αποτέλεσμα είναι δυσφήμιση της υπόληψής του:

«It is defamatory to publish of a solicitor that he has been guilty of 'sharp practice' in his profession or a breach of professional confidence or other DISREPUTABLE dishonest or incompetent conduct».

Εάν οποιοσδήποτε από τις ενέργειες του ενάγοντα είχαν το αποτέλεσμα να βρίζει, να λοιδορεί ή να εξευτελίζει τους πολιτικούς αντίπαλους και ενώ ενεργούσε ως δικηγόρος του ενάγοντα 2 ή υπήρχε κάτι που έκανε για να δείξει ότι ανά πάσα στιγμή θα είχε πρόθεση να το κάνει προκειμένου να προωθήσει μία πολιτική θέση αντί να υπερασπίσει συγκεκριμένο πελάτη, με τη χρήση του δικαίου, είναι κάτι που επηρεάζει την υπόληψή του ως δικηγόρος, και ειδικά ως δικηγόρου με ειδικότητα στα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο μέσος λογικός αναγνώστης θα αντιλαμβανόταν, επί παραδείγματι, ότι ο ενάγοντας συμφωνούσε με το σχόλιο «Ρήγας», ή ότι έχει σχέση και ευθύνη για το περιεχόμενο της ιστοσελίδας «Christofias Watch», και ότι ο ενάγοντας δεν σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα του Μακάριου Δρουσιώτη, παρά το γεγονός ότι προβάλλει τον εαυτό το ως δικηγόρος που ασχολείται με τα

ανθρώπινα δικαιώματα. Είναι κατανοητό γιατί αυτό το δημοσίευμα θα είχε άμεσο αντίκτυπο στην υπόληψή του ως δικηγόρος που προβάλλει τον εαυτό του ως υπερασπιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Θεωρώ ότι στην περίπτωση που το επίδικο δημοσίευμα περιείχε γεγονότα που να συνδέουν τον ενάγοντα ως πρόσωπο (είτε πραγματικά ή ηθικά) υπεύθυνο για την ιστοσελίδα «*Christofias Watch*», οι εναγόμενοι θα μπορούσαν να προβάλλουν με επιτυχία υπεράσπιση βασισμένη στην αρχή της εύλογης κριτικής. Η υπεύθυνη δημοσιογραφία διαφέρει από δυσφημιστικό λιβελλογράφημα κατά την ανάδειξη ενός θέματος. Αυτά που χαρακτηρίζουν την υπεύθυνη δημοσιογραφία είναι η σωστή έρευνα για το ζήτημα, εξακρίβωση των γεγονότων στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, και αμεροληψία ώστε να πληροφορηθεί το κοινό. Όταν ένα δημοσίευμα είναι το προϊόν υπεύθυνης δημοσιογραφίας, τότε δεν ενδείκνυται η τιμωρία του αρθρογράφου ή του συντάκτη του εγγράφου διά της επιβολής αποζημιώσεων στα πλαίσια αγωγής για δυσφήμιση ακόμη και εάν η γνώμη του για το αντικείμενο του δημοσιεύματος επηρεάζει αρνητικά την υπόληψή του. Όταν όμως, το επίδικο άρθρο δεν είναι το αποτέλεσμα υπεύθυνης δημοσιογραφίας αλλά προκατάληψης, έλλειψη έρευνας ή σκόπιμη μη εξακρίβωση των πραγματικών γεγονότων, ο υπεύθυνος του δυσφημιστικού δημοσιεύματος δεν μπορεί να αναμένει την προστασία του νόμου γι' αυτά που έχει δημοσιεύσει. Οπότε το μεγάλο ερώτημα αυτής της υπόθεσης είναι κατά πόσο οι εναγόμενοι είχαν εκθέσει γεγονότα στο δημοσίευμα τα οποία είναι αλήθεια ή τουλάχιστον το αποτέλεσμα σοβαρής έρευνας (*investigative reporting*), που να συνδέουν τον ενάγοντα ως πρόσωπο υπεύθυνο για το περιεχόμενο της ιστοσελίδας «*Christofias Watch*».

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το άρθρο που δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα «*Christofias Watch*», είναι δυσφημιστικό για το πρόσωπο του Μακάριου Δρουσιώτη. Δεν διατυπώνεται μία κριτική ότι ο συγκεκριμένος δημοσιογράφος κακώς μετέβηκε στην Τουρκία για την εν λόγω συνέντευξη ή ότι ο συγκεκριμένος δημοσιογράφος έχει λανθασμένες αντιλήψεις ή πολιτικές θέσεις αλλά τα γεγονότα, χαρακτηρισμοί και λέξεις, πλέκονται με τέτοιο τρόπο στο άρθρο ώστε ο συγκεκριμένος δημοσιογράφος, να καθρεπτίζεται ότι πρόκειται για προδότη της πατρίδας του. Κατά πόσο το συγκεκριμένο άρθρο είναι δυσφημιστικό, είναι ζήτημα σχετικό για την επίλυση της αγωγής. Το περιεχόμενο του άρθρου «*Ένας Μαγαριος στην Αυλή*

του *Αρταξέρξη*», είναι στοιχείο σχετικό για να καταδειχθεί ότι η ιστοσελίδα «Christofias Watch», δεν πρόκειται για ηλεκτρονικό φόρουμ, που απλά επιδέχεται τις αναρτήσεις σχολιαστών χωρίς να έχει ευθύνη για το περιεχόμενο των αναρτήσεων, έστω και από ανώνυμους σχολιαστές. Είναι φανερό ότι η ιστοσελίδα, και αυτοί που είναι πίσω από την σύνταξη της ιστοσελίδας, έχουν συγκεκριμένη αρνητική θέση σε σχέση με τη δραστηριότητα του δημοσιογράφου. Το συγκεκριμένο άρθρο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως προσβλητικό για το πρόσωπο του δημοσιογράφου. Δυνατόν ο δημοσιογράφος να είχε καλή και συζητήσιμη υπόθεση εναντίον των συντακτών ή και των υπευθύνων της ιστοσελίδας για το συγκεκριμένο άρθρο, που όπως παραδέχθηκε ο ενάγοντας είναι κατά πάσα πιθανότητα η επίσημη θέση της ιστοσελίδας για τον συγκεκριμένο δημοσιογράφο.

Τα σχόλια που έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του άρθρου, έγιναν ως άμεση αντίδραση αυτού του άρθρου, και είναι φανερό ότι αυτοί που ήταν υπεύθυνοι για την ιστοσελίδα επέτρεπαν και καλούσαν αναγνώστες της ιστοσελίδας να αντιδράσουν με σχόλια στο συγκεκριμένο άρθρο. Συνεπώς, δεν θεωρώ ότι τα σχόλια που έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα πρόκειται για σχόλια που οι υπεύθυνοι της ιστοσελίδας αθώα και άθελα τους επέτρεψαν την ανάρτησή τους κάτω από το συγκεκριμένο άρθρο.

Κατά το κοινοδίκαιο, πρόσωπο που είχε εκθέσει συγκεκριμένο έργο, δημοσίευμα ή άρθρο μπορούσε να επικαλεσθεί την υπεράσπιση ότι δεν ήταν υπεύθυνος για το συγκεκριμένο κείμενο που είχε εκθέσει άθελα του ή αθώα. Αυτή η υπεράσπιση θα ήταν επιτυχής στην περίπτωση που μπορούσε να αποδείξει ότι απλά περισυνέλεξε το υλικό χωρίς να έχει έλεγχο ή γνώση για το περιεχόμενο του. (*innocent dissemination*). Στην Αγγλική υπόθεση **Vizelly v. Mudie's Select Library**, τα γεγονότα ήταν ως ακολούθως:

Μία βιβλιοθήκη κυκλοφόρησε βιβλίο που αποδείχθηκε αργότερα ότι είχε δυσφημιστικό περιεχόμενο. Η διεύθυνση της βιβλιοθήκης δεν κρίθηκε υπεύθυνη για την κυκλοφορία του βιβλίου. Ο **Lord Justice Romer** έλαβε υπόψη του τα ακόλουθα για να αποφασίσει ότι η υπεράσπιση της αθώας κυκλοφορίας ήταν επιτυχής.

«That [they were] innocent of any knowledge of the libel contained in the work disseminated by [them], that there was nothing in the work or the circumstances under which it came to [them] which ought to have led [them] to suppose that it contained a libel, and that, when the work was disseminated by [them], it was not by any negligence on [their] part that [they] did not know that it contained the libel, then, although the dissemination of the work by [them] was primâ facie publication of it, [they] may nevertheless, on proof of the before-mentioned facts, be held not to have published it».

Στην Αγγλική υπόθεση **Byrne v Deane CA**¹² Αγγλικό Δικαστήριο επεξήγησε ότι εκδότης δυσφημιστικού περιεχομένου κειμένου δεν είναι πρόσωπο που επεξεργάζεται μόνο τα στοιχεία ή ετοιμάζει αντίγραφα του κειμένου. Στην Αγγλία έχει θεσπισθεί το **Defamation Act 1996**, το οποίο προνοεί ότι πρόσωπο δεν είναι συντάκτης, εκδότης ή υπεύθυνος για την κυκλοφορία του δυσφημιστικού περιεχομένου κειμένου εάν ασχολείται μόνο με την εκτύπωση, την έκδοση, την κυκλοφορία ή την πώληση των επίδικων κειμένων. Διατυπώθηκε ότι το σωστό κριτήριο που πρέπει να λάβει υπόψη του το Δικαστήριο για να αποφανθεί κατά πόσο το πρόσωπο θα πρέπει να είναι υπόλογο για το δυσφημιστικό κείμενο είναι κατά πόσο μπορεί να εξαχθεί ως συμπέρασμα ότι το πρόσωπο γνώριζε για την κυκλοφορία ή την έκθεση του δυσφημιστικού κειμένου και ήταν υπεύθυνος για την συνεχιζόμενη ανάρτηση του κειμένου σε σημείο περίοπτο για το κοινό.

Αυτή η αρχή έχει επεκταθεί στο δίκαιο αναφορικά με οργανισμούς που παρέχουν υπηρεσίες διαδικτύου καθώς και πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για την λειτουργία και διαχείριση ιστοσελίδων. Στην Αγγλική υπόθεση **Bunt v Tilley**¹³ ενάγοντας κίνησε αγωγή εναντίον παροχέα υπηρεσιών του διαδικτύου διότι δυσφημιστικά σχόλια είχαν αναρτηθεί σε διαδικτυακή σελίδα ανάρτηση σχολίων (*chat room*). Η απαίτηση του παραπονούμενου απορρίφθηκε εναντίον του παροχέα διότι κρίθηκε ότι αυτός απλά διευκόλυνε την επικοινωνία και δεν ήταν υπεύθυνος για την έκδοση των συγκεκριμένων σχολίων. Περαιτέρω, απαριθμήθηκαν οι παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη για να μπορέσει το Δικαστήριο να αποφανθεί κατά πόσο το διαδικτυακό μέσο ή φορέας πρέπει να κριθεί υπόλογο για την ανάρτηση σχολίων ανωνύμων και μη.

«In determining responsibility for publication in the context of the law of defamation, it seems to me to be important to focus on what the person did, or failed to do, in the chain of communication. It is clear that the state of a defendant's knowledge can be

¹² (1937) 1 KB 818,

¹³ and 407 EWCH 2006

an important factor. If a person knowingly permits another to communicate information which is defamatory, when there would be an opportunity to prevent the publication, there would seem to be no reason in principle why liability should not accrue. So too, if the true position were that the applicants had been (in the claimant's words) responsible for 'corporate sponsorship and approval of their illegal activities'.

(ελεύθερη μετάφραση)

«Δια να κριθεί κατά πόσο το πρόσωπο που παρέχει το ηλεκτρονικό μέσω επικοινωνίας είναι εκδότης του κειμένου και υπόλογος για το λιβελλογράφημα είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη οι πραγματικές ενέργειες αυτού του ατόμου ή η παραλείψεις του κατά την παροχή αυτής της υπηρεσίας ως αποτέλεσμα της οποίας αναρτήθηκε το συγκεκριμένο κείμενο που είναι δυσφημιστικό. Το επίπεδο της γνώσης του παροχέα για την ανάρτηση του κειμένου είναι σημαντικός παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη. Στην περίπτωση που ο παροχέας της διαδικτυακής σελίδας γνωρίζει και επιτρέπει την ανάρτηση δυσφημιστικού περιεχομένου σχολίου στο συγκεκριμένο ιστότοπο, ή εκεί που θα είχε την ευχέρεια να εμποδίσει την ανάρτηση του σχολίου προτού αυτό εκδοθεί και εκτεθεί δεν υπάρχει λόγος γιατί ο παροχέας αυτός να μην καταστεί υπόλογος αυτών των πράξεων. Το ίδιο ισχύει στην περίπτωση που ο παροχέας υποστηρίζει οικονομικά και εγκρίνει παράνομες δραστηριότητες διά της χρήσης του διαδικτύου».

«I have little doubt, however, that to impose legal responsibility upon anyone under the common law for the publication of words it is essential to demonstrate a degree of awareness or at least an assumption of general responsibility, such as has long been recognized in the context of editorial responsibility...

Of course, to be liable for a defamatory publication it is not always necessary to be aware of the defamatory content, still less of its legal significance. Editors and publishers are often fixed with responsibility notwithstanding such lack of knowledge. On the other hand, for a person to be held responsible there must be knowing involvement in the process of publication of the relevant words. It is not enough that a person merely plays a passive instrumental role in the process».

Όμως θεωρώ ότι για να θεωρηθεί κάποιος νομικά υπεύθυνος κατά το κοινοδίκαιο για την έκδοση του δυσφημιστικού κειμένου είναι απαραίτητο να καταδειχθεί το επίπεδο της γνώσης και της αντίληψης του κειμένου από τον παροχέα ώστε να προκύπτει ως συμπέρασμα ότι αυτός θα πρέπει να αναλάβει την ευθύνη για το κείμενο. Αυτός ήταν πάντα ο λόγος που διαχρονικά ο εκδότης εθεωρείτο υπεύθυνος για το περιεχόμενο κειμένων που έχει επιτρέψει να εκδοθούν.

Βέβαια για να είναι ο εκδότης υπεύθυνος για το δυσφημιστικό κείμενο δεν είναι πάντα απαραίτητο ο εκδότης να γνωρίζει για το δυσφημιστικό περιεχόμενο του κειμένου ή ακόμη να γνωρίζει ποιες επιπτώσεις θα έχει νομικά το κείμενο από τη δημοσίευσή του. Εκδότες δημοσιευμάτων πάντοτε θεωρούνταν υπόλογοι για τα δημοσιεύματα ανεξάρτητα εάν δεν γνώριζαν για το συγκεκριμένο δημοσίευμα στην εφημερίδα. Από την άλλη για να κριθεί άτομο υπόλογο για το δυσφημιστικό κείμενο

πρέπει να αποδειχθεί ότι είχε ενεργή ανάμιξη στην έκδοση του συγκεκριμένου δυσφημιστικού κειμένου. Δεν είναι αρκετό να αποδειχθεί ότι το άτομο άθελα επέτρεψε ή υποβοήθησε στην διαδικασία της δημοσίευσης του κειμένου.

Υπάρχουν πολλά στοιχεία που καταδεικνύουν ότι στην παρούσα περίπτωση οι υπεύθυνοι της ιστοσελίδας «*Christofias Watch*» και αυτοί που δημοσίευσαν το άρθρο «*Ένας Μαγάριος στην αυλή του Αρταξέρξη*» ενεθάρρυναν, υποβοήθησαν αλλά και γνώριζαν για το περιεχόμενο του σχολίου «*Ρήγα*», ώστε να θεωρηθούν υπόλογοι για την ανάρτηση του σχολίου στην συγκεκριμένη ιστοσελίδα. Μεταξύ άλλων, πιο κάτω είναι παράγοντες που μπορούν να ληφθούν υπόψη:

1. Η διαμόρφωση της ιστοσελίδας όπου εκδίδεται άρθρο το οποίο παρουσιάζει τον δημοσιογράφο ως πρόσωπο χαμηλού χαρακτήρα και πιθανόν προδότης της πατρίδας του. Από κάτω να επιτρέπεται στους αναγνώστες να αναρτήσουν σχόλια εις αντίδραση αυτού του άρθρου.
2. Την δυνατότητα των υπεύθυνων της ιστοσελίδας να διαγράψουν συγκεκριμένα σχόλια ή να εμποδίσουν την ανάρτησή τους.
3. Την επανάληψη άλλων χλευαστικών άρθρων κατά του ιδίου δημοσιογράφου παρόμοια με την «*Αυλή του Αρταξέρξη*» ακόμη και μετά την ανάρτηση του σχολίου «*Ρήγας*».

Παράλληλα υπάρχουν και στοιχεία που θα μπορούσαν υπεύθυνοι της ιστοσελίδας «*Christofias Watch*» να επικαλεσθούν ώστε να επιχειρηματολογήσουν ότι δεν πρέπει να κριθούν υπόλογοι για την έκδοση του συγκεκριμένου σχολίου:

1. Επέτρεπαν σχόλια όλων των αναγνωστών συμπεριλαμβανομένου και αναγνωστών που εκφράστηκαν εναντίον των όσων αποδίδονται στο δημοσιογράφο στο άρθρο «*Ένας Μαγάριος στην αυλή του Αρταξέρξη*».
2. Το γεγονός ότι δεν υπήρχε αίτημα προς τη διεύθυνση της ιστοσελίδας από τον δημοσιογράφο που επηρεάστηκε από το σχόλιο να αφαιρεθεί η συγκεκριμένη ανάρτηση από την ιστοσελίδα.

«as a case of continued publication of the same defamatory statements after receipt of the plaintiff's request of removal. Bunt was different because the claimant was relying on separate postings. His Lordship further remarked that the position of an

ISP is not analogous to that of a distributor. While a distributor may need to prove an absence of negligence to establish a defence of innocent dissemination, his Lordship said persons who truly fulfil no more than the role of a passive medium for communication, such as ISPs, cannot be characterized as publishers and hence "do not need a defence"¹⁴.

Τα πιο πάνω είναι σημαντικά όχι επειδή έχουν σχέση με τον τρόπο που το επίδικο δημοσίευμα θα πρέπει να ερμηνευθεί ώστε να κριθεί η απαίτηση του ενάγοντα αλλά για να καταδειχθεί ότι υπάρχει συζητήσιμη υπόθεση εναντίον αυτών που ήταν υπεύθυνοι για την ιστοσελίδα «*Christofias Watch*», για την ανάρτηση του σχολίου «*Ρήγα*». Δηλαδή ο διαχωρισμός μεταξύ του άρθρου «*Αυλή του Αρταξέρξη*» και του σχολίου «*Ρήγα*», δεν είναι ευδιάκριτος και έτσι η αγανάκτηση του δημοσιογράφου κατά των υπεύθυνων της ιστοσελίδας πραγματική και δικαιολογημένη.

Υπόθεση με γεγονότα που ομοιάζουν με τα γεγονότα αυτής της υπόθεσης ήταν η υπόθεση **Delfias v Estonia Application**¹⁵ η οποία καταχωρήθηκε εναντίον της Εσθονίας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αποφασίσθηκε από το Grand Chamber του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ότι η καταβολή αποζημιώσεων για ανάρτηση εμπρηστικού, υβριστικού και επικίνδυνου σχολίου ανωνύμων μετά από αντικειμενικό και επίκαιρο δημοσίευμα της ηλεκτρονικής εφημερίδας, ήταν δικαιολογημένος περιορισμός της ελευθερίας της έκφρασης που δεν παραβιάζει το άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Συνθήκης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Η ηλεκτρονική εφημερίδα είχε συντάξει και αναρτήσει στο ηλεκτρονικό της ιστότοπο ένα επίκαιρο και αντικειμενικό άρθρο για την κατάσταση των πλημμύρων στη χώρα εκείνο το διάστημα. Καλούσε τον κόσμο να σχολιάσει αυτό το επίκαιρο θέμα και αναρτήθηκαν διάφορα σχόλια τα οποία όχι μόνο χαρακτηρίζονται από κακεντρέχεια αλλά περιείχαν σχόλια που πιθανόν να έκθεταν σε κίνδυνο συγκεκριμένα άτομα εξαιτίας των χαρακτηρισμών στους οποίους είχαν προβεί διάφοροι σχολιαστές εναντίον αυτών των προσώπων. Ενδεικτικό απόσπασμα των σχολίων παρατίθεται πιο κάτω:

¹⁴ Eady J went on to distinguish Godfrey – supra note B

¹⁵ 64569/09 16 June 2015

«1. (1) there are currents in [V]äinameri

(2) open water is closer to the places you referred to, and the ice is thinner.

Proposal – let's do as in 1905, let's go to [K]juressaare with sticks and put [L.] and [Le.] in a bag

2. bloody shitheads...

they bathe in money anyway thanks to that monopoly and State subsidies and have now started to fear that cars may drive to the islands for a couple of days without anything filling their purses. burn in your own ship, sick Jew!

3. good that [La.'s] initiative has not broken down the lines of the web flammers. go ahead, guys, [L.] into the oven!

4. [little L.] go and drown yourself

5. aha... [I] hardly believe that that happened by accident... assholes fck

6. rascal!!! [in Russian]

7. What are you whining for, knock this bastard down once and for all [.] In future the other ones ... will know what they risk, even they will only have one little life.

8. ... is goddamn right. Lynching, to warn the other [islanders] and would-be men. Then nothing like that will be done again! In any event, [L.] very much deserves that, doesn't he.

9. "a good man lives a long time, a shitty man a day or two"

10. If there was an iceroad, [one] could easily save 500 for a full car, fckng [L.] pay for that economy, why does it take 3 [hours] for your ferries if they are such good icebreakers, go and break ice in Pärnu port ... instead, fcking monkey, I will cross [the strait] anyway and if I drown, it's your fault

11. and can't anyone defy these shits?

12. inhabitants of Saaremaa and Hiiumaa islands, do 1:0 to this dope.

13. wonder whether [L.] won't be knocked down in Saaremaa? screwing one's own folk like that.

14. The people will chatter for a couple of days on the Internet, but the crooks (and also those who are backed and whom we ourselves have elected to represent us) pocket the money and pay no attention to this flaming – no one gives a shit about this.

Once [M.] and other big crooks also used to boss around, but their greed struck back (RIP). Will also strike back for these crooks sooner or later. As they sow, so shall they reap, but they should nevertheless be contained (by lynching as the state is powerless towards them – it is really them who govern the state), because they only live for today. Tomorrow, the flood.

15. this [V.] will one day get hit with a cake by me.

damn, as soon as you put a cauldron on the fire and there is smoke rising from the chimney of the sauna, the crows from Saaremaa are there – thinking that ... a pig is going to be slaughtered. no way

16. bastards!!!! Ofelia also has an ice class, so this is no excuse why Ola was required!!!

17. Estonian state, led by scum [and] financed by scum, of course does not prevent or punish antisocial acts by scum. But well, every [L.] has his Michaelmas ... and this cannot at all be compared to a ram's Michaelmas.[1] Actually sorry for [L.] – a human, after all... :D :D :D

18. ... if after such acts [L.] should all of a sudden happen to be on sick leave and also next time the ice road is destroyed ... will he [then] dare to act like a pig for the third time? :)

19. *fucking bastard, that [L.]... could have gone home with my baby soon ... anyway his company cannot guarantee a normal ferry service and the prices are such that ... real creep ... a question arises whose pockets and mouths he has filled up with money so that he's acting like a pig from year to year*

20. *you can't make bread from shit; and paper and internet can stand everything; and just for my own fun (really the state and [L.] do not care about the people's opinion) ... just for fun, with no greed for money – I pee into [L.'s] ear and then I also shit onto his head».*

Το Δικαστήριο της Εσθονίας κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το άρθρο ήταν αντικειμενικό και αμερόληπτο αλλά τα σχόλια που αναρτήθηκαν πιο κάτω ήταν υβριστικά κατά συγκεκριμένου ατόμου και δυσφημιστικά στο σημείο που υπέσκαπταν την υπόληψη του επηρεαζόμενου ατόμου και έτσι επιδίκασε αποζημιώσεις υπέρ του επηρεαζόμενου ατόμου. Έκρινε περαιτέρω ότι, θα πρέπει η ηλεκτρονική εφημερίδα που καλούσε το κοινό να αναρτήσει σχόλια σε σχέση με το άρθρο, που ήταν ισορροπημένο και αντικειμενικό, να κριθεί υπόλογο για τα σχόλια αυτά. Το Δικαστήριο δεν δέχθηκε τη θέση ότι η ηλεκτρονική εφημερίδα απλά παρέθετε χώρο στο κοινό ως μέσο επικοινωνίας για επίκαιρο θέμα και έκρινε ότι με τον τρόπο που έδρασε η ηλεκτρονική εφημερίδα ήταν υπεύθυνη για την ανάρτηση των συγκεκριμένων σχολίων.

«27. The County Court found that the news article itself published in the Delfi news portal was a balanced one. A number of comments, however, were vulgar in form; they were humiliating and defamatory and impaired L.'s honour, dignity and reputation. The comments went beyond justified criticism and amounted to simple insults. The court concluded that freedom of expression did not extend to protection of the comments concerned and that L.'s personality rights had been violated. L. was awarded EEK 5,000 (EUR 320) in compensation for non-pecuniary damage».

Το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έλαβε υπόψη του κοινή δήλωση των Υπουργών των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης σε σχέση με την ευθύνη των προσώπων που παρέχουν υπηρεσίες στο διαδίκτυο για την επικοινωνία των ιδεών. Αυτή η δήλωση έχει τις ακόλουθες πρόνοιες:

«The member states of the Council of Europe,

...

Convinced also that it is necessary to limit the liability of service providers when they act as mere transmitters, or when they, in good faith, provide access to, or host, content from third parties;

Recalling in this respect Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce);

Stressing that freedom of communication on the Internet should not prejudice the human dignity, human rights and fundamental freedoms of others, especially minors;

Considering that a balance has to be found between respecting the will of users of the Internet not to disclose their identity and the need for law enforcement authorities to trace those responsible for criminal acts;

...

Declare that they seek to abide by the following principles in the field of communication on the Internet:

Principle 1: Content rules for the Internet

Member states should not subject content on the Internet to restrictions which go further than those applied to other means of content delivery.

...

Principle 3: Absence of prior state control

Public authorities should not, through general blocking or filtering measures, deny access by the public to information and other communication on the Internet, regardless of frontiers. This does not prevent the installation of filters for the protection of minors, in particular in places accessible to them, such as schools or libraries.

Provided that the safeguards of Article 10, paragraph 2, of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms are respected, measures may be taken to enforce the removal of clearly identifiable Internet content or, alternatively, the blockage of access to it, if the competent national authorities have taken a provisional or final decision on its illegality.

...

Principle 6: Limited liability of service providers for Internet content

Member states should not impose on service providers a general obligation to monitor content on the Internet to which they give access, that they transmit or store, nor that of actively seeking facts or circumstances indicating illegal activity.

Member states should ensure that service providers are not held liable for content on the Internet when their function is limited, as defined by national law, to transmitting information or providing access to the Internet.

In cases where the functions of service providers are wider and they store content emanating from other parties, member states may hold them co-responsible if they do not act expeditiously to remove or disable access to information or services as soon as they become aware, as defined by national law, of their illegal nature or, in the event of a claim for damages, of facts or circumstances revealing the illegality of the activity or information.

When defining under national law the obligations of service providers as set out in the previous paragraph, due care must be taken to respect the freedom of expression of those who made the information available in the first place, as well as the corresponding right of users to the information.

In all cases, the above-mentioned limitations of liability should not affect the possibility of issuing injunctions where service providers are required to terminate or prevent, to the extent possible, an infringement of the law.

Principle 7: Anonymity

In order to ensure protection against online surveillance and to enhance the free expression of information and ideas, member states should respect the will of users of the Internet not to disclose their identity. This does not prevent member states from taking measures and co-operating in order to trace those responsible for

criminal acts, in accordance with national law, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and other international agreements in the fields of justice and the police».

Οι Υπουργοί συμφώνησαν ότι το διαδίκτυο μπορεί να βοηθήσει στην προώθηση ιδεών και πληροφορίες όμως συμφώνησαν ότι θα μπορούσε να επηρεάσει τα ανθρώπινα δικαιώματα συγκεκριμένων ατόμων, στην περίπτωση που αυτή η επικοινωνία παραβιάζει την ιδιωτική τους ζωή και τους εκθέτει σε χλευασμό και σε κίνδυνο της σωματικής τους ακεραιότητας. Γι' αυτό αποφασίστηκε ότι μπορεί να υπάρχει λογικός και ισορροπημένος περιορισμός της ελεύθερης έκφρασης στο διαδίκτυο προκειμένου να διαφυλαχθούν αυτά τα ατομικά δικαιώματα. Η σύσταση των υπουργών στα κράτη μέλη του Συμβουλίου ήταν να θεσπίσουν ειδική νομοθεσία που να διέπει τα δικαιώματα και υποχρεώσεις όλων των εμπλεκόμενων στην παροχή αυτών των υπηρεσιών στο διαδίκτυο.

Το άρθρο 10 προνοεί ως ακολούθως:

«10.1. Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This Article shall not prevent states from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises.

2. The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary».

Η Εσθονία είχε θεσπίσει τέτοια ενοποιημένη νομοθεσία και το Δικαστήριο έκρινε ότι ο διαχειριστής της διαδικτυακής σελίδας ορθά κρίθηκε υπεύθυνος για σχόλια των αναγνωστών. Ήταν γνωστό ότι γίνονταν τέτοιου είδους σχόλια στο συγκεκριμένο διαδικτυακό τόπο και ήταν προβλεπτό ότι ανεξάρτητα σχόλια ήταν ευπρόσδεκτα. Αυτά τα σχόλια ήταν επιθυμητά ως αντίδραση στο άρθρο που ο διαχειριστής είχε αναρτήσει στο διαδίκτυο. Ο διαχειριστής είχε άμεσο οικονομικό συμφέρον από αυτές τις δραστηριότητες και έτσι είχε συμφέρον από την ανάρτηση των σχολίων μετά την δημοσίευση του άρθρου στην συγκεκριμένη ιστοσελίδα:

«65. In particular, the Chamber considered that the news article published by the applicant company that had given rise to the defamatory comments had concerned a matter of public interest and the applicant company could have foreseen the negative

reactions and exercised a degree of caution in order to avoid being held liable for damaging the reputation of others. However, the prior automatic filtering and notice-and-take-down system used by the applicant company had not ensured sufficient protection for the rights of third parties. Moreover, publishing news articles and making readers' comments on them public had been part of the applicant company's professional activities and its advertising revenue depended on the number of readers and comments. The applicant company had been able to exercise a substantial degree of control over readers' comments and it had been in a position to predict the nature of the comments a particular article was liable to prompt and to take technical or manual measures to prevent defamatory statements from being made public. Furthermore, there had been no realistic opportunity of bringing a civil claim against the actual authors of the comments as their identity could not be easily established. In any event, the Chamber was not convinced that measures allowing an injured party to bring a claim only against the authors of defamatory comments would have guaranteed effective protection of the injured parties' right to respect for their private life. It had been the applicant company's choice to allow comments by non-registered users, and by doing so it had to be considered to have assumed a certain responsibility for such comments. For all the above reasons, and considering the moderate amount of damages the applicant company had been ordered to pay, the restriction on its freedom of expression was considered to have been justified and proportionate. There had accordingly been no violation of Article 10 of the Convention.

control. Intermediary service providers should not be treated as traditional media and should not be subject to the same liability regime.

95. The Helsinki Foundation argued that authors should be accountable for their defamatory comments and the State should provide a regulatory framework making it possible to identify and prosecute online offenders. At the same time, it also contended that the possibility of publishing anonymously on the Internet should be regarded as a value».

Το Δικαστήριο επεξήγησε πόσο εύκολο είναι να διαδοθεί μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα υλικό που πληγώνει την υπόληψη του ατόμου και τον εκθέτει σε κίνδυνο με την σύγχρονη τεχνολογία του διαδικτύου. Οπότε αυτή η επικοινωνία πρέπει να περιορισθεί για την προστασία ατομικών δικαιωμάτων εκεί όπου και η επικοινωνία είναι παράνομη και επικίνδυνη με αποτέλεσμα ένα άτομο ή τάξη ατόμων να γίνουν στόχος χλευασμού και μίσους. Δεν γίνεται ο διαχειριστής της ιστοσελίδας να επικαλεσθεί το άρθρο 10 της Σύμβασης για να αποφεύγει την εύθνη του για σχόλια των αναγνωστών του:

«D. The Court's assessment

Defamatory and other types of clearly unlawful speech, including hate speech and speech inciting violence, can be disseminated like never before, worldwide, in a matter of seconds, and sometimes remain persistently available online. These two conflicting realities lie at the heart of this case. Bearing in mind the need to protect the values underlying the Convention, and considering that the rights under Article 10 and 8 of the Convention deserve equal respect, a balance must be struck that retains the essence of both rights. Thus, while the Court acknowledges that important benefits can be derived from the Internet in the exercise of freedom of expression, it is also mindful that liability for defamatory or other types of unlawful speech must, in principle, be retained and constitute an effective remedy for violations of personality rights.

...

112. Firstly, the Court observes that the Supreme Court recognised (see § 14 of its judgment of 10 June 2009 as set out in paragraph 31 above) that “[p]ublishing of news and comments on an Internet portal is also a journalistic activity. At the same time, because of the nature of Internet media, it cannot reasonably be required of a portal operator to edit comments before publishing them in the same manner as applies for a printed media publication. While the publisher [of a printed media publication] is, through editing, the initiator of the publication of a comment, on the Internet portal the initiator of publication is the writer of the comment, who makes it accessible to the general public through the portal. Therefore, the portal operator is not the person to whom information is disclosed. Because of [their] economic interest in the publication of comments, both a publisher of printed media and an Internet portal operator are publishers/disclosers as entrepreneurs”.

114. Secondly, the Court observes that the Supreme Court of Estonia found that the “legal assessment by the courts of the twenty comments of a derogatory nature [was] substantiated. The courts [had] correctly found that those comments [were] defamatory since they [were] of a vulgar nature, degrade[d] human dignity and contain[ed] threats” (see § 15 of the judgment as set out in paragraph 31 above). Further, in § 16 of its judgment, the Supreme Court reiterated that the comments degraded “human dignity” and were “clearly unlawful”. The Court notes that this characterisation and analysis of the unlawful nature of the comments in question (see paragraph 18 above) is obviously based on the fact that the majority of the comments are, viewed on their face, tantamount to an incitement to hatred or to violence against L.

115. Consequently, the Court considers that the case concerns the “duties and responsibilities” of Internet news portals, under Article 10 § 2 of the Convention, when they provide for economic purposes a platform for user-generated comments on previously published content and some users – whether identified or anonymous – engage in clearly unlawful speech, which infringes the personality rights of others and amounts to hate speech and incitement to violence against them. The Court emphasises that the present case relates to a large professionally managed Internet news portal run on a commercial basis which published news articles of its own and invited its readers to comment on them».

Περαιτέρω, το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων θεώρησε τους διαχειριστές της ιστοσελίδας, υπόλογους για τα σχόλια των αναγνωστών τους αφού έλαβε υπόψη του τη δυνατότητα τους να διαγράψουν αυτά τα σχόλια και να ελέγχουν το περιεχόμενο αυτών των σχολίων ώστε να μην αναρτηθεί λόγος στο διαδίκτυο που ήταν εμπρηστικός, απειλητικός και χλευαστικός για το άτομο:

«145. The Court also notes in this regard that the “Rules of comment” on the Delfi website stated that the applicant company prohibited the posting of comments that were without substance and/or off-topic, were contrary to good practice, contained threats, insults, obscene expressions or vulgarities, or incited hostility, violence or illegal activities. Such comments could be removed and their authors’ ability to post comments could be restricted. Furthermore, the actual authors of the comments could not modify or delete their comments once they were posted on the applicant company’s news portal – only the applicant company had the technical means to do this. In the light of the above and the Supreme Court’s reasoning, the Court agrees with the Chamber’s finding that the applicant company must be considered to have exercised a substantial degree of control over the comments published on its portal».

Τέλος, έκρινε ότι οι συγκριμένες λέξεις που χρησιμοποιήθηκαν από τα πρόσωπα που προέβηκαν στα συγκεκριμένα σχόλια προκαλούσαν το μίσος εναντίον

συγκεκριμένου ατόμου και συνιστούσαν άμεση απειλή κατά της σωματικής ακεραιότητας αυτού του ατόμου:

«159. Lastly, the Court observes that the applicant company has argued (see paragraph 78 above) that the Court should have due regard to the notice-and-take-down system that it had introduced. If accompanied by effective procedures allowing for rapid response, this system can in the Court's view function in many cases as an appropriate tool for balancing the rights and interests of all those involved. However, in cases such as the present one, where third-party user comments are in the form of hate speech and direct threats to the physical integrity of individuals, as understood in the Court's case-law (see paragraph 136 above), the Court considers, as stated above (see paragraph 153), that the rights and interests of others and of society as a whole may entitle Contracting States to impose liability on Internet news portals, without contravening Article 10 of the Convention, if they fail to take measures to remove clearly unlawful comments without delay, even without notice from the alleged victim or from third parties.

162. Based on the concrete assessment of the above aspects, taking into account the reasoning of the Supreme Court in the present case, in particular the extreme nature of the comments in question, the fact that the comments were posted in reaction to an article published by the applicant company on its professionally managed news portal run on a commercial basis, the insufficiency of the measures taken by the applicant company to remove without delay after publication comments amounting to hate speech and speech inciting violence and to ensure a realistic prospect of the authors of such comments being held liable, and the moderate sanction imposed on the applicant company, the Court finds that the domestic courts' imposition of liability on the applicant company was based on relevant and sufficient grounds, having regard to the margin of appreciation afforded to the respondent State. Therefore, the measure did not constitute a disproportionate restriction on the applicant company's right to freedom of expression.

Accordingly, there has been no violation of Article 10 of the Convention».

Σε αντίθεση με την πιο πάνω προσέγγιση όπου το επικίνδυνο του σχολίου θεωρείται δεδομένο από το λεκτικό του συγκεκριμένου κειμένου, το Ομόσπονδο Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ έχει μία πολύ πιο αυστηρή ερμηνεία από την πιο πάνω για το τι συνιστά επικοινωνία που προκαλεί το μίσος (*hate speech*) και επικοινωνία που συνιστά άμεση απειλή κατά της σωματικής ακεραιότητας του θύματος αυτής της επικοινωνίας (*speech which incites violence*).

Η υπόθεση **Brandenburg v. Ohio**¹⁶, ήταν καθοριστική επειδή το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι λόγος που συνιστά απειλή κατά του ατόμου, και που δεν προστατεύεται από την πρώτη τροποποίηση του Συντάγματος, (ήτοι την ελεύθερη έκφραση), δεν είναι ο λόγος ο εμπρηστικός ακόμη δεν είναι εκείνος ο λόγος που αόριστα καλεί το κοινό να κάνει κακό σε συγκεκριμένο άτομο αλλά είναι ο λόγος που θα προκαλέσει άμεσα τη χρήση βίας κατά του ατόμου. Τα γεγονότα εκείνης της υπόθεσης ήταν ως ακολούθως: Προβλήθηκε εκστρατεία του **KLu klax Klan** από ένα δημοσιογράφο κατά τη διάρκεια της οποίας οι διοργανωτές της εκστρατείας καλούσαν το κοινό να εκδικηθούν τους μαύρους, τους Εβραίους και όλους όσους τους υποστήριζαν. Επίσης, ένας από τους ομιλητές υποστήριζε τη χρήση βίας ως αναγκαίο όπλο διά να επέλθει αλλαγή στα πολιτικά δρώμενα του τόπου. Το Ομόσπονδο Δικαστήριο σε *per curiam*, απόφαση της πλειοψηφίας αποφάνθηκε ότι οι πολιτείες δεν δύναται να θεσπίσουν νομοθεσία που να περιορίζει την ελευθερία της έκφρασης, εκτός και εάν ο συγκεκριμένος λόγος θα προκαλέσει την άμεση χρήση βίας 'imminent lawless action' ή και λόγος που πιθανόν να προκαλέσει τη χρήση άμεσης βίας.

Θεωρώ ότι δύσκολα θα μπορούσε να διωχθεί κανείς με βάση το κριτήριο που ετέθηκε στην υπόθεση **Brandenburg** για τις λέξεις «φωτιά και τσεκούρι» και «ασβεστόματα», που είναι εκφράσεις που στράφηκαν κατά το πρόσωπο του Μακάριου Δρουσιώτη στο σχόλιο «Ρήγας». Πρόκειται για απειλές αλλά δύσκολα θα μπορούσε να αποδειχθεί ότι αυτές οι λέξεις που διατυπώθηκαν στο σχόλιο «Ρήγας», θα οδηγούσαν κάποιο πρόσωπο να πραγματοποιήσει άμεσα επίθεση κατά του Μακάριου Δρουσιώτη. Οι λέξεις αυτές σε συνδυασμό με το υπόλοιπο κείμενο του σχολίου «Ρήγα», εντάσσεται σε λόγο που εμπνέει το μίσος, που στη συνέχεια μπορεί να προκαλέσει ή να ενθαρρύνει συγκεκριμένες πράξεις ως αποφασίσθηκε στην απόφαση **Delfias** πιο πάνω. Στην απόφαση **Delfias** υπήρχε πιο ευρεία και χαλαρή προσέγγιση στο λόγο που εντάσσεται σε «*hate speech that incites violence*». Όμως ακόμη και εκεί αποφασίσθηκε ότι δεν υπήρχε παραβίαση του άρθρου 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, επειδή οι κυρώσεις, που υποβλήθηκαν στους υπεύθυνους της ιστοσελίδας δηλαδή η καταβολή αποζημιώσεων ύψους 5000, δεν ήταν τέτοιες ώστε να διαταραχθεί η

¹⁶ 395 U.S. 444 (1969)

ισορροπία μεταξύ της ελεύθερης έκφρασης, και της ανάγκης προστασίας ατομικών δικαιωμάτων, που να επηρεάζονται δυσμενώς από το σχόλιο που είχε αναρτηθεί. Αυτά που καταγράφονται στο σχόλιο «*Ρήγας*» σε σχέση με τις απειλές και προθέσεις του συγγραφέα κατά του Μακάριου Δρουσιώτη, δεν είναι χειρότερα από τα σχόλια που περιέχονται στις αναρτήσεις σχολίων μετά από το άρθρο του **Delfias**, όπου υπάρχει αναφορά σε «*lynching*», δηλαδή δολοφονία των ενόχων διά του απαγχονισμού. Οπότε είναι άγνωστο κατά πόσο η καταγγελία του Μακάριου Δρουσιώτη θα μπορούσε να καταλήξει σε επιτυχή ποινική δίωξη κατά των ενόχων, όμως θεωρώ ότι θα είχε μία συζητήσιμη υπόθεση κατά των υπευθύνων της ιστοσελίδας «*Christofias Watch*» για το δημοσίευμα της ιστοσελίδας «*Christofias Watch*» και για τα σχόλια που το ακολούθησαν με βάση το αστικό αδίκημα της δυσφήμισης. Κατά συνέπεια δεν είχε καθόλου άδικο ο κ. Διονυσίου να έχει σοβαρό παράπνομο κατά των υπευθύνων αυτής της ιστοσελίδας. Η αγανάκτησή του είναι εύλογη και το περιεχόμενο του σχολίου «*Ρήγας*» μπορεί εύλογα να συνδεθεί μ' αυτά τα πρόσωπα οι οποίοι προκάλεσαν με την στάση τους αυτού του είδους των αναρτήσεων από ανώνυμους σχολιαστές.

Το περιεχόμενο της ιστοσελίδας «*Christofias Watch*» δεν είναι υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να ερμηνευτεί το περιεχόμενο του επίδικου δημοσιεύματος. Ότι χρειάζεται για να αποφανθεί το Δικαστήριο για την πραγματική ερμηνεία των λέξεων που παραπονιέται ο ενάγοντας καταγράφεται στο επίδικο δημοσίευμα. Οι δύο πλευρές όμως, θεώρησαν σκόπιμο να θέσουν υπόψη μου το ιστορικό και περιεχόμενο της ιστοσελίδας «*Christofias Watch*», η πλευρά του ενάγοντα για να καταδείξει ότι αυτά που αποδίδονται στον ενάγοντα, στο επίδικο δημοσίευμα, είναι αδικαιολόγητα και οι εναγόμενοι για να καταδείξουν ότι αυτά που έγραψαν για να ασκήσουν κριτική στον ενάγοντα είναι δικαιολογημένα. Οι εναγόμενοι δεν έχουν δικογραφήσει την υπεράσπιση της αλήθειας σε σχέση με το περιεχόμενο του επίδικου δημοσιεύματος προφανώς επειδή θέση τους ήταν ότι το επίδικο δημοσίευμα περιέχει σχόλια κριτικής εναντίον του ενάγοντα και όχι γεγονότα. Όμως τους διαφεύγει ότι για να πετύχει η υπεράσπιση της εύλογης κριτικής, θα πρέπει να είχε αποδειχθεί ότι ο ενάγοντας έχει κάποια σχέση με την ιστοσελίδα «*Christofias Watch*». Σε διαφορετική περίπτωση πως μπορεί να του ασκείται κριτική επειδή ενήργησε ως δικηγόρος του ενάγοντα 2, ο οποίος ήταν το επίκεντρο αστυνομικής έρευνας διά της έκδοσης εντάλματος έρευνας που εκτελέστηκε στην οικία του. Ο

ενάγοντας αντιπροσώπευε τον ενάγοντα 2 σε δικαστικές διαδικασίες προς τον σκοπό ακύρωσης των ενταλμάτων και επικαλέσθηκε ως νομικό επιχείρημα στα πλαίσια δικαστικών διαδικασιών ότι αυτά τα εντάλματα εκδόθηκαν παράνομα και/ή παράτυπα. Επιπρόσθετα, ο ενάγοντας έδωσε συνέντευξη για τις πολιτικές του θέσεις για το Κυπριακό στην ιστοσελίδα «Christofias Watch» στις 13 και 14 Ιανουαρίου 2010, δηλαδή, 1½ περίπου μήνα πριν την δημοσίευση του άρθρου «*Μαγάριος στην Αυλή του Αρταξέρξη*» στην ίδια ιστοσελίδα. Περαιτέρω, ως προκύπτει από το δημοσίευμα του Φιλελεύθερου τεκμήριο 4.4, ο ενάγοντας ανέφερε στην εφημερίδα «*Φιλελεύθερος*», ότι η επιχείρηση της αστυνομίας στην οικία του ενάγοντα 2, ήταν πνευματική τρομοκρατία και ότι πρόκειται για πολιτική δίωξη. Ο ενάγοντας ανέφερε ενόρκως ότι δεν συμφωνούσε με το σχόλιο «*Ρήγας*», και ανέφερε ότι το χαρακτήρισε δημοσίως σε ανύποπτο χρόνο ως «*Ρυπογράφημα*».

Δύσκολα με βάση τα πιο πάνω γεγονότα μπορεί να συνδεθεί ο ενάγοντας με τους υπευθύνους για τη λειτουργία της ιστοσελίδας «*Christofias Watch*», ώστε να υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του ενάγοντα και του άρθρου «*Μαγάριος στην αυλή του Αρταξέρξη*» και κατά συνέπεια των σχολίων που αναρτήθηκαν σε ακολουθία αυτού του άρθρου. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ασπάζεται παρόμοιες πολιτικές θέσεις με αυτές που προωθεί η ιστοσελίδα ή ότι προέβη σε σχόλια εκτός του πλαισίου του καθήκοντος του ως δικηγόρος κατά τη διάρκεια αστυνομικής έρευνας που δεν είχε μέχρι τότε ολοκληρωθεί όταν μίλησε για πνευματική τρομοκρατία του πελάτη του δημοσίως. Όμως είναι διαστρέβλωση των γεγονότων και συμπέρασμα που δεν μπορεί να εξαχθεί από τα γεγονότα ότι ο ενάγοντας, σε αντίθεση με τους συντάκτες του κειμένου και αυτών που προκάλεσαν το επικίνδυνο σχόλιο με την ανευθυνότητά τους, είναι πρόσωπο που βρίζει, τρομοκρατεί και χρησιμοποιεί αθέμιτους τρόπους για να κατατροπώσει τον πολιτικό του αντίπαλο ή να σιγήσει τις φωνές που ασπάζονται μία διαφορετική θέση στο πολιτικό πρόβλημα της Κύπρου. Απουσιάζει η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της δράσης του ενάγοντα και την ευθύνη για το δημοσίευμα και τα σχόλια που το ακολουθούν ώστε να είναι αλήθεια ο ισχυρισμός ότι είναι άνθρωπος που θεωρεί ότι δικαιούται να βρίζει, να ευτελίζει τις ζωές των αντιπάλων του και να απειλεί ακόμη την ίδια την ζωή των αντιπάλων του στην πολιτική. Με λίγα λόγια, οι εναγόμενοι διέπραξαν το ίδιο σφάλμα με αυτό που κατηγόρησαν τους συντάκτες του άρθρου «*Μαγάριος στην αυλή του Αρταξέρξη*». Προέβησαν σε συμπεράσματα και κατηγορίες αβάσιμες

εναντίον του ενάγοντα με αποτέλεσμα να το δυσφημίσουν και χωρίς να γνωρίζουν όλα τα γεγονότα αλλά και διαστρεβλώνοντας τα γεγονότα ώστε να εξαχθεί το συμπέρασμα που εμφανίζεται στο δημοσίευμα για τον χαρακτήρα και την δράση του ενάγοντα.

Επάρκεια των δικογράφων της υπεράσπισης

Ειδικές υπερασπίσεις των εναγομένων πρέπει να καταγραφούν για να ληφθούν υπόψη από το Δικαστήριο. Αυτό ισχύει για τις δύο υπερασπίσεις που έχουν εγείρει οι ενάγοντες δηλαδή της εύλογης κριτικής και του προνομίου με επιφύλαξη (*qualified privilege*) δυνάμει του άρθρου 21(1) Γ του περί Αστικών Αδικημάτων Νόμου. Ο ενάγοντας ως θέμα δικαίου πρέπει να πληροφορηθεί για την υπόθεση που θα έχει να αντιμετωπίσει.

«It is I think, clear that ...not only must the defence be specifically pleaded, but the facts and circumstances must also be stated showing why and how the occasion is privileged.»¹⁷

Η πιο σημαντική υπεράσπιση που εγείρεται από την Έκθεση Υπερασπίσεως είναι ότι το δημοσίευμα αποτελεί εύλογο σχόλιο επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος. Το πρόβλημα με τον τρόπο που έχει δικογραφηθεί η υπεράσπιση είναι ότι οι εναγόμενοι δεν έχουν ξεχωρίσει ποιες λέξεις του δημοσιεύματος είναι το σχόλιο που είναι εύλογο και ποιες λέξεις ή μέρη του δημοσιεύματος είναι τα γεγονότα ώστε ο αναγνώστης του κειμένου να αντιληφθεί ότι γίνεται σχόλιο επί συγκεκριμένων γεγονότων. Το επίμαχο σημείο του δημοσιεύματος για το οποίο παραπονεύεται ο ενάγοντας, ήτοι το απόσπασμα «Λόγω λοιπόν της πατριωτικής τους στάσης δικαιούνται να βρίζουν, να λοιδορούν, να ευτελίζουν τις ζωές των αντιπάλων τους, απειλώντας ακόμα την ίδια τη ζωή με φωτιά και τσεκούρι, ασβεστώματα και άλλες ανοησίες», είναι περισσότερο δήλωση γεγονότος, παρά σχόλιο όταν διαβασθεί σε απομόνωση. Θα ήταν σημαντικό λοιπόν οι εναγόμενοι να εκθέσουν ποια γεγονότα περιέχονται στο άρθρο αυτό που να δικαιολογούν το επίμαχο σχόλιο. Δεν απουσιάζουν από το κείμενο της Έκθεσης Υπεράσπισης οι λεπτομέρειες διατύπωσης αυτών των γεγονότων όμως ως θα εξηγήσω στη συνέχεια αυτά τα

¹⁷ *Gatley on Libel and Slander Sweet and Maxwell Eleventh Edition par. 29.19*

Basis of privilege to be stated footnote 76

γεγονότα δεν οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το σχόλιο είναι εύλογο και άλλα γεγονότα απλούστατα δεν περιέχονται στο σώμα του κειμένου, ώστε ο αναγνώστης να κάνει τους συνειρμούς σκέψης που εκθέτουν οι εναγόμενοι στο κείμενο. Συνεπώς, κρίνω ότι η υπεράσπιση της εύλογης κριτικής δεν έχει διατυπωθεί στο σώμα της υπεράσπισης ή έχει διατυπωθεί τόσο συγχυσμένα που δεν μπορεί εύκολα να εξετασθεί η υπεράσπιση για έντιμο και εύλογο σχόλιο. Παρόλο τούτου θα επιχειρήσω να εξετάσω κατά πόσο μπορεί αυτή η υπεράσπιση να μπορούσε να πετύχει διότι θα μπορούσε η πλευρά των εναγόντων να ζητήσει περισσότερες λεπτομέρειες ώστε να αποφευχθεί η σύγχυση. Δεν βρήκα πρόνοια στους θεσμούς που να υπαγορεύει ρητώς τον τρόπο διατύπωσης αυτών των υπερασπίσεων ώστε η μη συμπερίληψη αυτών των στοιχείων να θεωρείται παρατυπία στη διατύπωση της υπεράσπισης. Επειδή εγέρθηκαν αυτά τα ζητήματα ρητώς και ο ενάγοντας δεν ζήτησε λεπτομέρειες ενώ είχε υπόψη του ότι αυτά τα ζητήματα επρόκειτο να εγερθούν, κρίνω ότι δεν στερήθηκε το δικαίωμα στην προβολή της υπόθεσης του. Περαιτέρω, δεν έφερε ένσταση σε οποιαδήποτε μαρτυρία ώστε να αποκλειστεί επειδή αυτή δεν καλύπτεται από τα δικόγραφα.

Το εφετείο επεξήγησε με σαφήνεια γιατί πρέπει να παρασχεθούν λεπτομέρειες αυτών των υπερασπίσεων σε πλαίσιο αίτησης για την παροχή λεπτομερειών στην υπόθεση **Κώστας Νικολαΐδης v Ανδρέα**¹⁸

Για τις γενικότερες αρχές που ασκούν επίδραση στη διακριτική εξουσία του δικαστηρίου να διατάξει περαιτέρω και καλύτερες λεπτομέρειες παραπέμπω στην απόφαση **Byrne and Others v. The Financial Times Ltd.**¹⁹. Στην υπόθεση **Marks and Another v. Wilson-Boyd and Others**²⁰, τονίζεται η ανάγκη συγκεκριμενοποίησης των ισχυρισμών της υπεράσπισης, που παραλληλίζονται και εξομοιώνονται από τη σκοπιά αυτή με το κατηγορητήριο σε ποινική υπόθεση:

"A plaintiff is entitled to know with certainty on what the defendant intends to rely in support of his plea. Indeed, it has been said that the justification ought to state the facts with as much particularity as an indictment. No doubt in the great majority of cases a plea in this bald form ought to be supplemented by particulars from which the plaintiff can ascertain the precise nature of the charge which it is proposed to make against him, for he needs this information in order to prepare his evidence for the trial."

¹⁸ 1 ΑΑΔ 1683 (1997)

¹⁹ Times Law Reports, 3/9/91

²⁰ [1939] 2 All E.R. 605, 608

Τέλος στην υπόθεση *Lucas-Box v. News Group Newspapers Ltd.*²¹ αναφέρονται τα εξής:

".....whatever may have been the practice to date, in future a defendant who is relying on a plea of justification must make it clear to the plaintiff what is the case which he is seeking to set up. The particulars themselves may make this quite clear, but if they are ambiguous then the situation must be made unequivocal."

Σε εκείνη την υπόθεση το Εφετείο υποχρέωσε τον εναγόμενο να δώσει τις συγκεκριμένες λεπτομέρειες ώστε να εκτεθούν τα συγκεκριμένα γεγονότα στα οποία βασίζεται η υπεράσπιση. Όμως δεν είναι μέρος του δεσμευτικού αποσπάσματος της απόφασης ότι υπάρχει ρητώς κανόνας ότι απλή παράθεση της υπεράσπισης είναι παρατυπία. Μάλιστα προκύπτει από το πιο πάνω απόσπασμα ότι δύναται ο ενάγοντας να ζητήσει λεπτομέρειες όταν ο εναγόμενος επικαλείται αυτή την υπεράσπιση χωρίς άλλα στοιχεία και μόνο στην περίπτωση που η παράθεση αυτής της υπεράσπισης δημιουργεί αντικειμενική δυσκολία και σύγχυση για την υπόθεση γίνεται αναγκαία η διατύπωση των στοιχείων αυτών ως θέμα δικαίου.

Ο εναγόμενος πρέπει να υποδείξει για ποιές λέξεις του κειμένου προτίθεται να επικαλεσθεί την υπεράσπιση αυτή. Επίσης πρέπει να υποδείξει ποια είναι η δυσφημιστική ερμηνεία του κειμένου επί του οποίου προτίθεται να επικαλεσθεί την υπεράσπιση της εύλογης κριτικής.

«When fair comment is pleaded the defendant MUST spell out with sufficient precision to enable the plaintiff to know the case he has to meet, what is the comment which the defendant will seek to say attracts the fair comment defence (Control Risks Ltd. V New English Library)²²».

Οι εναγόμενοι δεν έχουν καθορίσει για ποιο μέρος του κειμένου επικαλούνται την υπεράσπιση της εύλογης κριτικής. Ούτε έχουν καθορίσει ποια είναι η ερμηνεία αυτών των λέξεων ώστε το Δικαστήριο να είναι σε θέση να αξιολογήσει κατά πόσο αυτές οι λέξεις οι οποίες θα πρέπει να ερμηνευθούν με τον τρόπο που εισηγείται ο εναγόμενος πρόκειται για εύλογη κριτική του ενάγοντα ενόψει των γεγονότων της υπόθεσης. Παρόλο που κρίνω ότι οι εναγόμενοι έχουν αποτύχει να διατυπώσουν με επάρκεια την υπεράσπιση της εύλογης κριτικής θα κρίνω την ουσία της υπεράσπισης της εύλογης κριτικής και ειδικά να εξηγήσω γιατί δεν θα μπορούσε να πετύχει στην περίπτωση του επίδικου δημοσιεύματος επειδή οι χαρακτηρισμοί που

²¹ [1986] 1 All E.R. 177, 183

²² [1990] 1 WLR 183

εκτίθενται στην συγκεκριμένη επίμαχη πρόταση του δημοσιεύματος είναι γεγονότα και όχι κριτική.

Στην παράγραφο 15 της Έκθεσης Υπεράσπισης οι εναγόμενοι έχουν παραθέσει λεπτομέρειες γεγονότων επί των οποίων βασίζεται η υπεράσπιση τους ότι το επίδικο δημοσίευμα αποτελεί εύλογο και έντιμο σχόλιο επί ζητήματος δημοσίου ενδιαφέροντος. Παρατίθενται πιο κάτω αυτές οι λεπτομέρειες.

«15. Οι Εναγόμενοι αρνούνται ότι το επίδικο είναι δυσφημιστικό για οποιοδήποτε από τους Ενάγοντες.

Αν ήθελε φανεί ότι είναι οι Εναγόμενοι θα ισχυριστούν ότι τούτο συνιστά εύλογο σχόλιο επί θέματος δημοσίου ενδιαφέροντος και/ή συμφέροντος που έγινε καλόπιστα, ήτοι:

Επί της ανάρτησης στο Blog Christofias Watch ενός κειμένου κατά του δημοσιογράφου Μακάριου Δρουσιώτη, του τρόπου που οι Ενάγοντες χειρίστηκαν το ζήτημα ως επίσης και των αγωγών που αυτοί καταχώρησαν κατά των Εναγομένων και προσώπων που τους άσκησαν δημόσια κριτική.

ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

(α) Περί το Μάρτιο 2010 δημοσιεύθηκε και/ή αναρτήθηκε στον ιστότοπο και/ή blog Christofias Watch κείμενο και/ή άρθρο το οποίο υπογραφόταν με το ψευδώνυμο «Ρήγας», με κείμενο με όμοιο και/ή παρόμοιο περιεχόμενο με αυτό που καταγράφεται στην παράγραφο 8(δ) της Έκθεσης Απαίτησης, κατά του δημοσιογράφου Μακάριου Δρουσιώτη.

(β) Ο εν λόγω δημοσιογράφος προέβη σε καταγγελία στον Γενικό Εισαγγελέα, ο οποίος τον παρέπεμψε να προβεί σε καταγγελία στις Αστυνομικές αρχές, πράγμα το οποίο και έπραξε.

(γ) Οι Αστυνομικές αρχές μετά την καταγγελία εξασφάλισαν διάταγμα παροχής δεδομένων χρήστη IP Address, οπότε και εντόπισαν ως τέτοιον τον Ενάγοντα 2 και στην συνέχεια ένταλμα έρευνας στην κατοικία του.

(δ) Ο Ενάγων 2 διόρισε ως δικηγόρο του τον Ενάγοντα 1 και ισχυρίστηκαν ότι ο εντοπισμός του ως χρήστη του IP Address έγινε με παράνομη παρακολούθηση.

(ε) Οι Ενάγοντες δια των δημόσιων δηλώσεων και/ή τοποθετήσεων τους έκαναν μόνο λόγο για πολιτική δίωξη, η οποία στόχευε στην φήμωση του εν λόγω blog, αλλά επί της ουσίας και του περιεχομένου του κειμένου που έφερε την υπογραφή «Ρήγας» και αναφέρεται στην παράγραφο 8(δ) της Έκθεσης Απαίτησης δεν διαφώνησαν και/ή δεν διαχώρισαν την θέση τους και ή στην ουσία συμφώνησαν με αυτό και/ή ήταν η θέση τους ότι αυτό δεν ήταν προτροπή κατά της ζωής του εν λόγω δημοσιογράφου και/ή ότι αυτός δεν απειλείτο και/ή ότι εν πάση περιπτώσει αυτό ενέπιπτε εντός των ορίων της ελευθερίας της έκφρασης και δεν ήταν επιλήψιμο σε καμιά περίπτωση.

(στ) Ο Ενάγων 2 ουδέποτε διαχώρισε την θέση του από το εν λόγω δημοσίευμα, ούτε αρνήθηκε ότι το IP Address ήταν εγγεγραμμένο στο όνομα του.

(ζ) Οθ διαχειριστές του Blog Christofias Watch είχαν και έχουν την δυνατότητα να διαγράφουν άρθρα και/ή σχόλια και/ή κείμενα που αναρτώνται από τρίτους και/ή επισκέπτες και/ή μη διαχειριστές του blog ακόμα και χωρίς την συγκατάθεση τους. Εντούτοις μέχρι και λίγες μέρες πριν την δημοσίευση του επίδικου δημοσιεύματος το κείμενο με την υπογραφή «Ρήγας» που καταγράφεται στην παράγραφο 8(δ) της Έκθεσης Απαίτησης ήταν ακόμη αναρτημένο στο εν λόγω blog.

(η) Το περιεχόμενο του εν λόγω κειμένου μπορούσε να εκληφθεί ως μισαλλόδοξο και/ή που δεν ανεχόταν την αντίθετη άποψη και/ή ρατσιστικό και/ή απειλητικό κατά της ζωής του Μακάριου Δρουσιώτη και/ή που προκαλούσε και/ή εξωθούσε τρίτους να τον βλάψουν και/ή συνιστούσε ποινικό ή άλλο αδίκημα.

(θ) Στην υπεράσπιση του Ενάγοντα 2, οι Ενάγοντες επικαλέστηκαν ανάμεσα σε άλλα την προστασία των προσωπικών του δεδομένων και την ελευθερία του λόγου. Περαιτέρω, ο Ενάγων 2 αρνήθηκε να αποκαλύψει την ταυτότητα του συντάκτη του εν λόγω κειμένου, που υπέγραφε ως «Ρήγας».

(i) Κατά τον ουσιώδη χρόνο, ο Ενάγων 1 είχε παραχωρήσει συνέντευξη στο blog *Christofias Watch*.

(ια) Κατά τον ουσιώδη χρόνο, η ΜΚΟ οργάνωση του ΚΙΣΑ (Κίνηση Στήριξης Αλλοδαπών) είχε εκδώσει κείμενο και/ή δημοσίευμα και ή ανακοίνωση με την οποία ασκούσε κριτική στους Ενάγοντες για τον τρόπο που χειρίστηκαν την υπόθεση αυτή. Εναντίον της, οι Ενάγοντες καταχώρισαν αγωγή στη κλίμακα 2 εκατομμυρίων Ευρώ.

(ιβ) Αμφότεροι οι Ενάγοντες ήταν κατά τον ουσιώδη χρόνο διορισμένοι από την κυβέρνηση εκπρόσωποι της Κύπρου στο FRA, του οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στόχος του οποίου είναι η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ο αντιρατσισμός.

(ιγ) Ο Νίκος Τριμικλιιώτης ήταν κατά τον ουσιώδη χρόνο μέλος του *National Focal Point on Racism and Xenophobia* για την Κύπρο τον ουσιώδη χρόνο, ο οποίος είναι οργανισμός για την πληροφόρηση του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) (όπως μετονομάστηκε το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τον Ρατσισμό και την Ξενοφοβία). Κατά ή περί την 06/06/2010 έγραψε υπό αυτή την ιδιότητα και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΠΟΛΙΤΗΣ, άρθρο με τίτλο «Υπέρ των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων», με το οποίο ασκούσε κριτική στους Ενάγοντες για την όλη στάση που τηρούσαν στο θέμα ως αναφέρεται πιο πάνω.

(ιδ) Για το υπό (ιγ) άρθρο του εν λόγω Νίκου Τριμικλιιώτη και των Εναγομένων, οι Ενάγοντες καταχώρισαν την 10/06/2010 την αγωγή 4937/10 Ε.Δ. Λευκωσίας η οποία τους επεδόθη την ίδια ημέρα ζητούσαν αποζημιώσεις για λίβελλο και/ή επίζημια ψευδολογία.

(ιε) Υπό τις περιστάσεις, το δημοσίευμα συνιστούσε εύλογο σχόλιο, που έγινε καλόπιστα, εκφράζοντας την άποψη ότι:

Η συμπεριφορά των Εναγόντων υπό τις περιστάσεις είναι αντιφατική, αφού ενώ από την μία θεωρούσαν ορθή ή μη επιλήψιμη ή προβληματική την ανάρτηση του «Ρήγα» και έκαναν λόγο για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του Ενάγοντα 1, ταυτόχρονα ενήγαγαν πρόσωπα που τους άσκησαν δημόσια κριτική για την συμπεριφορά τους αυτή.

(ιστ) Θέματα που σχετίζονται με τον τύπο, τους δημοσιογράφους, τον πολιτικό λόγο δημοσιογράφων, blogs και άλλων ΜΜΕ, ο τρόπος στελέχωσης οργανισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων ήταν και συνεχίζουν να είναι θέματα δημόσια ενδιαφέροντος και ή συμφέροντος».

Ως προκύπτει από το γεγονός που εκτίθεται στο σημείο (ε) οι εναγόμενοι δεν απέδειξαν ότι οι ενάγοντες έκαναν μόνο λόγο για πολιτική δίωξη η οποία στόχευε στην φίμωση του εν λόγω Blog. Το δημοσίευμα στην εφημερίδα «Φιλελεύθερος» τεκμήριο 4.4, που οι ίδιοι εναγόμενοι κατέθεσαν στο Δικαστήριο αναφέρει ότι ο ενάγοντας αρνήθηκε ότι είναι διαχειριστής της ιστοσελίδας [Http://chistofias-watch.blogspot.com](http://chistofias-watch.blogspot.com). Ο ενάγοντας κατέθεσε ενόρκως ότι διαχώρισε τη θέση του δημόσια σε σχέση με το σχόλιο «Ρήγας», όμως ακόμη και να μην είχε διαχωρίσει την θέση του, αυτό δεν θα ήταν γεγονός που να κάνει εύλογο το σχόλιο αφού κατά το επίδικο διάστημα ενεργούσε ως δικηγόρος του ενάγοντα 2 και δεν θα ήταν μέσα στις επαγγελματικές του υποχρεώσεις να κάνει δημόσια δήλωση που πιθανόν να μην ήταν προς το συμφέρον του πελάτη του. Συνεπώς, τα γεγονότα που προβάλλονται στο σημείο (ε) των λεπτομερειών εκτός από ανακρίβειες σε σχέση με τα γεγονότα που αποδείχθηκαν στην υπόθεση δεν δικαιολογούν την τοποθέτηση που πρόβαλαν οι εναγόμενοι στο σχόλιο τους.

Σε σχέση με το σημείο (ι) υπάρχει ανακρίβεια καθότι η συνέντευξη στην ιστοσελίδα προηγήθηκε της δημοσίευσης του άρθρου «*Ένας Μαγάριος στην αυλή του Αρταξέρξη*». Η συνέντευξη δεν αφορούσε το πρόσωπο του Μακάριου Δρουσιώτη. Όποτε δύσκολα από αυτό το γεγονός μπορεί να ειπωθεί ότι ο εναγόμενος είναι υποστηρικτής της ιστοσελίδας ή ότι έχει ευθύνη για το συγκεκριμένο άρθρο μόνο επειδή έδωσε συνέντευξη λίγους μήνες προηγουμένως για τις πολιτικές του θέσεις για το Κυπριακό πρόβλημα και ανέλαβε την υπεράσπιση του ενάγοντα 2 ως δικηγόρος.

Σε σχέση με τα σημεία (ιγ) και (ιδ) δεν είναι επί του παρόντος να κριθεί κατά πόσο αυτά τα άρθρα είναι δυσφημιστικά για την υπόληψη του ενάγοντα, όμως δεν μπορεί να είναι εύλογο και έντιμο σχόλιο ότι επειδή ο ενάγοντας καταχώρησε αυτές τις δύο αγωγές για κατ' ισχυρισμό δυσφήμιση ότι πρόκειται για πρόσωπο που δικαιούται να βρίζει να λοιδορεί κτλ.

Το άρθρο δεν αποδίδει στον ενάγοντα ότι η στάση του είναι απλά αντιφατική ή ακόμη και αδικαιολόγητη αλλά ότι είναι πρόσωπο που βρίζει, λοιδορεί κτλ.

Κύριος λόγος που η υπεράσπιση του εύλογου σχολίου είναι καταδικασμένη να αποτύχει είναι έλλειψη γεγονότων και αποδείξεων που να συνδέουν τον ενάγοντα με το άρθρο «*Ένας Μαγάριος στην αυλή του Αρταξέρξη*» και κατά συνέπεια με το σχόλιο του «*Ρήγα*». Το ότι ενήργησε ως δικηγόρος του ενάγοντα που υπέδειξε ίσως και υπέρμετρο ζήλο στην υπεράσπιση του πελάτη του, με δηλώσεις στις εφημερίδες κατά τη διάρκεια αστυνομικής έρευνας και μία παλαιότερη συνέντευξή του στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα στην οποία δεν αναφέρθηκε στο πρόσωπο του Μακάριου Δρουσιώτη, δεν τον συνδέει ως υποστηρικτή, συντάκτη ή ακόμη και πρόσωπο που συμμερίζεται τις απόψεις που εκτίθενται στο σχόλιο «*Ρήγας*». Μόνο εάν παραπτοηθούν τα γεγονότα μπορεί κάποιος να κάνει αυτή την σύνδεση για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το σχόλιο (που δεν είναι σχόλιο επειδή δεν σχολιάζει την αντιφατική θέση του ενάγοντα ως εισηγούνται οι εναγόμενοι στην παράγραφο (ιε) της Έκθεσης Υπεράσπισης) είναι εύλογο και έντιμο για ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος.

Περαιτέρω, κρίνω ότι η πρόταση στο άρθρο για την οποία παραπονεΐται ο ενάγοντας δεν είναι σχόλιο αλλά έκθεση γεγονότων, διότι απουσιάζουν από το

κείμενο γεγονότα που θεμελιώνουν το συμπέρασμα για τον χαρακτήρα και δράση του ενάγοντα στην συγκεκριμένη πρόταση. Εάν, επί παραδείγματι, το δημοσίευμα έγραφε ότι ο ενάγοντας είναι «τραμπούκος» χωρίς άλλα γεγονότα που να εξηγεί αυτή την φράση αυτό δεν είναι σχόλιο αλλά εκδήλωση γεγονότος παρόλο που η λέξη «τραμπούκος» είναι χαρακτηρισμός που χρησιμοποιείται για την περιγραφή του ατόμου. Αρθρογράφος και/η συντάκτης τέτοιου κειμένου δεν θα μπορούσε να καλυφτεί πίσω από την υπεράσπιση του εύλογου σχολίου διότι γίνεται αντιληπτό με τη φράση «τραμπούκος» ότι ο ενάγοντας είναι πρόσωπο που συμμετέχει, προτρέπει, ή εγκρίνει τη χρήση βίας ως μέθοδο πειθαναγκασμού.

Ακόμη και να γίνουν δεκτά όλα τα υπόλοιπα γεγονότα που εκτίθενται στο επίδικο δημοσίευμα ως αληθινά, δεν προκύπτει ως εύλογη κριτική όλων αυτών ότι είναι πρόσωπο που δικαιούται να βρίζει, να λοιδορεί κτλ, ειδικά αφού δεν έχει αποδειχθεί ότι ο ενάγοντας έχει βρῖσει, λοιδορήσει, ευτελίσει την ζωή των αντιπάλων του ή απειλήσει την ζωή κανενός με οποιοδήποτε τρόπο. Επομένως, αυτή η πρόταση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι σχόλιο ώστε να προστατεύεται ως εύλογη κριτική.

Η πιο πάνω υπεράσπιση αφορά σχολιασμό ή κριτική επί γεγονότων που έχουν αποδειχθεί ότι είναι αληθινά. Είναι σημαντικό να γίνει διαχωρισμός μεταξύ κριτικής επί συγκεκριμένων γεγονότων και κριτικής που διατυπώνεται σαν να είναι ισχυρισμός κάποιου γεγονότος. Το σχόλιο ότι ο ενάγοντας δικαιούται να βρίζει, να λοιδορεί, να ευτελίζει τις ζωές των αντιπάλων του, και να απειλεί την ίδια τους τη ζωή, δεν είναι κριτική επί γεγονότων αλλά είναι χαρακτηρισμός που διατυπώνει γεγονός που πρέπει να αποδειχθεί ότι αληθεύει για να αποτελέσει υπεράσπιση. Δηλαδή, αυτός ο χαρακτηρισμός δεν είναι κριτική των ενεργειών του ενάγοντα, αλλά εκφράζει ως γεγονός ότι ο ενάγοντας είναι πρόσωπο που δικαιούται να κάνει όλα τα πιο πάνω υποδηλώνοντας βέβαια ότι κάποια από αυτά τα πράγματα τα έχει κάνει ως πρόσωπο που έχει σχέση με την ιστοσελίδα «*Christofias Watch*».

Καθοδήγηση για το ζήτημα είναι η Αγγλική απόφαση **Fletcher-Moulton LJ said in Hunt v Star Newspaper**²³ στην οποία διατυπώνονται τα κριτήρια που εφαρμόζονται ώστε να διαχωριστεί το επίδικο κείμενο στην διατύπωση γεγονότος ή σε κριτική επί άλλων γεγονότων.

²³ [1908] 2 KB 309, Tab 3, at 319-320

«The law as to fair comment, so far as is material to the present case, stands as follows: In the first place, comment in order to be justifiable as fair comment must appear as comment and must not be so mixed up with the facts that the reader cannot distinguish between what is report and what is comment: see **Andrews v. Chapman**. The justice of this rule is obvious. If the facts are stated separately and the comment appears as an inference drawn from those facts, any injustice that it might do will be to some extent negated by the reader seeing the grounds upon which the unfavourable inference is based. But if fact and comment be intermingled so that it is not reasonably clear what portion purports to be inference, he will naturally suppose that the injurious statements are based on adequate grounds known to the writer though not necessarily set out by him. In the one case the insufficiency of the facts to support the inference will lead fair-minded men to reject the inference. In the other case it merely points to the existence of extrinsic facts which the writer considers to warrant the language he uses. In this relation *320 I must express my disagreement with the view apparently taken by the Court of Queen's Bench in Ireland in the case of **Lefroy v. Burnside**, where the imputation was that the plaintiffs dishonestly and corruptly supplied to a newspaper certain information. The Court treated the qualifications "dishonestly" or "corruptly" as clearly comment. In my opinion they are not comment, but constitute allegations of fact. It would have startled a pleader of the old school if he had been told that, in alleging that the defendant "fraudulently represented," he was indulging in comment. By the use of the word "fraudulently" he was probably making the most important allegation of fact in the whole case. Any matter, therefore, which does not indicate with a reasonable clearness that it purports to be comment, and not statement of fact, cannot be protected by the plea of fair comment. In the next place, in order to give room for the plea of fair comment the facts must be truly stated. If the facts upon which the comment purports to be made do not exist the foundation of the plea fails. This has been so frequently laid down authoritatively that I do not need to dwell further upon it: see, for instance, the which has been frequently approved of by the Courts».

Το δημοσίευμα δεν διατυπώνει ξεχωριστά γεγονότα βάση των οποίων ο αναγνώστης θα μπορούσε να συμπεραίνει ότι ο ενάγοντας δικαιούται να βρίζει, να λοιδορεί κτλ. Αντιθέτως, αυτοί οι χαρακτηρισμοί αναμειγνύονται με γεγονότα με τέτοιο τρόπο που εκφράζεται ως γεγονός ότι ο ενάγοντας είναι πρόσωπο που δικαιούται να βρίζει να λοιδορεί κτλ και ο αναγνώστης πρέπει να υποθέσει ότι υπάρχουν άλλα εξωγενή γεγονότα τα οποία υποστηρίζουν αυτό το συμπέρασμα.

Στην Αγγλική υπόθεση **In Branson v Bower**²⁴, επεξηγήθηκε η θέση ότι η κριτική πρέπει να αφορά γεγονότα όπως αυτά έχουν διατυπωθεί στην πραγματικότητα.

«[29] A commentator must not deliberately distort the true situation. That would be relevant on "malice" even according to Lord Nicholls's criterion. It would not be honest. The matter of distortion (whether dishonest or otherwise) may also come into play, however, at the stage of the objective test, because one cannot decide whether a hypothetical commentator could hold an opinion in a vacuum. Even at this point, it is surely necessary to test the matter against some factual assumptions».

(ελεύθερη μετάφραση)

²⁴ [2002] QB 737, at p 748, para 29

«Ένας σχολιαστής δεν πρέπει σκόπιμα να διαστρεβλώσει τα πραγματικά γεγονότα της υπόθεσης. Εάν το έχει κάνει σκόπιμα αυτό θα ήταν παράγοντας για αποδειχθεί η κακοπιστία του σχολιαστή με βάση το κριτήριο που έθεσε ο Lord Nicholls. Η διαστρέβλωση των γεγονότων δεν είναι έντιμη πρακτική. Κατά πόσο η διαστρέβλωση των γεγονότων έγιναν κακόβουλα ή άθελα του σχολιαστή όμως στο στάδιο που το Δικαστήριο κρίνει κατά πόσο το σχόλιο ήταν εύλογο με αντικειμενικά κριτήρια δεν αποφασίζεται χωρίς αναφορά όλων των γεγονότων της υπόθεσης διότι σημαντικό είναι να ληφθούν όλες οι περιστάσεις υπόψη για να κριθεί κατά πόσο ο σχολιαστής ενήργησε κακόπιστα. Ακόμη και στο στάδιο αυτά το ζήτημα κρίνεται με βάση κάποιων γεγονότων και/ή περιστάσεων».

Η μεγαλύτερη δυσκολία αυτής της υπόθεσης ήταν να αποφασίσω μέσα στο όλο πλέγμα των γεγονότων κατά πόσο οι εναγόμενοι σκόπιμα διαστρέβλωσαν τα γεγονότα για να καταλήξουν στο ανυπόστατο συμπέρασμα ή κατά πόσο παρασυρόμενοι από τα όλα όσα είχε υποστεί ο δημοσιογράφος Μακάριος Δρουσιώτης και την αστυνομική έρευνα από την οποία διέρρευσαν κάποια στοιχεία που να συνδέουν τον ενάγοντα 2 με τη διαχείριση της ιστοσελίδας άσκησαν πρόχειρη και απρόσεκτη κριτική εναντίον όλων των προσώπων που θεωρούσαν ότι μπορεί να είχαν ανάμιξη σ' αυτή την ιστορία. Όμως αυτό είναι ζήτημα με το οποίο δεν θα ασχοληθώ προτού αναλογιστώ το ζήτημα των αποζημιώσεων καθότι το σχόλιο είτε σκόπιμα ή άθελα των εναγομένων είχε ως αποτέλεσμα να αποδοθούν χαρακτηρισμοί και δράση στον ενάγοντα που δεν έχουν σχέση με την πραγματικότητα.

Σε σχέση με το κατά πόσο ένα σχόλιο είναι εύλογη κριτική ο **Λόρδος Diplock J (as Lord Diplock then was)** επεξήγησε ποιες είναι οι κατευθυντήριες γραμμές προς τους ενόρκους για την υπεράσπιση της εύλογης κριτικής στην υπόθεση **Silkin v. Beaverbrook Newspapers Ltd. and Another**²⁵ ως ακολούθως:

«Would a fair-minded man holding strong views, obstinate views, prejudiced views, have been capable of making this comment? If the answer to that is yes, then your verdict in this case should be a verdict for the defendants. ... If you were to take the view that it was so strong a comment that no fair-minded man could honestly have made it, then the defence fails and you would have to consider the question of damages.» See also Halsbury's Laws of England, Vol 28, 4th ed (Reissue:1997) , para 145.

*In relation to malice in the context of fair comment (which is different from the malice in the context of qualified privilege), Lord Nicholls of Birkenhead NPJ said in **Albert Cheng v Tse Wai Chun**²⁶:*

“My conclusion on the authorities is that, for the most part, the relevant judicial statements are consistent with the views which I have expressed as a matter of principle. To summarise, in my view a comment which falls within the objective limits

²⁵ [1958] 1 WLR 743, Tab 5, at 749

²⁶ (2000) 3 HKCFAR 339 at p 360I to 361D

of the defence of fair comment can lose its immunity only by proof that the defendant did not genuinely hold the view he expressed. Honesty of belief is the touchstone. Actuation by spite, animosity, intent to injure, intent to arouse controversy or other motivation, whatever it may be, even if it is the dominant or sole motive, does not of itself defeat the defence. However, proof of such motivation may be evidence, sometimes compelling evidence, from which lack of genuine belief in the view expressed may be inferred. Proof of motivation may also be relevant on other issues in the action, such as damages. It is said that this view of the law would have the undesirable consequence that malice would bear different meanings in the defences of fair comment and qualified privilege, and that this would inevitably cause difficulty for juries. I agree that if the term 'malice' were used, there might be a risk of confusion. The answer lies in shunning that word altogether. Juries can be instructed, regarding fair comment, that the defence is defeated by proof that the defendant did not genuinely believe the opinion he expressed. Regarding qualified privilege, juries can be directed that the defence is defeated by proof that the defendant used the occasion for some purpose other than that for which the occasion was privileged. This direction can be elaborated in a manner appropriate to the facts and issues in the case.».

(ελεύθερη μετάφραση)

«Θα μπορούσε ένα άτομο που έχει ισχυρή άποψη και-ή προκατάληψη να κάνει σχόλιο κριτικής. Εάν η απάντηση είναι θετική τότε η ετυμηγορία του Δικαστηρίου πρέπει να είναι υπέρ των εναγομένων. Εάν κριτής των γεγονότων καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το σχόλιο ήταν τόσο άδικο που κανένα πρόσωπο αντικειμενικά και ειλικρινά δεν θα μπορούσε να κάνει τέτοιο σχόλιο τότε η υπεράσπιση αποτυγχάνει και πρέπει να αξιολογηθεί το ζήτημα των αποζημιώσεων. Για το ζήτημα της κακοπιστίας για σχόλιο που έγινε στα πλαίσια προνομίου με αίρεση παραπέμπω στην απόφαση του **Lord Nichols**.

Το συμπέρασμα με βάση τις αρχές της νομολογίας και από δηλώσεις διαφόρων Δικαστηρίων συμπίπτει με δικές μου απόψεις ως τις έχω εκφράσει και με δεσμεύουν ως θέμα αρχής. Κατά την δική μου κρίση και συνοψίζοντας, ένα σχόλιο που μπορεί να θεωρηθεί αντικειμενικά εύλογη κριτική παύει να είναι υπεράσπιση μόνο εάν αποδειχθεί ότι ο εναγόμενος δεν πίστευε ειλικρινά το σχόλιο που έκανε.

Γνήσια πεποίθηση ότι το σχόλιο αληθεύει είναι το κριτήριο που λαμβάνεται υπόψη. Εάν ενεργήσει με τέτοιο τρόπο κάποιος από έχθρα, ζήλια, πρόθεση να βλάψει, πρόθεση να προκαλέσει ζήτημα αντιπαράθεσης ή άλλο κίνητρο, όποιο και να είναι, ακόμη και να είναι το μόνο ή το κύριο ελατήριο αυτό δεν εκμηδενίζει την υπεράσπιση. Όμως απόδειξη τέτοιου κινήτρου μπορεί να είναι σχετικός παράγοντας για άλλα ζητήματα της αγωγής ως το ζήτημα που αποζημίωσαν.

Θεωρείται ότι τέτοια προσέγγιση του δικαίου παράγει ανεπιθύμητες συνέπειες επειδή το στοιχείο της κακοπιστίας θα ήταν διαφορούμενος παράγοντας κατά την εξέταση της υπεράσπισης της εύλογης κριτικής και του προνομίου υπό περιορισμού και αυτό θα δημιουργήσει πρόβλημα στους ενόρκους. Συμφωνώ, ότι η χρήση του όρου «κακία» μπορεί να προκαλέσει σύγχυση. Είναι καλύτερα να αποφεύγεται η χρήση αυτής της λέξης εξ' ολοκλήρου. Μπορεί να καθοδηγηθούν οι ένορκοι σε σχέση με την υπεράσπιση της εύλογης κριτικής, ότι εκμηδενίζεται εάν αποδειχθεί ότι ο εναγόμενος δεν πίστευε το σχόλιο που έκανε. Σε σχέση με προνόμιο υπό περιορισμό οι ένορκοι μπορεί να καθοδηγηθούν ότι η υπεράσπιση εκμηδενίζεται εάν αποδειχθεί ότι ο εναγόμενος χρησιμοποίησε την περίπτωση για σκοπό άλλο από αυτό για το οποίο συνήθως θεωρείται ότι η περίπτωση απαιτεί την εφαρμογή του προνομίου. Αυτή η οδηγία μπορεί να διατυπωθεί με τέτοιο τρόπο που να προσαρμόζεται στα γεγονότα της υπόθεσης».

Το πιο πάνω απόσπασμα καταδεικνύει ότι υπάρχει αντικειμενικό κριτήριο που πρέπει να εφαρμόσει το Δικαστήριο για να κρίνει κατά πόσο το σχόλιο είναι εύλογο όμως μαρτυρία για τις υποκειμενικές προθέσεις των προσώπων που είναι υπεύθυνοι για το σχόλιο, δηλαδή της κακοπιστίας, είναι μαρτυρία που μπορεί να ληφθεί υπόψη για να κριθεί το εύλογο του σχολίου.

Η υπεράσπιση της εύλογης κριτικής εξετάζεται σε δύο στάδια. Το πρώτο στάδιο είναι το αντικειμενικό κριτήριο κατά πόσο οι επίδικες λέξεις μπορεί να θεωρηθούν ότι είναι σχόλιο επί γεγονότων. Το βάρος απόδειξης γι' αυτό το στάδιο το έχει η πλευρά των εναγομένων σύμφωνα με το **Σύγγραμμα Gatley on Libel and Slander Sweet and Maxwell**²⁷. Δεύτερο, εάν πράγματι οι λέξεις πράγματι επιδέχονται αυτή την ερμηνεία και μπορεί να θεωρηθούν ότι πρόκειται για σχόλια παρά τη διατύπωση κάποιου γεγονότος, η υπεράσπιση και πάλι θα αποτύχει εκτός και εάν οι ενάγοντες, που έχουν το βάρος απόδειξης πλέον, αποδείξουν ότι αυτό το σχόλιο έγινε κακόπιστα. Στην παρούσα περίπτωση, δεν είναι ανάγκη να ασχοληθώ με το δεύτερο μέρος των κριτηρίων που αποτελούν την υπεράσπιση της εύλογης κριτικής, επειδή ως ανέφερα προηγουμένως οι λέξεις που καταγράφονται στη συγκεκριμένα πρόταση δεν επιδέχονται ερμηνεία ότι πρόκειται για σχόλια αλλά συνιστούν διατύπωση γεγονότων. Αυτό συμβαίνει, επειδή απουσιάζει το πραγματικό θεμέλιο από το δημοσίευμα, από το οποίο ο αναγνώστης θα μπορούσε να αντιληφθεί ότι το σχόλιο προκύπτει εύλογα από τα γεγονότα. Οι εναγόμενοι έχουν χαρακτηρίσει τον ενάγοντα στη συγκεκριμένη πρόταση ως πρόσωπο αδίστακτο, π.χ. να πατήσει επί πτωμάτων, διατεθειμένος για τα πάντα προκειμένου να επικρατήσει η δική του πολιτική θέση. Η δράση του ως δικηγόρος του ενάγοντα ακόμη και να ήταν αλήθεια ότι ήταν φορτική και ενοχλητική για άλλους στην υπεράσπιση του πελάτη του, δεν τον κάνει άνθρωπο που βρίζει, ευτελίζει και απειλεί ζωές ανθρώπων. Γι' αυτό ο αναγνώστης που θα διάβαζε αυτό το απόσπασμα δεν θα το αντιλαμβανόταν ως σχόλιο, αλλά θα τα αντιλαμβανόταν ως γεγονότα για το χαρακτήρα και δράση του ενάγοντα και θα υπέθετε ότι υπήρχαν άλλα γεγονότα που δεν ενσωματώθηκαν στο δημοσίευμα που να δικαιολογούσαν αυτή την θέση. Το πιο πιθανόν είναι ότι ο αναγνώστης θα αντιλαμβανόταν ότι ο ενάγοντας είναι το πρόσωπο που κινεί τα νήματα σε σχέση με την ιστοσελίδα «*Christofias Watch*» ή στην καλύτερη των περιπτώσεων ότι είναι ηθικός αυτουργός και συμμερίζεται τις θέσεις τους πλήρως,

²⁷ Eleventh edition par. 1223 Words being capable of comment

και είναι άορατος υποστηρικτής της ιστοσελίδας και του έργου της. Εξήγησα αναλυτικά πιο πάνω γιατί απουσιάζουν γεγονότα από τα οποία τέτοιο συμπέρασμα μπορεί να προκύψει. Αναπόφευκτα η υπεράσπιση του εύλογου σχολίου πρέπει να αποτύχει επειδή δεν είναι ούτε έντιμο με βάση τα γεγονότα που εκτίθενται στο δημοσίευμα αλλά και ούτε δίκαιος χαρακτηρισμός για τη γνωστή δράση του ενάγοντα.

Η ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥ ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

Ο έμμεσος προπηλακισμός του άτυχου δημοσιογράφου Μακάριου Δρουσιώτη διά των άρθρων και σχολίων της ιστοσελίδας «*Christofias Watch*», είναι ένα ζήτημα που θα ενδιέφερε το κοινό ως ζήτημα που υπερθεματίζει την ανάγκη προστασίας του ατόμου από αδίστακτες προσωπικές επιθέσεις κατά της υπόληψής του καθώς και την αναγνώριση ότι η ελευθερία της έκφρασης του λόγου δεν είναι απόλυτη όταν αυτή οδηγεί σε καταπάτηση άλλων εξίσου σημαντικών ανθρωπίνων ατομικών δικαιωμάτων. Ως ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος θα μπορούσε να είναι και δημοσιεύματα που αφορούσαν τον εντοπισμό των υπευθύνων της συγκεκριμένης ιστοσελίδας. Όμως το επίδικο δημοσίευμα δεν είναι ένα σοβαρό άρθρο που καταπιάνεται επί της ουσίας μ' αυτά τα ζητήματα. Είναι ένα μικρό δημοσίευμα κάτω από την επικεφαλίδα «Παρασκήνιο» που κύριος σκοπός αυτού του δημοσιεύματος ήταν να κατακρίνει τη δράση του ενάγοντα αφού ανέλαβε την υπεράσπιση του ενάγοντα 2 ως δικηγόρος του. Νομίζω ότι δεν είναι θέμα που ενδιαφέρει το ευρύ κοινό ότι ο ενάγοντας έχει καταχωρήσει αγωγή libέλλου κατά της ΚΙΣΑ και του Νίκου Τριμικλιγιώτη ή ότι έχει κατανήσει φορτικός και κουραστικός με τον τρόπο που χειρίζεται την υπεράσπιση του πελάτη του. Είναι φανερό ότι σκοπός του δημοσιεύματος ήταν όχι μόνο να κατακρίνει τον ενάγοντα ως πολιτικό πρόσωπο αλλά στην ουσία να καταδείξει ότι είναι ακατάλληλος εκπρόσωπος της χώρας του για την προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή να τον ξεσκεπάσει ότι δεν είναι αυτό που διατείνεται ότι είναι στην δημόσια του ζωή. Επομένως, τίθεται εύλογο το ερώτημα κατά πόσο η σπίλωση της εικόνας του ενάγοντα στο ευρύτερο κοινό είναι ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος. Υπάρχει Αγγλική νομολογία που χρονολογείται από το 1999 εις την οποία αναγνωρίζεται ότι η υπεράσπιση του προνομίου για ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος μπορεί να επεκταθεί και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης όταν αυτοί δημοσιεύουν στο ευρύ κοινό κατακριτέα συμπεριφορά που

αφορά πολιτικά πρόσωπα. Αυτή η υπεράσπιση που είναι η φυσική επέκταση του κοινοδικαίου δεν καλύπτει κάθε περίπτωση δυσφήμισης κατά πολιτικού προσώπου.

Αρχικά η υπεράσπιση του προνομίου στο κοινοδίκαιο ήταν διαθέσιμη μόνο στην περίπτωση όπου υπήρχε κάποιο καθήκον (είτε νομικό, κοινωνικό ή ηθικό) του ατόμου να μιλήσει για ένα ζήτημα σε ένα άλλο άτομο ή ομάδα ατόμων που είχε ενδιαφέρον να ακούσει την είδηση ακόμη και εάν αυτή ήταν λανθασμένη και δυσφημιστική για το πρόσωπο του ενάγοντα. Ο λόγος που υπήρχε εξαίρεση για το προνόμιο στο δίκαιο της δυσφήμισης είναι να ενθαρρύνονται αυτοί που έχουν καθήκον να μιλήσουν προς προστασία των αποδεκτών της πληροφορίας και όχι να φοβούνται κυρώσεις διότι διέδωσαν την πληροφορία, ακόμη και εάν αυτή η πληροφορία ήταν λανθασμένη ή βασιζόταν σε λανθασμένες πληροφορίες. Αναγνωρίζεται ότι το συμφέρον της κοινωνίας εξυπηρετείται καλύτερα όταν προστατεύεται αυτή η επικοινωνία παρόλο που η υπόληψη του ατόμου θα πληγεί αδικαιολόγητα από τις ψευδείς και/ή λανθασμένες πληροφορίες. Όμως κατά το κοινοδίκαιο έπρεπε ο πληροφοριοδότης να διαδώσει την πληροφορία σε άτομο η ομάδα ατόμων με ανάλογο συμφέρον για να ακούσει την πληροφορία. (**Adam v Ward**²⁸). Στην σημαδιακή Αγγλική υπόθεση **Reynolds v. Times Newspapers Ltd and Others**²⁹ η Βουλή των Λορδών και συγκεκριμένα ο Λόρδος Nicholls επεξήγησε ότι αυτή η αρχή του κοινοδικαίου εφαρμόζεται και σε μέσα μαζικής κυκλοφορίας που πληροφορούν το κοινό σε σχέση με ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος. Το ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος δεν μπορεί να είναι τέτοια πληροφορία που απλά το κοινό θα είχε περιέργεια να μάθει, ή να την σχολιάσει για να περάσει την ώρα του (πχ κουτσομπολιό) αλλά το ζήτημα θα πρέπει να ήταν σοβαρό κάτι που γενικά επηρεάζει την κοινωνία και τις ζωές των ανθρώπων ώστε να υπάρχει σοβαρό ενδιαφέρον για την πληροφόρηση αυτής της είδησης ακόμη και εάν αυτή ήταν λανθασμένη. Στην υπόθεση **Artists Ltd. v. Littler**³⁰ το τι είναι ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος επεξηγήθηκε αναλυτικά από τον Lord Denning ως ακολούθως:

«Whenever a matter is such as to affect people at large, so that they may be legitimately interested in, or concerned at, what is going on; or what may happen to them or others; then it is a matter of public interest on which everyone is entitled to make fair comment».

28 [1917] AC 309

29 [1999] 4 All ER

30 [1969] 2 QB 375, 391

Τα γεγονότα στην υπόθεση **Reynolds**³¹ ήταν ως ακολούθως: Ξέσπασε πολιτική κρίση στο Δουβλίνο το 1994 που οδήγησε στην παραίτηση του πρωθυπουργού της Ιρλανδίας. Η παραίτηση του πρωθυπουργού της Ιρλανδίας ήταν ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος και στο Ηνωμένο Βασίλειο επειδή αυτός ήταν αναμεμιγμένος στην διαδικασία επίτευξης ειρήνης στην Βόρεια Ιρλανδία. Λίγες μέρες μετά την παραίτηση του πρωθυπουργού η εφημερίδα δημοσίευσε άρθρο με την ακόλουθη επικεφαλίδα:

«Why a fib too far proved fatal for the political career of Ireland's peacemaker and Mr. Fixit'.

Η ουσία του δημοσιεύματος ήταν ότι παραιτήθηκε επειδή σκόπιμα είχε πει ψέματα στους συναδελφούς του στο Υπουργικό Συμβούλιο. Οι ενόρκιοι πρωτόδικα αποφάσισαν ότι αυτοί οι ισχυρισμοί ήταν αναληθής και επίσης απορρίφθηκε ως αβασίμη η υπεράσπιση το προνομίου για ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος.

Ο Λόρδος Nicholls κατ' εφεση δέχθηκε ότι το ζήτημα ήταν ευρύτερου πολιτικού ενδιαφέροντος. Όμως επεξήγησε ότι το προνόμιο επενεργεί στην προστασία σχολίων που προκύπτουν από γεγονότα γνωστά στο κοινό και δεν επενεργεί στην προστασία λανθασμένων και/ή ψευδών γεγονότων που αποδίδονται στον ενάγοντα χάριν της πληροφόρησης του κοινού.

Lordships.

It is important to keep in mind that this defence is concerned with the protection of comment, not imputations of fact. If the imputation is one of fact, a ground of defence must be sought elsewhere. Further, to be within this defence the comment must be recognisable as comment, as distinct from an imputation of fact. The comment must explicitly or implicitly indicate, at least in general terms, what are the facts on which the comment is being made: see the discussion in Duncan and Neill on Defamation, 2nd ed. (1983), pp. 58-62».

Περαιτέρω, δεν είναι όλα τα ζητήματα στην επικαιρότητα που μπορεί να χαρακτηρισθούν ότι είναι ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος. Πρέπει να είναι θέμα για το οποίο ο δημοσιογράφος πρέπει και έχει καθήκον να πληροφορήσει το κοινό διότι τους αφορά άμεσα. Στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη για να κριθεί κατά πόσο το ζήτημα είναι όντως δημοσίου ενδιαφέροντος είναι η φύση και η πηγή του υλικού που έχει δημοσιευθεί καθώς και οι συνθήκες υπό τις οποίες το υλικό δημοσιεύθηκε. Στην παρούσα περίπτωση εκτιμώ ότι το συγκεκριμένο ζήτημα κατέληξε στην

31 *Supra* note 31

εφημερίδα στη σελίδα «Παρασκήνιο», ως άμεση αντίδραση στο γεγονός ότι ο ενάγοντας καταχώρησε δύο αγωγές κατά του ΚΙΣΑ και του Νίκου Τριμικλινιώτη σε σχέση με την υπεράσπιση του ενάγοντα 2 στο Δικαστήριο. Είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη ότι κατά τον επίδικο χρόνο δεν είχε κριθεί από την έρευνα ή δικαστικά κατά πόσο ο ενάγοντας 2 ήταν συνδεδεμένος με την ιστοσελίδα και έτσι η εφημερίδα θεώρησε ότι η συμπεριφορά του ενάγοντα να κινήσει τις δύο αγωγές ήταν κατακριτέα και έμμεσα υποδεικνυε στο κοινό την ακαταλληλότητα του ως πρόσωπο πολιτικό. Είναι αμφίβολο κατά πόσο είχε δικαίωμα το κοινό να μάθει για την καταχώρηση των αγωγών ως ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος καθώς και την δράση του ενάγοντα ως δικηγόρος υπεράσπισης του ενάγοντα 2. Όμως ο ενάγοντας ήταν εκπρόσωπος της χώρας σε επιτροπή Ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο συμβούλιο της Ευρώπης. Ίσως σκοπός τους ήταν να αναδείξουν την ακαταλληλότητα του ως πρόσωπο που δεν σέβεται τα ανθρωπινά δικαιώματα όλων. Αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος ώστε να ασκηθεί επιρροή μέσω του κοινού για την παύση του ενάγοντα. Όμως δεν θεωρώ ότι η υπεράσπιση μπορεί να πετύχει εάν αυτός ήταν ο σκοπός του δημοσιεύματος, απλούστατα επειδή τα γεγονότα που προβάλλονται, ήτοι ότι βρίζει χλευάζει κτλ, δεν είναι αντικειμενική και ορθή η κάλυψη του θέματος δημοσιογραφικά εάν ο ενάγοντας χαρακτηρίζεται μ' αυτό τον τρόπο μόνο επειδή ανέλαβε την υπεράσπιση του ενάγοντα 2 και καταχώρησε δύο αγωγές για δυσφήμιση. Ούτε δικαιολογούνται αυτά που του καταλογίζουν, δηλαδή ότι είναι ακατάλληλος αντιπρόσωπος της χώρας του επειδή ανέλαβε την υπεράσπιση του ενάγοντα 2. Τέτοια θεώρηση των πραγμάτων θα έθετε τον ενάγοντα σε δυσμενή θέση. Δηλαδή, τον έχουν δυσφημίσει, με γεγονότα που είναι λανθασμένα ή ψευδή, και η εφημερίδα επειδή θα επικαλείται το προνόμιο ο ενάγοντας δεν θα μπορούσε να κάνει τίποτε για να αντιδράσει εναντίον της δυσφήμισης. Αυτό θα άλλαζε και το δίκαιο της δυσφήμισης που υποχρεώνει τους εναγόμενους να αποδείξουν την αλήθεια των δυσφημιστικών ισχυρισμών και αντιθέτως θα ήταν υποχρεωμένος ο ενάγοντας να υποστεί ζημιά στην υπόληψή του από δυσφημιστικό δημοσίευμα που δεν παρουσιάζει την αλήθεια και να είναι ανήμπορος να αντιδράσει καθώς το δημοσίευμα καλύπτεται από προνόμιο.

Στην πιο πάνω Αγγλική απόφαση **Reynolds**³² απορρίφθηκε αυτή η προσέγγιση ότι δημόσια πρόσωπα ή πολιτικά πρόσωπα θα πρέπει να υποστούν δυσφημιστική κριτική για ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος ακόμη και εάν αυτά δεν αληθεύουν. Σε άλλες χώρες της κοινοπολιτείας όπως στις ΗΠΑ η υπεράσπιση του δημόσιου προσώπου ισχύει (βλ. πιο κάτω το ακόλουθο απόσπασμα):

«In the United States the leading authority is the well-known case of New York Times Co. v. Sullivan 376 U.S. 254. Founding itself on the first and fourteenth amendments to the United States Constitution, the Supreme Court held that a public official cannot recover damages for a defamatory falsehood relating to his official conduct unless he proves, with convincing clarity, that the statement was made with knowledge of its falsity or with reckless disregard of whether it was false or not. This principle has since been applied to public figures generally».

Όμως το Αγγλικό Δικαστήριο αρνήθηκε να ενσωματώσει στο προνόμιο χωρίς περιορισμό και αδιάκριτα οποιοδήποτε θέμα που αφορά πληροφορίες για τα πολιτικά δρώμενα του τόπου. Είναι σημαντικό να υπάρχει ελευθερία έκφρασης σε σχέση με πολιτικά ζητήματα χωρίς περιορισμούς σε διαφορετική περίπτωση υποσκάπτεται η δημοκρατία που βασίζεται στην ελευθερία του λόγου που απολαμβάνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ο περιορισμός του λόγου πρέπει να γίνεται με προσοχή και πρέπει να διαφυλάσσεται η ικανότητα των μέσων μαζικής ενημέρωσης να ερευνούν και να πληροφορούν το κοινό για ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος. Από την άλλη το άτομο πρέπει να προστατεύεται από ανοίκειες επιθέσεις κατά της υπόληψης του. Ένα δημόσιο πρόσωπο μπορεί να πληγεί ανεπανόρθωτα στα μάτια του κοινού. Μία ψευδολογία εις βάρος δημόσιων προσώπων σίγουρα δεν εξυπηρετεί το κοινό. Συνεπώς, η υπεράσπιση του προνομίου δεν μπορεί να καλύψει κάθε περίπτωση δυσφημιστικής δημοσιογραφίας και ούτε γίνεται ανεκτή τέτοια δημοσιογραφία χάριν της ελευθερίας της έκφρασης. Συνεπώς, η ελευθερία του λόγου περιορίζεται ως ορίζει ο νόμος, και ο περιορισμός πρέπει να είναι μόνο αυτός που είναι αναγκαίος για τη διατήρηση της ελευθερίας του λόγου σε μία δημοκρατική κοινωνία και για την προστασία των δικαιωμάτων του ατόμου. Είναι αναγκαίο να περιορισθεί το προνόμιο εκεί όπου αποδίδονται στον ενάγοντα γεγονότα που δεν έχουν σχέση με την αλήθεια και που είναι επιζήμια για την υπόληψη του για χάριν ενημέρωσης του κοινού. Ο **Λόρδος Nicholls** επεξηγεί γιατί επιζήμια ψευδολογία δεν μπορεί να τύχει προστασίας με την υπεράσπιση του προνομίου.

³² Supra note 31

«With defamatory imputations of fact the position is different and more difficult. Those who read or hear such allegations are unlikely to have any means of knowing whether they are true or not. In respect of such imputations, a plaintiff's ability to obtain a remedy if he can prove malice is not normally a sufficient safeguard. Malice is notoriously difficult to prove. If a newspaper is understandably unwilling to disclose its sources, a plaintiff can be deprived of the material necessary to prove, or even allege, that the newspaper acted recklessly in publishing as it did without further verification. Thus, in the absence of any additional safeguard for reputation, a newspaper, anxious to be first with a 'scoop', would in practice be free to publish seriously defamatory misstatements of fact based on the slenderest of materials. Unless the paper chose later to withdraw the allegations, the politician thus defamed would have no means of clearing his name, and the public would have no means of knowing where the truth lay. Some further protection for reputation is needed if this can be achieved without a disproportionate incursion into freedom of expression».

Επεξήγησε ότι η σωστή ισορροπία είναι να προστατεύεται η υπεύθυνη δημοσιογραφία διότι αυτή είναι καλή και αναγκαία. Αυτό σε αντίθεση με τη δημοσιογραφία που είναι ανεύθυνη, δεν ελέγχει τις πληροφορίες της και εκθέτει το άτομο σε επιζήμια ψευδολογία είτε σκόπιμα ή από αμέλεια κατά την έρευνα του ζητήματος.

«The common law does not seek to set a higher standard than that of responsible journalism, a standard the media themselves espouse. An incursion into press freedom which goes no further than this would not seem to be excessive or disproportionate. The investigative journalist has adequate protection. The contrary approach, which would involve no objective check on the media, drew a pertinent comment from Tipping J. in Lange v. Atkinson [1998] 3 N.Z.L.R. 424, 477:

It could be seen as rather ironical that whereas almost all sectors of society, and all other occupations and professions have duties to take reasonable care, and are accountable in one form or another if they are careless, the news media whose power and capacity to cause harm and distress are considerable if that power is not responsibly used, are not liable in negligence, and what is more, can claim qualified privilege even if they are negligent. It may be asked whether the public interest in freedom of expression is so great that the accountability which society requires of others, should not also apply to the media»

Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν μπορούσε να αναγνωριστεί μια γενική κατηγορία για την υπεράσπιση του προνομίου σε σχέση με όλα τα θέματα, όποια και να είναι αυτά, που αφορούν την συζήτηση πολιτικών προσώπων ή θεμάτων. Παρέθεσε ένα κατάλογο κριτηρίων που θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη από το Δικαστήριο για να κριθεί κατά πόσο το ζήτημα μπορεί να θεωρηθεί δημοσίου ενδιαφέροντος και έτσι να είναι προστατευμένο από προνόμιο. Αυτός ο κατάλογος είναι ως ακολούθως:

1. The seriousness of the allegation. The more serious the charge, the more the public is misinformed and the individual harmed, if the allegation is not true. Η σοβαρότητα της κατηγορίας. " Όσο πιο σοβαρή είναι η κατηγορία τόσο

περισσότερο παραπληροφορείται το κοινό και πλήττεται η υπόληψη του ατόμου όταν ο ισχυρισμός είναι ψευδής.

2. The nature of the information, and the extent to which the subject-matter is a matter of public concern. Η φύση των πληροφοριών και σε ποιο βαθμό το ζήτημα είναι τέτοιο που πρέπει να ενδιαφέρει το κοινό.
3. The source of the information. Some informants have no direct knowledge of the events. Some have their own axes to grind, or are being paid for their stories. Η πηγή της πληροφόρησης. Κάποιοι πληροφοριοδότες δεν έχουν άμεση γνώση των γεγονότων. Κάποιοι έχουν αλλότρια κίνητρα, ή έχουν πληρωθεί για την ιστορία τους.
4. The steps taken to verify the information. Τα μέτρα που έχουν ληφθεί από την εφημερίδα για επιβεβαίωση των πληροφοριών.
5. The status of the information. The allegation may have already been the subject of an investigation which commands respect. Η κατηγορία της πληροφορίας. Επί παραδείγματι ο ισχυρισμός μπορεί να ήταν ήδη το αντικείμενο σοβαρής και εμπειριστατωμένης έρευνας.
6. The urgency of the matter. News is often a perishable commodity. Πόσο επείγουσα είναι η πληροφορία ώστε να είναι αναγκαία η άμεση δημοσίευση της.
7. Whether comment was sought from the plaintiff. He may have information others do not possess or have not disclosed. An approach to the plaintiff will not always be necessary. Κατά πόσο υπήρχε επικοινωνία με τον ενάγοντα για την πληροφορία. Ο ενάγοντας μπορεί να κατέχει πληροφορία που άλλοι δεν έχουν ή που δεν έχει αποκαλυφτεί. Δεν είναι απαραίτητο πάντοτε ο δημοσιογράφος να επικοινωνήσει με τον ενάγοντα.
8. Whether the article contained the gist of the plaintiff's side of the story. Κατά πόσο το άρθρο εκθέτει και την θέση του ενάγοντα επί των πληροφοριών.
9. The tone of the article. A newspaper can raise queries or call for an investigation. It need not adopt allegations as statements of fact. Ο τόνος του άρθρου. Το άρθρο πρέπει να είναι αντικειμενικό, αμερόληπτο ώστε να ενθαρρυνθεί η διεξαγωγή έρευνας επί του θέματος. Δεν είναι ανάγκη η εφημερίδα να πάρει θέση σε σχέση με τις πληροφορίες.
10. The circumstances of the publication, including the timing. Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες δημοσιεύτηκε το άρθρο ή η χρονική στιγμή της δημοσίευσης

Αυτός ο κατάλογος ζητημάτων για έλεγχο από το Δικαστήριο δεν είναι απόλυτος και/ή εξαντλητικός όμως κρίνω ότι κανένα ή σχεδόν κανένα από τους πιο πάνω παράγοντες δεν χαρακτηρίζουν το παρόν δημοσίευμα με ευνοϊκό τρόπο ώστε να

πεισθώ ότι αφορά κομμάτι υπεύθυνης δημοσιογραφίας.

Το δημοσίευμα είχε σκοπό να εκθέσει τον ενάγοντα για την προσωπικότητα του και ακατάλληλο για τη δράση του ως προασπιστή ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όμως δεν είναι ένα σοβαρό άρθρο που εκθέτει όλα τα γεγονότα προς το κοινό για να αποφασίσει τα γεγονότα. Είναι ένα σύντομο άρθρο σε σελίδα που ονομάζεται «Παρασκήνιο», δηλαδή όχι σοβαρή δημοσιογραφική εργασία με έρευνα. Εκθέτει κάποια γεγονότα με μονόπλευρο τρόπο παίρνει θέση επί των γεγονότων και καταλήγει σε συμπέρασμα ότι ο ενάγοντας βρίζει, ευτελίζει κτλ. Η γνώμη ή θέση του ενάγοντα δεν ζητήθηκε προτού δημοσιευθεί. Συνεπώς, ο αναγνώστης είναι όμηρος της μονόπλευρης κρίσης του άρθρου σε σχέση με το ποιον και δράση του ενάγοντα και στην ουσία παραπληροφορείται ως προς τα γεγονότα. Οπότε δεν υπάρχουν οφέλη από την δημοσίευση του άρθρου για το κοινό παρά την βλάβη που αυτό προκαλεί στην υπόληψη του ενάγοντα. Είναι γι' αυτό που η υπεράσπιση του προνομίου αποτυγχάνει ως υπεράσπιση.

Συνεπώς, το δημοσίευμα είναι δυσφημιστικό για το πρόσωπο του ενάγοντα διότι του αποδίδει γεγονότα, ήτοι ότι είναι πρόσωπο που έχει κάνει ένα ή περισσότερα από τα πράγματα που του αποδίδει το δημοσίευμα δηλαδή να βρίζει να ευτελίζει κτλ και ότι τέτοια δράση χαρακτηρίζει την προσωπικότητα του και παράλληλα το δημοσίευμα δεν παραθέτει κανένα γεγονός που να δικαιολογεί τέτοιο συμπέρασμα. Οι εναγόμενοι απέτυχαν να αποδείξουν τις υπερασπίσεις που έχουν προβάλει στην έκθεση υπεράσπισης.

Αναφορικά με την θέση του κ. Διονυσίου ότι ο ενάγοντας θα πρέπει να κριθεί για την δράση του ως πολιτικό πρόσωπο και όχι ως δικηγόρος και ως τέτοιο πρόσωπο να επιδείξει περισσότερη ανοχή σε κριτική θεωρώ ότι το δημοσίευμα κτυπά την υπόληψη του ενάγοντα με τρόπο που επηρεάζει την επαγγελματική του σταδιοδρομία ως δικηγόρου που μεγάλο μέρος της εργασίας του είναι η προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και άλλες θέσεις και αξιώματα που κατέχει ο ενάγοντας εξαιτίας αυτής της επαγγελματικής δράσης και όχι το persona του ως πολιτικός.

Όμως ακόμη και να θεωρηθεί ότι πρόκειται για πολιτικό πρόσωπο και πάλι θα

πρέπει να αποζημιωθεί για τη ζημιά που έχει υποστεί η υπόληψή του από το δυσφημιστικό δημοσίευμα διότι δεν έχει ασκηθεί μόνο κριτική στον ενάγοντα την οποία πρέπει να υποστεί επειδή έχει επιλέξει να συμμετέχει στην πολιτική αρένα ως δημόσιο πρόσωπο αλλά του έχουν αποδοθεί κάποια γεγονότα για την προσωπικότητα του και την δράση του που δεν αληθεύουν. Ακόμη και πολιτικά πρόσωπα προστατεύονται σε τέτοια περίπτωση διότι δεν ασκείται απλά κριτική αλλά επιδέχονται επιζήμια ψευδολογία.

Ακόμη και πρόσωπο που ανήκει στην σφαίρα πρόσωπων που θα πρέπει να επιδέχεται εύλογη κριτική για τις πράξεις του (βλ. **Μακαριος Δρουσιώτης ν Σωτήρης Παπασάββας**)³³ απολαμβάνει προστασία για επιζήμια ψευδολογία στην υποληψη του. Αυτό δεν είναι κριτική ή γνώμη για το άτομο του αλλά γεγονός δυσφημιστικό. Όταν αποδίδεται ένα δυσφημιστικό γεγονός σε πρόσωπο ακόμη και σε δημόσιο πρόσωπο αυτός θα πρέπει να έχει την προστασία του νόμου. Η ελευθερία της έκφρασης που δίδει προστασία στο κοινό και σε δημοσιογράφους να εκφράζουν ελεύθερα την γνώμη τους αναφορικά με δημόσια πρόσωπα καλύπτει μόνο κριτική επί γεγονότων.

Αποζημιώσεις

Στρέφομαι τώρα στο ζήτημα των αποζημιώσεων. Κατά την άποψη μου το μέτρο των αποζημιώσεων στην παρούσα περίπτωση θα πρέπει να περιορισθεί σε αποζημιώσεις που στόχο έχουν την αποκατάσταση του ενάγοντα σε σχέση με την ζημιά που έχει υποστεί η υπόληψή του. Η ζημιά στην υπόληψη του ατόμου είναι πραγματική και δεν μπορεί να υποβαθμιστεί. Η ζημιά στην υπόληψη του ατόμου δεν είναι ζημιά τόσο εμφανής όσο είναι η ζημιά στο σώμα από ένα τραύμα, όμως είναι ζημιά που είναι υπαρκτή καθώς η υπόληψη του ατόμου δεν διαχωρίζεται από το άτομο. Όπως έχει επεξηγήσει το Ανώτατο Δικαστήριο του Καναδά στην υπόθεση **Hill v Church of Scientology Toronot**³⁴ η ζημιά στην υπόληψη του ατόμου μοιάζει με την ζημιά που προκαλεί στο σώμα ένα καρκίνωμα υπό την έννοια ότι μολύνεται η υπόληψη του ατόμου, ο ευτελισμός τον ακολουθεί παντού, και δύσκολα μπορεί αυτή η ζημιά να εξαλειφθεί.

³³ 6 Μαρτίου 2015 Πολιτική εφεση 236/11
³⁴ [1995] 2 SCR 1130

Εξαιτίας των όσων προηγήθηκαν της δημοσίευσης αυτού του άρθρου στην εφημερίδα Πολίτης, δηλαδή τα όσα απαράδεκτα συνέβησαν στο δημοσιογράφο Μακάριο Δρουσιώτη, μπορεί πιστεύω να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο αυτό το άρθρο να ήταν στοχευόμενη πολιτική επίθεση κατά του ενάγοντα για τη δράση του και πεποιθήσεις του. Το άρθρο ως ανέφερα προηγουμένως, δεν πρόκειται για σοβαρό δημοσίευμα. Δεν είναι το είδος του δημοσιεύματος που θα είχε τη δύναμη να αλλοιώσει ολότελα τη γνώμη του αναγνώστη σε σχέση με την προσωπικότητα και δράση του ενάγοντα. Η στήλη «Παρασκήνιο», δεν πρόκειται για σοβαρή δημοσιογραφία αλλά υποδεικνύει σε γνώστες πικάντικες πληροφορίες για επί μέρους ζητήματα και σε κάποιες περιπτώσεις η είδηση, όπως και στην παρούσα περίπτωση, ομοιάζει περισσότερο με κουτσομπολιό (εξού και ο τίτλος παρασκήνιο) παρά με σοβαρή ειδησιογραφία. Όπως ανέλυσα πιο πάνω, η ερμηνεία που αποδίδεται στο σχετικό απόσπασμα του άρθρου είναι ότι ο ενάγοντας έχει σχέση με την ιστοσελίδα «*Christofias Watch*». Δεν γνωρίζει ο αναγνώστης εάν ο ενάγοντας είναι το πρόσωπο που ενεθάρρυνε την δημοσίευση του άρθρου «Ένας Μαγάριος στην αυλή του Αρταξέρξη» που οδήγησε στην ανάρτηση του σχολίου «*Ρήγας*», όμως αφήνεται στον αναγνώστη να διεξάγει τα δικά του συμπεράσματα για το ρόλο του ενάγοντα σε σχέση με την ιστοσελίδα. Όμως αυτό το συμπέρασμα είναι αναπόφευκτο. Προβάλλεται στο δημοσίευμα ότι ο ενάγοντας, μεταξύ άλλων, είναι πρόσωπο που θεωρεί ότι δικαιούται να βρίζει, να εξευτελίζει και να απειλεί ζωές των ανθρώπων. Όπως εξήγησα πιο πάνω αυτό έχει επηρεάσει την υπόληψή του αλλά όχι στον βαθμό που θα επηρεαζόταν η υπόληψή του εάν το άρθρο ήταν ένα σοβαρό άρθρο ειδησιογραφίας που απέδιδε στον ενάγοντα ότι ήταν ένας των συντακτών και υπευθύνων της ιστοσελίδας «*Christofias Watch*». Δεύτερο, αυτό το άρθρο λόγω της φύσης του άρθρου, της τοποθεσίας του στην εφημερίδα αλλά και επειδή ακολούθησε της αποστολής της επιστολής ΚΙΣΑ όπου ζητήθηκε παρέμβαση σε αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για παύση του ενάγοντα από το αξίωμα του δεν είχε το ίδιο αντίκτυπο στην υπόληψή του δηλαδή η ζημιά είχε ήδη γίνει. Το ότι η ζημιά στην υπόληψη του ενάγοντα θα μπορούσε να είναι πολύ μεγαλύτερη δεν είναι παρηγοριά για τον ενάγοντα. Όμως αναγνωρίζω ότι το συγκεκριμένο άρθρο απέχει από άρθρο σοβαρής δημοσιογραφίας που θα είχε μη αναστρέψιμο αντίκτυπο στην υπόληψη του ενάγοντα. Το άρθρο αυτό, ως προκύπτει από τα γεγονότα της υπόθεσης, ήταν το αποτέλεσμα πρόχειρης και βεβιασμένης δημοσιογραφίας και οι εναγόμενοι πιστεύω το αναγνωρίζουν

διαφορετικά δεν θα επιχειρούσαν να προβούν σε διαπραγματεύσεις για εξώδικη ρύθμιση του ζητήματος που προκλήθηκε από τη δημοσίευση του άρθρου.

Περαιτέρω, παρόλο που αναγνωρίζω ότι το άρθρο δημοσιεύτηκε εξαιτίας προχειρότητας και έλλειψης έρευνας των εναγομένων ώστε να διαπιστωθούν τα πραγματικά γεγονότα της υπόθεσης, ο κ. Διονυσίου με έπεισε ότι εξαιτίας των όσων είχε υποστεί ο συνάδελφος τους Μακάριος Δρουσιώτης, ότι η δημοσίευση του άρθρου οφείλεται σε συναισθηματική φόρτιση εξαιτίας των όσων είχε υποστεί ο δημοσιογράφος και την αντίδραση των υπευθύνων του άρθρου να επιτεθούν σε όσους τότε θεωρούσαν υπεύθυνους για την ιστοσελίδα «*Christofias Watch*».

Υπάρχει νομολογία ότι το μόνο που πρέπει να καταδείξει ο ενάγοντας για να αποδείξει την κακοπιστία των εναγομένων είναι ότι το δημοσίευμα δεν ήταν προϊόν υπεύθυνης δημοσιογραφίας αλλά αλόγιστης αδιαφορίας ως προς τα γεγονότα.

Στην Αγγλική απόφαση **Kaye v Robertson [1991] F.S.R. 62 CA at 67**, το Δικαστήριο επεξήγησε ότι δεν είναι ανάγκη να αποδειχθεί θετικά ότι ο εναγόμενος ενεργούσε για αλλότριους λόγους όταν προέβη στην κοινοποίηση του δυσφημιστικού υλικού. Το κακόπιστο των προθέσεων του μπορεί να αποδειχθεί με τα ακόλουθα δεδομένα:

«A statement made by a man who knows that it is likely to injure and knows that it is false is made maliciously. So also if he knows that it is likely to injure and has no belief whether it is true or false and makes it recklessly, not caring whether it is true or false».

(Ελεύθερη μετάφραση)

«Μία δήλωση που γίνεται από άτομο που γνωρίζει ότι πιθανόν η δήλωση να προκαλέσει ζημιά στην υπόληψη άλλου ατόμου και που γνωρίζει ότι περιέχει αναλήθειες είναι δήλωση που έχει γίνει κακόβουλα. Το ίδιο ισχύει εάν ξέρει ότι η δήλωση πιθανόν να προκαλέσει ζημιά στην υπόληψη του ατόμου και αυτός δεν μπορεί να ξέρει κατά πόσο η δήλωση είναι αληθής ή όχι και παρόλο τούτο αλόγιστα προβαίνει στη δήλωση, χωρίς να τον ενδιαφέρει εάν η δήλωση περιέχει την αλήθεια ή όχι».

Στο σύγγραμμα **Gatley on Libel and Slander**³⁵, επεξηγείται ότι το Δικαστήριο δύναται να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η συγκεκριμένη δήλωση είναι τόσο αβάσιμη και τόσο μακριά από την αλήθεια που δεν μπορεί παρά να έγινε κακόβουλα.

³⁵ Eleventh Edition, Malicious Falsehood, paragraph 21.8 pg. 675

«The law here merely follows the normal approach to drawing inferences about a person's knowledge, belief or intention».'

(Ελεύθερη μετάφραση)

«Ο νόμος επιτρέπει όπως το Δικαστήριο καταλήξει σε συμπέρασμα σε σχέση με τη γνώση του ατόμου, τις προθέσεις του και τα κίνητρα του με το συνηθισμένο τρόπο που μπορεί να διαμορφωθούν τέτοια συμπεράσματα».

Δια να αποδειχθεί κακοβουλία εκ μέρους του εναγόμενου δεν είναι ανάγκη να αποδείξει ο ενάγωντας ότι το κίνητρο του εναγόμενου ήταν κακόβουλο όταν απέστειλε την επίδικη επιστολή. Είναι αρκετό να αποδείξει ο ενάγωντας ότι οι εναγόμενος απέστειλε την επιστολή με αλόγιστη αδιαφορία σε σχέση με το κατά πόσο τα όσα αναφέρονται στην επιστολή αληθεύουν ή όχι, ως και επίσης η έλλειψη φροντίδας του εναγομένου προς εξακρίβωση της αλήθειας των ισχυρισμών στην επιστολή.³⁶

(Αλέκος Κωνσταντινίδης ν Σωτήρης Παπασάββας).

Στην Αγγλική υπόθεση **Horrocks v Lowe**³⁷ επεξηγείται τι σημαίνει ο όρος αλόγιστη αδιαφορία για την αλήθεια των γεγονότων που περιέχονται στο κείμενο και πώς διαπιστώνεται.

«Reckless means paying insufficient regard to factors as a result of prejudice leading to a position in which one has a closed mind and does not approach the problem with a reasoning mind as sharply distinguished from a reasonable mind».

(Ελεύθερη μετάφραση)

«Αλόγιστη αδιαφορία σημαίνει να μην ληφθούν υπόψη όλα τα σχετικά γεγονότα ως αποτέλεσμα προκατάληψης με αποτέλεσμα κάποιος να προσεγγίσει το ζήτημα λανθασμένα και χωρίς να χρησιμοποιεί τη λογική του σε αντίθεση με το λογικά σκεπτόμενο άνθρωπο.».

Εάν διαπιστωθεί τέτοια αδιαφορία τότε η κακοβουλία εξάγεται από την συμπεριφορά του εναγόμενου.

Στην παρούσα περίπτωση παρόλο που αναγνωρίζω ότι το άρθρο δημοσιεύτηκε στη στήλη «Παρασκήνιο» εξαιτίας ανεύθυνης δημοσιογραφίας δεν κρίνω ότι θα πρέπει να αποδοθεί κακοπιστία στους εναγόμενους, διότι η αδιαφορία τους δεν ήταν εσκεμμένη αλλά επιτέθηκαν στα τυφλά στον ενάγοντα επειδή οι ίδιοι θεώρησαν λανθασμένα ότι

³⁶ 1B AAd 991 (2004)

³⁷ [1975] A.C. 135

είναι ένας από τους υπεύθυνους (ηθικά ή πραγματικά) για τα όσα είχε υποστεί ο συνάδελφος τους. Σίγουρα πρέπει να πληρώσουν γι' αυτό το λάθος που είχε ως αποτέλεσμα να πληγεί η υπόληψη του ενάγοντα. Αυτού του είδους λάθη που πληγώνουν την υπόληψη του ατόμου πληρώνονται διότι οφείλονται σε επιπόλαια μη υπεύθυνη δημοσιογραφία, όμως κρίνω ότι οι αποζημιώσεις πρέπει να είναι απόλυτα συμβατές με την πραγματική ζημιά στην υπόληψη του ενάγοντα και να είναι ισορροπημένες. Οι εναγόμενοι ήταν άναυδοι επειδή οι υπεύθυνοι της ιστοσελίδας «*Christofias Watch*» θεώρησαν ότι συνέντευξη του δημοσιογράφου με τον Ερτογάν ισοδυναμούσε με προδοσία αλλά και οι ίδιοι έκαναν το ίδιο λάθος θεώρησαν ότι επειδή ο ενάγοντας υπερασπίστηκε τον ενάγοντα 2 ως δικηγόρος αναπόφευκτα έπρεπε να είχε σχέση με την ιστοσελίδα και το περιεχόμενο της χωρίς να κατέχουν στοιχεία για κάτι τέτοιο. Επέτρεψαν στις προκαταλήψεις τους και την συναισθηματική τους φόρτιση να κάνουν αυτή την σύνδεση. Τα εντάλματα έρευνας δεν είχαν ακυρωθεί από το Ανώτατο Δικαστήριο κατά το χρόνο δημοσίευσης του άρθρου. Όμως κατά την ημερομηνία δημοσίευσης του άρθρου αστυνομική έρευνα είχε γίνει, και αυτό ήταν αρκετό για τους εναγομένους για να συνδέσουν τους δύο ενάγοντες με την ιστοσελίδα. Τα υπόλοιπα οφείλονται σε πρόχειρη δημοσιογραφία και όχι υπεύθυνη δημοσιογραφία μετά από ανάλογη έρευνα. Η προχειρότητα και αδιαφορία δεν ήταν στο βαθμό που να έχει αποδειχθεί εσκεμμένη αδιαφορία ως προς τα γεγονότα ώστε να αποδοθεί στους εναγόμενους ότι ενήργησαν κακόβουλα και μοχθηρά κατά του ενάγοντα. Βέβαια, θα ήταν ακόμη καλύτερη η θέση τους τη στιγμή που αναγνώρισαν ότι έκαναν λάθος και ενήργησαν βεβιασμένα, να είχαν απολογηθεί στον ενάγοντα αντί να τον υποχρεώσουν να αποδείξει την απαίτησή του στο Δικαστήριο. Παρόλο τούτο κρίνω ότι η ζημιά στην υπόληψη του ενάγοντα θα πρέπει να αποκατασταθεί μόνο και όχι να τιμωρηθούν οι εναγόμενοι με ένα υπέρογκο ποσό που θα υπερβαίνει την πραγματική ζημιά στην υπόληψή του.

Στην απόφαση **Αλήθεια Εκδοτική Εταιρεία Λτδ. ν Ανδρέα Αλωνεύτη**³⁸ το εφετείο αποφάνθηκε ότι το αστικό αδίκημα της δυσφήμισης όπως προνοείται από τις διατάξεις του **Κεφ. 148** είναι απόλυτα συμβατό με το **άρθρο 19** του **Συντάγματος** και, τόνισαν ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου στην προσωπική του ζωή και στην υπόληψη του είναι ίσης σημασίας με το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης.

³⁸ 1Γ ΑΑΔ 1863 (2002)

«Οι περί δυσφημίσεως διατάξεις του **Κεφ. 148** ισορροπούν την παράλληλη περιφρούρηση των δύο δικαιωμάτων, με αναφορά στην αλήθεια των γραφομένων. Όπως επισημαίνεται ... σε σχέση με περιορισμούς του **άρθρου 10** της **Ευρωπαϊκής Σύμβασης** είναι προς όφελος και των ιδίων των δημοσιογράφων τα γραφόμενα τους να απεικονίζουν την αλήθεια και όχι την αναλήθεια. Αν γινόταν παραδεκτή, υπογραμμίζεται, άνευ συνεπειών η προβολή αναληθών δημοσιευμάτων, το κοινό θα έπαυε να τους αποδίδει πίστη, είτε αυτά είναι αληθή είτε ψευδή. Και όλες οι άλλες περιπτώσεις δυσφήμισης, που εξ αντικειμένου, πλήττουν την υπόληψη του ατόμου, οι οποίες καθορίζονται στο **άρθρο 17 Κεφ. 148**, είναι συνυφασμένες με την τιμή και την υπόσταση του στον κοινωνικό χώρο».

Το ποσό των αποζημιώσεων που θα πρέπει να επιδικασθούν προς όφελος του ενάγοντα θα πρέπει να αντανakλούν τη ζημιά που έχει υποστεί στην υπόληψη του και θα πρέπει να έχει ως στόχο την αποκατάσταση του ενάγοντα στην επαγγελματική και κοινωνική θέση που κατείχε προτού υποστεί την ζημιά.

Το μέτρο των αποζημιώσεων συναρτάται με τη φύση, το χαρακτήρα και την έκταση της προσβολής της υπόληψης του ανθρώπου. Η υπόσταση του ανθρώπου είναι συνυφασμένη με την υπόληψη του στην κοινωνία. Προσβολή της υπόληψης συντελεί στον κοινωνικό εξοστρακισμό και συγχρόνως αποτελεί δοκιμασία για τα αισθήματα του ανθρώπου. Η αποζημίωση είναι το μέσο που παρέχει ο νόμος για την αποκατάσταση του δυσφημισθέντα.³⁹

Σκοπός των αποζημιώσεων είναι διά να δικαιωθεί ο ενάγοντας στα μάτια του κοινού και η αποκατάσταση του για την προσβολή στην υπόληψή του. Κατά την επιδίκαση των αποζημιώσεων το Δικαστήριο θα πρέπει να λάβει υπόψη του και τους ακόλουθους παράγοντες: την δοκιμασία που έχει υποστεί ο ενάγοντας κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας και το γεγονός ότι οι εναγόμενοι δεν έχουν απολογηθεί για τη ζημιά που έχουν προκαλέσει στον ενάγοντα (**Αλωνεύτης**).

Σε διάφορες αποφάσεις το Ανώτατο Δικαστήριο έχει προσεγγίσει το θέμα των αποζημιώσεων με το να θεωρήσει τις αποζημιώσεις σε υποθέσεις λιβέλου ως γενικές αποζημιώσεις που επιδικάζονται σε υποθέσεις σωματικών βλαβών (*personal injury*). Αυτή η θεώρηση δικαιολογείται διότι και στις δύο περιπτώσεις, δηλαδή αυτής του λιβέλου όπου η υπόληψη του προσώπου έχει ζημιωθεί και αυτής όπου το θύμα έχει

υποστεί σωματική βλάβη, το θύμα πάσχει από ψυχικό πόνο και οδύνη. Συνεπώς, η αποζημίωση θα πρέπει να καθορισθεί με γνώμονα το ποσό που είναι εύλογα αναγκαίο για την αποζημίωση του δυσφημιζόμενου και την αποκατάσταση της φήμης του μέσα στην κοινωνία που ζει. (Λουκαΐδης ν Εκδοτική Εταιρεία Αλήθεια⁴⁰.)

Τέλος λαμβάνω υπόψη μου ότι οι ζημιές θα πρέπει να είναι στο ύψος των αποζημιώσεων που είναι κοινωνικά αποδεκτές για τα δεδομένα της Κύπρου.

Στην απόφαση **Miloslavsky v United Kingdom**⁴¹ το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποφάσισε ότι υπήρχε παραβίαση του άρθρου 10 της Συνθήκης σε σχέση με την απόφαση Αγγλικού Δικαστηρίου να επιδικάσει υπερβολικές αποζημιώσεις προς όφελος του ενάγοντα σε υπόθεση λιβέλου. Το Δικαστήριο αποφάσισε ότι υπερβολικές αποζημιώσεις δεν συνάδουν με τη δημοκρατική αρχή της ελεύθερης έκφρασης του τύπου ιδιαίτερα όταν υπάρχει το σύστημα του «*strict liability*» σε υποθέσεις λιβέλου στην Αγγλία που υποχρεώνουν τον εναγόμενο να αποδείξει την αλήθεια των ισχυρισμών που περιέχονται στα επίδικα δημοσιεύματα. Σε εκείνη την υπόθεση λήφθηκε υπόψη το γεγονός ότι ο εναγόμενος δεν ήταν σε θέση να αποδείξει την αλήθεια των ισχυρισμών που περιέχονταν στα δημοσιεύματα αλλά οι ισχυρισμοί εναντίον του ενάγοντα είχαν γίνει καλή τι πίστη αφού η εφημερίδα πίστευε ότι οι ισχυρισμοί ήταν αληθείς. Λέχθηκε ότι η καταβολή των αποζημιώσεων σε εκείνη την περίπτωση υπερέβαιναν τις αποζημιώσεις που είχαν δοθεί σε οποιοδήποτε πρόσωπο από τα Αγγλικά Δικαστήρια μέχρι εκείνο το διάστημα σε υποθέσεις λιβέλου. Οι καταβληθείσες αποζημιώσεις υπερέβαιναν κατά πολύ τις αποζημιώσεις που είχαν δοθεί σε οποιοδήποτε πρόσωπο από τα Αγγλικά Δικαστήρια για σοβαρό και μόνιμο σωματικό τραύμα.

Στην υπόθεση **Morris v United Kingdom App.**⁴² το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων βρήκε ότι υπήρχε παραβίαση του άρθρου 10 της Σύμβασης σε σχέση με επιδικασθέντες αποζημιώσεις για ένα λογικό ποσό σε σχέση με τα ποσά που απέδιδαν τότε τα Δικαστήρια της Αγγλίας για παρόμοιες υποθέσεις με την εξήγηση ότι οι αποζημιώσεις πρέπει να είναι ισορροπημένες ανάλογες με την ζημιά που

40 1A AAd 22 (2003)

41 ημερ. 1995, 8/1994/455/536

42 No 68416/01 ECHR 2005-II

πραγματικά έχει υποστεί το άτομο στην υπόληψή του. Μετά από αυτές τις υποθέσεις Αγγλικά Δικαστήρια φαίνεται να έχουν υιοθετήσει μία ελαφρώς διαφορετική προσέγγιση στην επιβολή αποζημιώσεων. Φαίνεται η οροφή των αποζημιώσεων για σκοπούς αποκατάστασης της υπόληψης του ατόμου είναι το ανάλογο ποσό που εγκρίνεται από το Δικαστήριο στην περίπτωση σωματικών βλαβών. Το νέο κριτήριο που φαίνεται να εφαρμόζεται από το Αγγλικό Δικαστήριο Court of Appeals για το μέτρο των αποζημιώσεων είναι ως ακολούθως:

«the question now is whether a reasonable jury could have though the award necessary to compensate the claimant and reestablish his reputation»⁴³ σε σχέση με ζημιά σε υπόληψη του ατόμου.

Το συγκεκριμένο άρθρο δεν μπορεί να είχε σοβαρό αντίκτυπο στην επαγγελματική δραστηριότητα του ενάγοντα. Δεν είναι σοβαρό άρθρο και ούτε το προϊόν σοβαρής δημοσιογραφίας ώστε να είχε αντίκτυπο στην επαγγελματική δράση του ενάγοντα. Οι εναγόμενοι επιχείρησαν να διευθετήσουν την υπόθεση, κάτι που υποδηλοί ότι αναγνώρισαν ότι είχαν σφάλει. Αυτές ήταν και οι τελευταίες προθέσεις του κ. Διονυσίου στο εδώλιο του μάρτυρα. Ανεύθυνη δημοσιογραφία όπως αυτή δεν πρέπει να επιβραβεύεται και πρέπει οι εναγόμενοι να πληρώσουν, όμως όχι τέτοιο ποσό που να είναι τόσο μεγάλο και απαγορευτικό στο σημείο οικονομικής εξόντωσης της εφημερίδας εφόσον έχω πεισθεί ότι το δημοσίευμα δεν υποκινήθηκε από μοχθηρότητα αλλά από επιπολαιότητα και προχειρότητα. Αντιλαμβάνομαι ότι επιχειρούσαν την αποκατάσταση της υπόληψης του συναδέλφου τους αλλά περιέπεσαν οι ίδιοι στο ίδιο λάθος και κατηγορήσαν τον ενάγοντα άδικα και αβασάνιστα. Μπορεί το δημοσίευμα τους να μην είχε ως αποτέλεσμα τη μόνιμη ζημιά στην υπόληψη του ενάγοντα, όμως δεν επιχείρησαν να μειώσουν ακόμη περισσότερο τη ζημιά με μία έγκαιρη απολογία για τα γραφόμενά τους. Ο ενάγοντας έχει συνεχίσει την επαγγελματική του σταδιοδρομία αλλά θα πρέπει να αποζημιωθεί για την αμφιβολία, έστω και παροδική, που έχει προκαλέσει στο καλό του όνομα αυτό το δημοσίευμα.

Ως εκ τούτου, αποδίδεται στον ενάγοντα ποσό αποζημιώσεων 4000 ευρώ. Εκδίδεται απόφαση υπέρ του ενάγοντα και εναντίον των εναγομένων γι' αυτό το ποσό. Τα έξοδα της αγωγής επιδικάζονται κατά των εναγομένων και δίδονται οδηγίες στον

⁴³ (Gatley on Libel and Slander Sweet and Maxwell Eleventh Edition paragraph 9.4).

πρωτοκολλητή να υπολογίσει τα έξοδα σε αυτή την βάση και έπειτα να εγκριθούν από το Δικαστήριο.

(Υπ.)

N. Ταλαρίδου- Κοντοπούλου, Ε.Δ.

Πιστόν Αντίγραφο

Πρωτοκολλητής

/ΧΡΓ